

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿رَبِّ أَوْزَعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَدْخِلْنِي بِرَحْمَتِكَ فِي عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ﴾ ﴿١٩﴾

النمل: ١٩

(پروردگارا! چنان کن که پیوسته سپاسگزار نعمت‌هایی باشم که به من و پدر و مادرم ارزانی داشته‌ای [و مرا توفیق عطا فرما] تا کارهای نیکی را انجام دهم که تو از آن‌ها راضی باشی [و من بدان‌ها رستگار باشم] و مرا در پرتو مرحمت خود از زمره‌ی بندگان شایسته‌ات گردان.)

سپاس و ثنا

سپاس می‌گوییم پروردگار مهربانی که جز لطف کریمانه‌ی او نیست به هر جا که رسیده و هر موفقیتی که حاصل نموده‌ام؛ امیدوارم که همواره مشمول عنایت آن ذات بی‌همتا باقی بمانم. تقدیر و سپاس فراوان دارم از اساتید برجسته و گرامی جناب شیخ المحدث بدرالله بدر و جناب دکتر محمد عود الفزیز که در مراجعه‌ی نسخه‌ی اول این کتاب، ملاحظات ارزشمندی بر آن نگاشته و صمیمانه مرا در به ثمر نشاندن این تلاش، یاری دادند. از خداوند مَنّان برای ایشان و تمام دوستان و همراهانی که بی‌دریغ یاری‌گرم بوده‌اند، خواهان جزای خیر و توفیق روزافزون هستیم.

روزه

(۶۰۶ سؤال و جواب در موضوع روزه)

د. راشد سعد العلیمی

ترجمه: نوح مقدم

انتشارات ایلاف

انتشارات ایلاف

شیراز، خیابان فردوسی، نبش کوچه‌ی ۱۲، ساختمان شماره‌ی ۱۹، طبقه‌ی همکف،
تلفن: ۳۲۲۴۹۳۱۷ - ۰۷۱ همراه: ۰۹۱۷۷۰۲۳۱۷۵

نام کتاب: روزه (۶۰۶ سؤال و جواب)	طرح جلد: ثوبان احمدی
تألیف: راشد سعد العلیمی	تیراژ: ۲۰۰ نسخه
ترجمه: نوح مقدم	نوبت چاپ: اول، بهار، ۱۴۰۰
ویراستار: واحد انتشارات ایلاف	چاپ: صداقت
ناشر: ایلاف	
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۱۹۸-۲۳۰-۲	ISBN: 978-964-198-230-2

فهرست

- بخش اول: احکام عمومی روزه..... ۱۱
- موضوع اول: تاریخچهی روزه..... ۱۱
- موضوع دوم: اخلاق روزه‌دار..... ۱۳
- موضوع سوم: آنچه به ماه شعبان تعلق دارد..... ۱۵
- موضوع چهارم: برخی از فضائل روزه و ماه رمضان..... ۱۹
- موضوع پنجم: برخی از احکام روزه..... ۲۱
- موضوع ششم: کسی که روزه بر او واجب است..... ۲۵
- موضوع هفتم: دخول ماه رمضان..... ۲۷
- موضوع هشتم: عبادات در رمضان..... ۳۴
- موضوع نهم: اخلاق روزه‌دار..... ۳۷
- موضوع دهم: نیت در روزه..... ۴۳
- موضوع یازدهم: مباحات در روزه..... ۴۶
- موضوع دوازدهم: آنچه به احتلام و مباشرت تعلق دارد..... ۵۱
- موضوع سیزدهم: مفسدات روزه..... ۵۴
- موضوع چهاردهم: آنچه به حیض، استحاضه و نفاس تعلق دارد..... ۶۲
- موضوع پانزدهم: سحری خوردن..... ۷۳
- موضوع شانزدهم: افطار..... ۷۷
- موضوع هفدهم: صغار و روزه..... ۸۱
- موضوع هجدهم: فراموشی در روزه‌داری..... ۸۴

- موضوع نوزدهم: افراد معذور در رمضان ۸۶
- موضوع بیستم: احکام پزشکی مرتبط با روزه گرفتن ۹۲
- موضوع بیست و یکم: روزه و سفر ۹۶
- موضوع بیست و دوم: نماز تراویح ۱۰۴
- موضوع بیست و سوم: لیلةالقدر و ده شب آخر ماه مبارک رمضان ۱۱۲
- موضوع بیست و چهارم: اعتکاف ۱۱۶
- بخش دوم: احکام نماز عید و آداب کلی آن ۱۲۱
- موضوع اول: احکام عید ۱۲۱
- بخش سوم: روزه‌های بعد از ماه رمضان ۱۲۷
- موضوع اول: روزه‌ی قضا ۱۲۷
- در پایان ۱۴۳
- فهرست منابع ۱۴۵

مقدمه‌ی مؤلف

کتابی که در دستان شما خوانندگان گرامی قرار دارد، کتاب روزه است که بخش جدا شده‌ای از کتاب زکات و روزه است و جهت سهولت و آسانی، برای دستیابی به مسائل مربوط به این عبادت تألیف شده است.

از نعمت‌های خداوند متعال بر انسان، آن است که او را در آنچه دوست می‌دارد، توفیق می‌دهد و گام‌هایش را محکم و استوار می‌گرداند تا هر کاری که انجام می‌دهد و در هر موردی که سخن می‌گوید، بر اساس فقه و بصیرت باشد. از بزرگ‌ترین راه‌های رسیدن به این توفیق، مطالعه و خواندن اصول دین و ارکان آن است تا مسلمان بتواند به وسیله‌ی آن، به شناخت کاملی از مسائل و احکام دینی برسد و بدین طریق به سعادت ابدی دست یابد.

برای تحقق هدف مذکور، این کتاب که شامل روزه‌ی فرض و تطوع (نافله) است، تألیف شده است؛ زیرا روزه موضوعی است که خصوصاً در ماه مبارک رمضان، زیاد از آن سخن به میان می‌آید. به همین خاطر و با توفیق خداوند، رغبت یافتم تا مسائل مربوط به این فریضه و آنچه علما خصوصاً شیخ محمد ابن عثیمین، در این مورد بیان کرده‌اند، جمع‌آوری نمایم.

در این کتاب برای بیان این حکم بزرگ در اسلام، مسائل به صورت سؤالات مختصر مطرح شده است؛ چرا که این روش، اثرات و نتایج مفیدی در تعلیم دارد.

مقدمه‌ی مترجم

کتابی که پیش روی شما خواننده‌ی محترم قرار دارد، ترجمه‌ای از کتاب (الصیام؛ سؤال و جواب) اثر دکتر راشد سعد العلیمی است.

از زمانی که تحصیل علوم اسلامی را آغاز کردم، همواره در این اندیشه بودم تا بتوانم با دانشی که فرا می‌گیرم، گامی هرچند کوتاه ولی مفید در خدمت به هم‌نوعانم بردارم، تا اینکه سعادت الهی نصیبم شد و توسط یکی از دوستانم، نسخه‌ی عربی کتاب دکتر راشد سعد العلیمی به دستم رسید. با مطالعه‌ی این کتاب بر آن شدم تا آن را به زبان فارسی برگردانم؛ چرا که روزه یکی از ارکان اسلام است و بر همه‌ی مسلمانان لازم و واجب است که احکام آن را فرا گیرند و از آن جا که ممکن است سؤالات زیادی پیرامون این فریضه‌ی الهی وجود داشته باشد و برای همه‌ی افراد، امکان دسترسی به منابع معتبر شرعی جهت رسیدن به پاسخ سؤالات و رفع ابهاماتشان وجود نداشته باشد، بر خود لازم دانستم تا این کتاب را که شامل ۶۰۶ سؤال و جواب اساسی در مورد روزه است، به فارسی روان ترجمه کرده و در اختیار خوانندگان عزیز قرار دهم.

اسلوب کتاب به این صورت است که مؤلف ابتدا سؤالاتی را مطرح کرده و سپس با پاسخ‌گویی به آن‌ها، احکام و معلومات ارزشمندی را به خواننده منتقل می‌نماید. این کتاب در سه بخش نگاشته شده و هر بخش نیز شامل موضوعات مختلفی است.

در پایان خداوند مهربان را سپاسگزارم که این توفیق را به من ارزانی داشت تا بتوانم با ترجمه، چاپ و نشر این کتاب، در گسترش فرهنگ دینی و افزایش سطح آگاهی مردم، خدمتی هرچند اندک ارائه دهم.

لازم می‌دانم از خانواده‌ام که بی‌شک بعد از خدای مهربان، هر آنچه دارم از لطف آن‌هاست، قدردانی نمایم و از آن‌ها خواهانم که همواره دعاگویم باشند و مرا در ادامه‌ی این مسیر همراهی نمایند. همچنین تشکر فراوان دارم از برادر ارشدم، حاج رشید مقدم، که هزینه چاپ آن را پذیرا شدند؛ از خانم فاطمه پاسالاری که عهده‌دار بازخوانی و ویرایش این کتاب بودند؛ از دوست ارزشمندم جناب آقای یحیی مقدم که سال‌ها مرا همراهی نموده و راه‌گشایم بوده‌اند. برای همه‌ی آن‌ها آرزوی سلامتی و توفیق روزافزون دارم.

از شما خواننده‌ی عزیز درخواست دارم چنانچه پیشنهاد یا انتقاد سازنده‌ای در مورد این کتاب دارید به بنده منتقل نمایید. با کمال میل پذیرای آن خواهم بود و نظرات سازنده‌ی شما را ان‌شاءالله در ترجمه‌های بعدی به کار خواهم گرفت. امیدوارم خداوند این هدیه‌ی ناچیز را به پیشگاهش پذیرا باشد و آن را در میزان حسناتمان قرار داده و ذخیره‌ای برای آخرتمان قرار دهد.

وآخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمین وصل اللهم وبارك علی حبیبنا محمد
وعلی آله وصحبه وسلّم تسلیما کثیرا.

نوح مقدم

۲۱ فروردین ماه ۱۳۹۸

بخش اول: احکام عمومی روزه

موضوع اول: تاریخچه‌ی روزه

۱- آیا روزه برای امت‌های قبل از اسلام مشروع بوده است؟

بله، خداوند متعال مشروعیت آن را چنین بیان می‌کند: «ای کسانی که ایمان آورده‌اید؛ روزه بر شما فرض شده است، همان‌گونه که بر کسانی که قبل از شما بودند، فرض شده بود، باشد که پرهیزگار شوید.» بقره: ۱۸۳

۲- گفته می‌شود که روزه‌ی رمضان در اوایل اسلام بر مردم واجب نبوده است؛ این سخن چگونه توجیه می‌شود؟

در ابتدا روزه‌ی عاشورا واجب بوده، سپس بعد از آن، روزه‌ی رمضان فرض شده است.

۳- روزه‌ی رمضان به چه صورت فرض شد؟

هنگامی که الله تعالی این آیه را نازل کرد: (ای کسانی که ایمان آورده‌اید، روزه بر شما فرض شده است همان‌گونه که بر کسانی که پیش از شما بوده‌اند، فرض شده بود.) تا این‌جا که می‌فرماید: (و بر کسانی که توانایی آن را ندارند، لازم است کفاره بدهند و آن، خوراک دادن به مسکینی است) هر کس می‌خواست روزه می‌گرفت و هر کس می‌خواست مسکینی را غذا می‌داد و این، به جای روزه بود.

سپس الله متعال این آیه را نازل کرد: (ماه رمضان ماهی است که قرآن در آن نازل شده است) تا این‌جا که می‌فرماید: (پس هر کس از شما این ماه را دریابد باید که روزه بدارد.) بقره: ۱۸۳ - ۱۸۵

بنابراین خداوند متعال، روزه را بر شخص مقیم و سالم فرض کرد و برای مریض و مسافر رخصت قرار داد و غذا دادن به مسکین را برای شخص مسنی که نمی‌تواند روزه بگیرد، واجب گردانید. روایت ابو داوود

۴- گفته می‌شود که روزه در ابتدای تشریح، بر مردم سخت و مشقت‌آور بوده، سپس در آن رخصت داده شده است، این مطلب را توضیح دهید؟

رخصت به دلایل زیادی وارد شده است، از جمله این که مردی از انصار که به او صرمه گفته می‌شد، صبح تا غروب کار می‌کرد. این مرد روزی به خانه‌اش برگشت و نماز عشاء را خواند، سپس خوابید و چیزی نخورد و نوشید تا این که صبح شد. سپس صبح را با روزه‌داری شروع کرد، رسول الله ﷺ او را دید در حالی که خستگی شدیدی را تحمل می‌کرد، به او فرمود: (چه شده که تو را در حال خستگی و شدت می‌بینم؟ عرض کرد: ای رسول الله ﷺ، من دیروز کار کردم و به خانه برگشتم و چون با این حال بودم خوابیدم و صبح را در حالی که چیزی نخورده بودم با روزه شروع کردم.) سپس الله تعالی این آیه را نازل کرد: (... آمیزش و نزدیکی با همسرانتان در شب روزه بر شما حلال گردیده است...) تا این جا که می‌فرماید: (... سپس روزه را تا شب به پایان برسانید ...) بقره: ۱۸۷

۵- نام‌گذرای (رمضان) به این نام از کجا آمده است؟

گفته شده اسم رمضان در قدیم (ناتق) بوده است، و زمانی که عرب خواست نام ماه‌های قدیمی را به لغت خود انتقال دهد، چون این ماه با گرما و شدت مصادف شد آن را رمضان نامید. همچنین گفته شده است: به این دلیل که گناهان را می‌سوزاند و نابود می‌کند.

۶- روزه‌ی رمضان در چه سالی بر مسلمانان فرض شده است؟
روزه‌ی رمضان در سال دوم هجری بر مسلمانان فرض شده است.

۷- رسول الله ﷺ در طول حیات مبارکش چند رمضان را روزه گرفتند؟

رسول الله ﷺ ۹ ماه رمضان را روزه گرفتند.

۸- معنای (كُتِبَ) در آیهی (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ ...) (ای کسانی که ایمان آورده‌اید روزه بر شما فرض گردیده است) چیست؟ معنای آن امر و فرمان شرعی است به آنچه خداوند متعال دوست می‌دارد.

۹- چرا خداوند متعال در قرآن کریم، در مورد روزه (أَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ) و در مورد حج (أَشْهُرَ مَعْلُومَاتٍ) ذکر فرموده است؟

به خاطر این که ماه‌های حج از زمان پیامبر ابراهیم علیه‌السلام، مشخص بوده و مردم آن را به ارث برده و نسل به نسل بین مردم منتقل شده است، اما رمضان به صورت تشریح جدید برای مردم آمده است.

۱۰- آیا می‌توان برای روزه نیت مشترک کرد؟ (روزه هم به نیت عبادت و هم به خاطر رژیم غذایی باشد؟)

بله، شخصی که از طرف پزشک توصیه به رژیم غذایی شده باشد و در شب نیت روزه کرده و از طلوع فجر تا غروب خورشید دست از غذا بکشد، روزه‌اش شرعی، صحیح، کامل و دارای اجر است، زیرا در شب برای روزه نیت کرده و مدت‌زمان کامل را روزه گرفته است. همچنین رژیم غذایی را به‌تنهایی نیت قرار نداده بلکه به‌صورت امری مباح در کنار روزه‌اش انجام داده است.

موضوع دوم: اخلاق روزه‌دار

۱۱- هدف از تشریح روزه چیست؟

هدف از روزه، رسیدن به تقوای الهی است و این تقوا زمانی محقق می‌شود که روزه‌دار حق روزه را به‌درستی به‌جا آورده باشد. الله تعالی در این باره می‌فرماید: (ای کسانی که ایمان آورده‌اید، روزه بر شما واجب شده است، همان‌گونه که بر کسانی که پیش از شما بوده‌اند واجب بوده است، باشد که پرهیزگار شوید) بقره ۱۸۳

۱۲- مقصود از تقوا چیست؟

تقوا اطاعت از اوامر خداوند و دوری از نواهی اوست، و این همان هدف روزه است. تقوا باعث تربیت نفس، انضباط اخلاق و استقامت در رفتار می‌شود. لذا ماه رمضان سپری نمی‌شود مگر این‌که بر نفس و رفتار اخلاق، تأثیر شگرفی می‌گذارد.

۱۳- آیا پیامبر ﷺ به تأثیر تقوا بر روزه اشاره کرده است؟

بله پیامبر ﷺ می‌فرمایند (کسی که سخن دروغ و عمل ناشایست را ترک نکند، خداوند به ترک خوراک و نوشیدنی او نیازی ندارد). روایت بخاری

۱۴- از این آیه چه فوایدی می‌توان برداشت کرد؟ (ای کسانی که ایمان آورده‌اید، روزه بر شما واجب شده است، چنان‌که بر کسانی که پیش از شما بوده‌اند واجب بوده است، باشد که پرهیزگار شوید.) بقره ۱۸۳

الف- بیان اهمیت روزه: از آن جایی که خداوند متعال آن را بر امت‌های قبل فرض کرده، این خود دلیلی بر محبت الله تعالی به روزه است و این‌که روزه بر هر امتی لازم است.

ب- آسان کردن برای این امت: خداوند تنها این امت را مکلف به روزه نکرده است و روزه نیز گاهی اوقات دارای مشقتی بر نفس و بدن است، خداوند در این آیه برای این امت تسهیل و آسانی قائل شده است.

ج- اشاره به این‌که الله تعالی دین را برای این امت کامل کرده است: آن‌گونه که فضائل را بر این امت همانند امت‌های قبل کامل کرد.

۱۵- چه حکمت‌هایی سبب تشریح روزه شده است؟

الف- روزه عبادتی است که به وسیله آن با ترک چیزهایی که برایمان محبوب است از جمله خوردن، نوشیدن و نکاح به پروردگاران نزدیک‌تر شده و به خشنودی او دست می‌یابیم.

ب- تا این‌که انسان توانگر قدر نعمت‌های الله را بشناسد، آن‌گونه که الله تعالی رسیدن به نعمت‌هایی از قبیل خوراکی‌ها، نوشیدنی‌ها و نکاح را برایش آسان کرده، پروردگارش را بر آن‌ها شاکر باشد و برادر فقیر خود را که رسیدن به این نعمت‌ها برایش ممکن نیست به یاد آورد و از دارایی‌های خود به او ببخشد و احسان کند.

ج- روزه تمرینی برای کنترل نفس و تسلط بر آن است تا بتواند شخص را به خیر و سعادت دنیا و آخرت رهبری کند و او را از این که انسانی حیوان صفت که قادر به کنترل شهوت‌ها و لذت‌هایش نباشد دور کند.

۱۶- آیا در روزه گرفتن، فواید دنیوی برای بدن وجود دارد؟

بله، اما باید متوجه باشیم که فواید دنیوی را اصل قرار ندهیم، زیرا ممکن است مانع از اخلاص و غفلت از آخرت شود.

از فواید دنیوی روزه که بر اثر کم‌خوری حاصل می‌شود می‌توان به آرام گرفتن دستگاه گوارش و هضم غذا برای مدتی معین و خارج شدن بعضی از فضولات و رطوبت‌های مضر بدن و نشاط روح و جسم اشاره کرد.

۱۷- چه مناسبت‌ها و حوادث خاصی در ماه رمضان رخ داده است؟

الف- نزول قرآن (ابتدای نزول قرآن)

ب- غزوه‌ی بدر (در سال دوم هجری)

ج- فتح مکه

موضوع سوم: آنچه به ماه شعبان تعلق دارد.

۱۸- سبب نام‌گذاری ماه شعبان به این نام چیست؟

گفته شده است شعبان برگرفته از تشعب، به معنی انتشار عرب در پی آب، یا انتشار عرب در ایام جاهلیت برای جنگ بعد از خروج از ماه رجب الحرام بوده است، و یا این که برگرفته از تشعب به معنای ظاهر شدن است.

۱۹- چرا به انجام عبادات در ماه شعبان توصیه شده است؟

تا مقدمه و کمکی برای فرد در انجام اعمال رمضان باشد، مانند قرائت قرآن و روزه.

۲۰- آیا روزه در ماه شعبان مشروع است؟

بله زیاد روزه گرفتن در ماه شعبان سنت است. از عایشه رضی الله عنها روایت شده است که: (رسول الله ﷺ) روزه می گرفت تا این که می گفتیم افطار نمی کند، و افطار می کرد تا این که می گفتیم روزه نمی گیرد، و هرگز او را ندیدم که روزه‌ی یک ماه را کامل کند مگر رمضان، و او را ندیدم که در یک ماه زیاد روزه بگیرد مگر شعبان.) متفق علیه

۲۱- چرا توصیه شده که در ماه شعبان زیاد روزه گرفته شود؟

شاید به این دلیل که ماه شعبان بین رجب و رمضان قرار دارد، باعث غفلت مردم از آن می شود و استفاده از اوقات غفلت، با عبادات و طاعات امری مطلوب محسوب می شود. همچنین گفته شده است برای این که مسلمانان برای روزه‌ی رمضان مهیا شوند.

۲۲- آیا صحیح است که از روزه گرفتن، بعد از نیمه‌ی شعبان نهی شده است؟

بله؛ رسول الله ﷺ می فرماید: (هرگاه ماه شعبان نصف شد، روزه نگیرید.)
روایت ترمذی

۲۳- بین دو حدیث نهی پیامبر ﷺ از روزه بعد از نیمه‌ی شعبان و حدیث اهتمام ایشان به روزه‌ی زیاد در ماه شعبان چگونه جمع می شود؟

نهی متوجه شخصی است که روزه را بعد از نیمه‌ی شعبان شروع می کند نه شخصی که روزه را از روز اول شعبان شروع کرده است.

۲۴- روزه‌ی یوم‌الشک چه حکمی دارد؟

برای روزه‌ی یوم‌الشک حکم تحریم وارد شده است. از عمار بن یاسر رضی الله عنه روایت است که رسول ﷺ فرمود: (کسی که یوم‌الشک را روزه بگیرد قطعاً با ابوالقاسم مخالفت کرده است) روایت ابن خزیمه و ابن حبان

۲۵- مقصود از یوم‌الشک چیست؟

مقصود از آن روز آخر ماه شعبان یا روز قبل از آن است، زیرا از ابوهیریه رضی الله عنه روایت است که رسول الله ﷺ فرمود: (یک روز یا دو روز قبل از رمضان، روزه نباشید، مگر این که کسی بر عادت خویش روزه باشد، که برای او اشکالی ندارد که روزه بگیرد.) متفق علیه

۲۶- چرا از روزه‌ی یوم‌الشک نهی شده است؟

تا چیزی که از رمضان نیست به آن اضافه نشود. همچنین برای جدایی بین فرض از نافله، مانند جدایی بین نماز فرض و نقل بعد از آن که با کلام یا با انتقال از مکانی به مکان دیگر مشخص می‌شود.

۲۷- آیا نهی وارده برای روزه‌ی یوم‌الشک شامل روزه‌ی نذر یا کفاره هم می‌شود؟

خیر؛ روزه گرفتن در یوم‌الشک به خاطر نذر یا کفاره اشکالی ندارد و نهی وارده تنها متوجه روزه‌ی نافله است.

۲۸- اگر شخصی به روزه‌ی پنج‌شنبه عادت کرده باشد و روزه‌ی پنج‌شنبه با یوم‌الشک مصادف شود، آیا می‌تواند روزه بگیرد؟

بله مشکلی نیست که روزه بگیرد. به دلیل رخصت پیامبر ﷺ در این مورد که می‌فرماید: (یک روز یا دو روز قبل از ماه رمضان، روزه نباشید، مگر این که کسی بر عادت خویش روزه باشد، آن وقت برای او اشکالی ندارد که روزه بگیرد.) متفق علیه

۲۹- آیا می‌توان روز آخر شعبان را از روی احتیاط روزه گرفت؟

خیر، روزه‌ی ماه رمضان تنها با کامل شدن سی روز ماه شعبان یا رؤیت هلال ماه رمضان محقق می‌شود و انجام دادن راهی غیر از این دو، شخص متجاوزگر به حدود خدا محسوب می‌شود. همچنین فرد انجام‌دهنده خود را در مشقت انداخته است.

۳۰- آیا روزه‌ی یوم‌الشک از روی احتیاط، به معنای مخالفت با ولی‌آمر است؟

بله مخالفت با ولیّ امر است و باید دانست که قبل از آن مخالفت با هدایت و سنت نبوی است. باید به یاد داشته باشیم که ما در کشوری مسلمان زندگی می‌کنیم، لذا هرگاه دخول ماه رمضان نزد ولیّ امر یا نایب او مانند هیأت قضایی به اثبات رسید، بر آن شخص و همچنین سایر مسلمانان روزه واجب می‌شود.

۳۱- رعایت احتیاط در انجام عبادات چه موقع مطلوب است؟

احتیاط زمانی مطلوب است که احتمال واقع شدن در مخالفت با شرع وجود داشته باشد، اما اگر احتیاط سبب انجام گناه یا ترک فعل امر شده باشد، باید گفت ترک احتیاط، همان احتیاط است.

۳۲- آخرین روز ماه شعبان از جهت رؤیت هلال چگونه اثبات می‌شود؟

اگر روز سی‌ام شعبان فرا رسد و هلال به سبب غبار یا ابر مشخص نباشد، آن روز یوم‌الاشک است.

اما اگر آسمان صاف و هلال پیدا نبود، آن روز یوم‌الاشک نیست و قطعاً از ماه شعبان است و روزه گرفته نمی‌شود، به دلیل حدیث: (یک روز یا دو روز پیش از ماه رمضان، روزه نباشید).

۳۳- آیا حدیث صحیحی در مورد شب نیمه شعبان وجود دارد؟

بله از ابوموسی اشعری رضی‌الله‌عنه روایت است که: رسول‌الله ﷺ فرمود: (الله تعالی در شب نیمه شعبان نگاه می‌کند، پس بر همه‌ی مخلوقاتش می‌بخشاید، مگر برای مشرک و مشاحن) روایت ابن ماجه المشاحن: کسی که بغض مؤمنین را در دل دارد.

۳۴- بین مردم کویت عادتی وجود دارد که به آن (القریش) گفته می‌شود. درباره‌ی این عادت چه می‌توان گفت؟

القریش یک عادت قدیمی بین مردم کویت است که طبق آن، زنان برای طبخ کردن غذای خاصی از آرد و خمیر و همچنین آمادگی برای رمضان جمع می‌شوند و هدف از این کار مشغول نبودن آن‌ها در ماه رمضان و پرداختن به عبادات است؛

اما در زمان حاضر احتیاجی به این کار نیست و دلیلی برای زنده کردن این عادت قدیمی وجود ندارد، مخصوصاً که این عمل هیچ حقیقت شرعی ندارد، بنابراین ترک آن با توجه به اسراف‌ی که در آن غذاها می‌شود بهتر است.

۳۵- کسی که قضای روزه‌ی گذشته دارد، آیا در ماه شعبان قضا می‌کند؟
بله، بر او واجب است که برای روزه‌ی قضا در ماه شعبان، قبل از ماه رمضان بشتابد.

۳۶- آیا ادای روزه‌ی قضا در ماه شعبان، شامل زنان و دختران که ماه رمضان گذشته به دلیل حیض و نفاس روزه نگرفته‌اند هم می‌شود؟
بله، قضای آن روزه‌ها بر آن‌ها واجب است.

۳۷- بعضی از مردم قبل از ماه رمضان به دلیل این‌که گناهان روزه‌دار در ماه رمضان بخشوده می‌شود، مرتکب گناهان زیادی می‌شوند. این کار چه حکمی دارد؟

این کار برگرفته از کج‌فهمی و سوء تفکر است، چه کسی اجازه‌ی انجام دادن معصیت در هر وقت از سال را به آن‌ها داده است؟ و چه ضمانتی مبنی بر مغفرت و قبول عمل روزه‌دار وجود دارد؟! یعنی از کجا می‌دانیم اعمال و طاعات ما مورد قبول و گناهان مورد مغفرت واقع می‌شود.

۳۸- حکم نماز رغائب چیست؟

نماز رغائب نمازی است که شامل دوازده رکعت بین مغرب و عشاء در شب جمعه از ماه رجب یا شب نیمه شعبان است. انجام همه‌ی این امور از رسول‌الله ﷺ ثابت نشده است و گروهی از علما آن را بدعت منکره می‌دانند.

موضوع چهارم: برخی از فضائل روزه و ماه رمضان

۳۹- روزه چه فضائلی دارد؟

- ۱- از ابوسعید خدری رضی الله عنه روایت است که گفت: از رسول الله ﷺ شنیدم که می فرماید: (هر کس یک روز در راه الله تعالی روزه بگیرد، الله به پاداش آن روزه، هفتاد سال عذاب دوزخ را از او دور می کند.) روایت بخاری
- ۲- از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که رسول الله ﷺ فرمود: (هر عملی کفاره ای دارد، مگر روزه که آن برای من است و من پاداش آن را می دهم.) روایت احمد
- ۳- از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که رسول الله ﷺ فرمود: (هر عمل بنی آدم چند برابر می شود و هر نیکی ده تا هفتصد برابر، الله عزوجل فرمود: مگر روزه که آن برای من است و من پاداش آن را می دهم.) روایت مسلم
- ۴- از حذیفه بن الیمان رضی الله عنه روایت است که گفت از رسول الله ﷺ شنیدم که می فرمود: (نماز، روزه و صدقه، **فتنه**ی مرد در اهل، مال و همسایه اش را می پوشاند و محو می کند.) متفق علیه
- ۵- از عبدالله عمر رضی الله عنه روایت است که رسول الله ﷺ فرمود: (روزه و قرآن کریم برای بنده ی فرمان بردار الله، در روز رستاخیز شفاعت می کنند؛ روزه می گوید: پروردگارا! من در روز او را از خوردنی و آرزوهای نفسانی بازداشته ام، بنابراین شفاعت مرا در حق او بپذیر؛ قرآن کریم می گوید: من در شب او را از خواب بازداشته ام و او شب قرآن می خواند، بنابراین شفاعت مرا در حق او بپذیر؛ و الله شفاعت آن ها را می پذیرد.) روایت احمد
- ۶- از ابو امامه رضی الله عنه روایت است که گفت: (من به خدمت رسول الله ﷺ رفتم و گفتم: مرا به کاری راهنمایی کن که مرا به بهشت برساند. فرمودند: باید روزه بگیری، زیرا هیچ عملی مانند آن نیست، سپس بار دیگری به حضور ایشان رفتم و باز هم فرمودند: باید روزه بگیری.) روایت احمد و نسائی

۴۰- ماه رمضان چه فضایی دارد؟

- ۱- از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که رسول الله ﷺ فرمود: (هر کس برای رضای الله و به امید پاداش، ماه رمضان را روزه بگیرد، گناهان (صغیره) گذشته ی او آمرزیده می شود، و هر کس برای رضای الله و به امید پاداش، شب قدر را به پا دارد، گناهان گذشته ی او آمرزیده می شود.) روایت مسلم

۲- از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که رسول الله ﷺ فرمود: (هرگاه ماه رمضان فرا رسد، شیاطین و جن به بند کشیده می‌شوند و درهای دوزخ بسته می‌گردد و دری از آن باز نمی‌شود، و درهای بهشت گشوده می‌شود و دری از آن بسته نمی‌شود و ندادنده‌ای ندا می‌دهد: ای کسی که خواهان خیر هستی، تو را بشارت باد! و ای کسی که خواهان شر هستی، دست بردار! و الله بندگان را از آتش آزاد می‌کند، و این در همه‌ی شب‌های رمضان رخ می‌دهد.) روایت ابن ماجه

۳- از ابوهریره روایت که رسول الله ﷺ از منبر بالا رفت و گفت: (آمین، آمین، آمین!) به او گفته شد: ای رسول الله ﷺ برای چه این را می‌گفتی؟ فرمود: (جبرئیل به من گفت: به خاک مالیده باد بینی بنده‌ای که والدینش یا یکی از آن دو نزد او باشند و با وجود آن دو، وارد بهشت نشود. گفتم: آمین! سپس جبرئیل گفت: به خاک مالیده باد بینی بنده‌ای که ماه رمضان دریابد و مورد مغفرت قرار نگیرد. گفتم: آمین! سپس جبرئیل گفت: به خاک مالیده باد بینی بنده‌ای که نام تو برده شود و بر تو درود نفرستد. گفتم: آمین!) روایت ترمذی

موضوع پنجم: برخی از احکام روزه

۴۱- روزه در لغت به چه معناست؟

روزه در لغت به معنای خودداری و پرهیز است؛ خداوند متعال در سوره‌ی مریم آیه‌ی ۲۶ می‌فرماید. (اگر کسی از انسان‌ها را دیدی با اشاره بگو: همانا من برای الله رحمان روزه‌ی سکوت نذر کرده‌ام، لذا امروز با هیچ بشری سخن نمی‌گویم.) یعنی نذر کرده‌ام که از سخن گفتن خودداری کنم.

۴۲- روزه در شرع یا اصطلاح به چه معناست؟

روزه، عبادتی برای الله متعال است، که با خودداری از مفطرات روزه، به نیت تقرب به خداوند از طلوع فجر صادق شروع و تا غروب خورشید به پایان می‌رسد.

۴۳- روزه بر چند قسم است؟

روزه به دو دسته تقسیم می‌شود:

- الف- فرض و واجب: روزه‌ای که به سبب کفارات یا نذور، و یا بدون سبب مانند روزه‌ی ماه رمضان، فرض می‌شود؛ زیرا بر اساس اصل شرع، واجب است.
- ب- غیرفرض: روزه در این قسمت یا به صورت معین است و یا به صورت مطلق. مثال روزه‌ی معین: روزه دوشنبه و پنجشنبه هر هفته. مثال روزه‌ی مطلق: روزه‌ی هر روز مباح در سال.

۴۴- حکم روزه‌ی رمضان چیست؟

روزه‌ی ماه رمضان، رکنی از ارکان اسلام است؛ الله عزوجل می‌فرماید: (ای کسانی که ایمان آورده‌اید، روزه بر شما واجب شده است، چنان‌که بر کسانی که پیش از شما بوده‌اند واجب بوده است تا باشد که پرهیزگار شوید). بقره: ۱۸۳

از ابن عمر رضی الله عنه روایت است که رسول الله ﷺ فرمود: (اسلام بر پنج پایه بنا شده است: گواهی دادن به این که هیچ معبود به حقی جز الله نیست و محمد فرستاده‌ی اوست و برپاداشتن نماز و پرداخت زکات و حج خانه‌ی خدا و روزه‌ی رمضان). روایت بخاری

همچنین مسلمانان بر فرض بودن روزه‌ی رمضان اجماع و اتفاق نظر دارند.

۴۵- روزه چه ارکانی دارد؟

روزه دارای یک رکن و آن هم عبادت برای الله عزوجل است که با خودداری از مفطرات از طلوع فجر شروع تا غروب خورشید پایان می‌یابد.

۴۶- ادای کدام روزه بر مسلمانان واجب است؟

فقط روزه‌ی رمضان بر مسلمانان واجب است. از طلحه بن عبیدالله رضی الله عنه روایت است که اعرابی پریشان‌مویی خدمت رسول الله آمد و عرض کرد: ای رسول الله، مرا باخبر بساز الله چقدر روزه بر من فرض کرده است؟ رسول الله ﷺ فرمود: (روزه‌ی رمضان، آن مرد گفت: آیا غیر از این بر من فرض شده است؟ رسول الله ﷺ فرمود خیر مگر این که روزه‌ی سنت بگیری). متفق علیه

۴۷- چند نوع طلوع فجر به نسبت روزه وجود دارد؟

برای روزه دو نوع فجر وجود دارد. فجر اول که به آن فجر کاذب گفته می‌شود و فجر ثانی که به آن فجر صادق گفته می‌شود و برای روزه، فجر صادق معتبر است.

۴۸- چگونه فرق بین فجر صادق (دوم) و کاذب (اول) را تشخیص می‌دهیم؟

فرق بین فجر صادق و کاذب با سه مورد قابل تشخیص است:

الف- فجر کاذب به شکل ممتد از مشرق به مغرب است، اما فجر صادق به شکل ممتد از شمال به جنوب و در افق نمایان است.

ب- این که فجر کاذب بعد از نمایان شدن از بین می‌رود و دوباره تاریکی برمی‌گردد، اما فجر صادق تاریکی بعد از آن نیست و نور آن زیاد می‌شود تا خورشید طلوع کند.

ج- این که فجر صادق روشنایی‌اش به افق متصل است، اما فجر کاذب بین آن و افق تاریکی است و برای آن حکم شرعی نیست؛ بنابراین در آن هنگام برخلاف فجر صادق نه وقت نماز صبح داخل می‌شود و نه غذا برای روزه‌دار ممنوع می‌شود.

۴۹- حکم شخصی که فرضیت روزهی رمضان را انکار می‌کند چیست؟

کسی که روزهی رمضان را انکار کند کفر ورزیده است، مگر کسی که در سرزمین دوری متولد شده باشد و شرع را نمی‌شناسد. پس به او شناسانده می‌شود و اگر بعد از این روشنگری، انکار کرد، کفر ورزیده است.

۵۰- حکم شخصی که روزهی رمضان را با وجود فرض بودنش به سبب

سهل‌انگاری ترک می‌کند چیست؟

بعضی از علما او را کافر و مرتد می‌دانند، اما صحیح این است که او کافر و مرتد نیست، بلکه او فاسق و دچار خطر بزرگی است.

۵۱- کسی که روزهی سال‌های گذشته‌اش را عمداً ترک کرده است، آیا

قضای آن‌ها بر او واجب است؟

قضای آنچه عمدا ترک کرده است بر او نیست، اما بر او توبه و پشیمانی بر عملش واجب است؛ همچنین بر اوست که زیاد روزه‌ی سنت بگیرد.

۵۲- آیا می‌توان ترک روزه را بر ترک نماز به سبب خواب قیاس کرد؟

خیر، قیاس امکان‌پذیر نیست و به آن بر اساس این حدیث رسول الله ﷺ احتجاج نمی‌شود که: (هر کس که به سبب خواب و یا فراموشی از نماز بازماند، زمانی که به یاد آورد آن را بخواند.) متفق علیه
زیرا صاحب آن به سبب تأخیر از خواب و فراموشی معذور است، و قضای معذور بعد از وقت، در داشتن اجر مانند انجام دادن آن در وقت ادای فعل است.

۵۳- شخصی که بدون عذر روزه نمی‌گیرد چه حکمی به او تعلق می‌گیرد؟

روزه‌خواری رمضان بدون عذر از گناهان کبیره است؛ و بر کسی که این کار را انجام می‌دهد، واجب است که به درگاه الله متعال توبه و استغفار کند.

۵۴- آیا بر شخص، قضای روزهایی که افطار کرده، واجب است؟

بله، بر او واجب است که قضای آن روزی که افطار کرده را به‌جا آورد و همچنین گناه‌کار است.

زیرا بر اساس این که روزه‌ی فرض بوده آن را شروع کرده و وارد آن شده است، بنابراین مانند نذر، قضای آن بر او واجب است.

۵۵- آیا کسی که روزه‌ی رمضان را بدون عذر خورده است، روزه‌اش را قضا می‌کند؟

روزه‌خوار بدون عذر، از اصل در خوردن روزه تعمّد کرده است؛ صحیح این است که قضا بر او نیست، زیرا از چیزی مستفید نمی‌شود و از او پذیرفته نخواهد شد.
قاعده این است که هر عبادتی که دارای وقت مشخصی باشد، زمانی که از آن وقت بدون عذر، تأخیر کند، از صاحب آن قضا پذیرفته نمی‌شود.
(مترجم: جمهور فقها بر آن‌اند که قضای آن روز بر او واجب است.)

۵۶- آیا شخص کافر بعد از اسلام آوردن، ملزم است قضای عباداتی که از او فوت شده را بجا آورد؟

خیر، قضای آنچه گذشته است بر آن شخص واجب نیست. خداوند متعال می‌فرماید: (ای پیامبر، به کسانی که کافر شدند، بگو: اگر از کفر و دشمنی دست بردارند، گذشته‌هایشان آمرزیده می‌شود، و اگر به همان اعمال خود برگردند، سپس بی‌گمان سنت و روش الله درباره‌ی پیشینیان، گذشته است و درباره آن‌ها نیز اجرا می‌شود). انفال: ۳۸

۵۷- کسی که روز یا شب نزد آن‌ها طولانی باشد، چگونه روزه می‌گیرد؟

سرزمینی که در آن روز و شب در ۲۴ ساعت قرار دارد و روز و شب قابل تشخیص است، بر مسلمانان واجب است که روزه بگیرند، اگرچه روز طولانی شود. اما در کشوری که امکان تشخیص روز و شب وجود ندارد، برحسب نزدیک‌ترین کشوری که در آن‌جا روز یا شب قابل تشخیص باشد، روزه می‌گیرند.

موضوع ششم: کسی که روزه بر او واجب است

۵۸- روزه‌ی ماه رمضان بر چه کسی واجب است؟

بر هر مرد و زن بالغ، عاقل، توانا، مقیم و خالی از موانع، واجب است.

۵۹- مقصود از خالی از موانع در سؤال قبل چیست؟

مقصود از موانع، حیض و نفاس است که برای زنان اتفاق می‌افتد و آنان را از انجام عبادات مانند نماز و روزه و غیره منع می‌کند.

۶۰- معیار وجود عقل در انسان چیست؟

معیار آن وجود تمییز بین اشیاء است. اگر انسان دارای عقل نباشد و نتواند فرق بگذارد، روزه، نماز، حج و سایر عبادات بر او واجب نیست.

۶۱- آیا روزه یا کفاره بر انسان مسن و سالمند واجب است؟

خیر، روزه یا کفاره بر او واجب نیست، زیرا غیرمکلف است.

۶۲- نشانه‌های بلوغ در انسان چیست؟

بلوغ با یکی از امور سه‌گانه زیر حاصل می‌شود:

الف- این که انسان پانزده‌ساله شود.

ب- این که موهای خشن شرمگاه رویش کند.

ج- این که منی با لذت خارج شود، چه در خواب و چه در بیداری.

د- به نسبت زنان بوده و آن: حائض شدن است.

۶۳- آیا می‌توان برای بلوغ، سن خاصی را تعیین کرد؟

خیر، نمی‌توان برای بلوغ، سن خاصی را تعیین کرد، ولی کسی که

پانزده‌سالگی‌اش را تمام کرد چه زن باشد و چه مرد، بالغ شده است. همچنین

کسی که حائض شود، اگرچه قبل از پانزده‌سالگی باشد، بالغ شده است.

۶۴- مقصود از قدرت در روزه گرفتن چیست؟

مقصود این است که شخص دچار مریضی نباشد که او را از روزه گرفتن بازدارد.

۶۵- آیا شخص مقیم عکس شخص مسافر است؟

بله، شخص مقیم، شخصی است که در منطقه‌ای اقامت داشته و دارای

اهل و زندگی است و روزه بر چنین شخصی واجب می‌شود؛ اما مسافر برای هر

هدفی که مسافرت کند، روزه بر او واجب نیست.

۶۶- اگر انسانی در وسط ماه رمضان مسلمان شود، چه حکمی بر او

مترتب می‌شود؟

اگر در اثنای روز، اسلام بیاورد واجب است که از مبطلات روزه دست

بکشد، چرا که او از اهل وجوب شده است و قضا بر او نیست.

۶۷- شخصی که به سبب مشقت و سختی به هنگام امتحانات، روزه‌ی

رمضان را نگیرد چه حکمی دارد؟

روزه نگرفتن یا قطع روزه در طول روز به سبب امتحان، جایز نیست، زیرا

در شب امکان مراجعه‌ی دروس وجود دارد و ضرورتی برای روزه‌خواری نیست.

۶۸- کسی که قبلا روزه‌اش را به سبب امتحانات ترک کرده باشد، چه کاری باید انجام دهد؟

بر شخص خطاکار واجب است که توبه کرده و قضای آن روز را بجا آورد، زیرا این عمل را از خود تأویل کرده و روزه را به سبب سهل‌انگاری ترک نکرده است.

۶۹- آیا کارگر می‌تواند زمانی که فشار و مشقت کار، طاقتش را از او می‌گیرد، روزه نگیرد؟

در ابتدا بر او واجب است که با استعانت از الله روزه بگیرد و اگر در حین کار دچار ناتوانی از عمل شد، طوری که ممکن است به او ضرر رسد، اشکالی ندارد که روزه‌اش را بخورد.

۷۰- آیا کارگر می‌تواند در حد امکان، با صاحب‌کارش در مورد ساعت کاری توافق کند تا بتواند روزه بگیرد؟

بله و در آن خیر است؛ با صاحب‌کار توافق کند تا در شب کار کند یا تخفیفی در ساعات کاری به او بدهد تا با خیال راحت کار کرده و روزه بگیرد.

۷۱- آیا آتش‌نشانان می‌توانند در ماه رمضان روزه نگیرند؟

اگر برای قوت گرفتن در کمک و نجات جان مردم روزه نگیرند، جایز است و بعد از رمضان قضای آن را به‌جا آورند.

موضوع هفتم: دخول ماه رمضان

آنچه به رؤیت ماه تعلق دارد:

۷۲- دخول ماه رمضان با چه چیزی ثابت می‌شود؟

دخول ماه رمضان با رؤیت هلال و یا با کامل کردن ماه شعبان که همان سی روز باشد، ثابت می‌شود. رسول خدا ﷺ می‌فرماید: (هرگاه هلال ماه رمضان را دیدید روزه بگیرید و هرگاه هلال ماه شوال را دیدید افطار کنید و روزه نباشید. اگر رؤیت هلال بر شما پوشیده ماند و نتوانستید مشاهده کنید، سی روز **رمضان** را کامل کنید.) متفق علیه

۷۳- چگونه می توان دخول ماه را تشخیص داد؟

دخول ماه با دیدن ماه توسط مردم محقق می شود، هرگاه آن را دیدند واجب است به مقتضای آن عمل کنند، اگر هلال، هلال ماه رمضان بود روزه می گیرند و اگر هلال شوال بود افطار می کنند.

۷۴- بیننده ی هلال باید دارای چه شرایطی باشد؟

بیننده باید از نظر صحت در بینایی و عدالت در دین و ثابت سخن بودن، مورد اعتماد باشد.

۷۵- حکم دعوت مردم برای دیدن هلال چیست؟

دعوت مردم به دیدن هلال چه رمضان و چه شوال امری متداول و رایج در زمان پیامبر ﷺ و صحابه رضی الله عنهم بوده است، به دلیل حدیث ابن عمر رضی الله عنه: (مردم درصدد رؤیت هلال ماه رمضان بودند که من به پیامبر ﷺ خبر دادم، هلال را دیده ام، او خود روزه گرفت و به مردم هم دستور داد که روزه بگیرند.) سنن ابو داوود

۷۶- رؤیت هلال در ابتدای امر در چه اماکنی به وضوح ممکن است؟

در صحرا هنگامی که نور خورشید ناپدید می شود و یا بالای قله کوه ها.

۷۷- از سخن ابن عمر که با دیدن هلال توسط او، پیامبر ﷺ مردم را به

روزه امر کرد، چه چیزی برداشت می شود؟

این که ولی امر به تنهایی می تواند مسلمانان را به روزه و همچنین فطر دستور دهد.

۷۸- با چند شاهد، دخول ماه رمضان ثابت می شود؟

دخول ماه رمضان با گواهی یک مرد ثابت می شود، زمانی که قاضی به رؤیت او راضی و حکم به شهادتش دهد. از پیامبر ﷺ روایت است که دخول ماه با دیدن ابن عمر رضی الله عنه ثابت شده است.

۷۹- شخصی که به تنهایی هلال ماه را ببیند، چه چیزی بر او واجب است؟
بر او واجب است که این امر را به دادگاه یا محکمه (هیأت رؤیت هلال) ابلاغ کند تا به آن گواهی دهد.

۸۰- کسی که گواهی اش رد شود آیا لازم است روزه بگیرد؟
بله، لازم است روزه بگیرد، زیرا رؤیت هلال برای او ثابت شده است و پیامبر ﷺ فرمود: (صوموا لرؤیته: هرگاه هلال را رؤیت کردید روزه بگیرید).

۸۱- اگر مشاهده‌ی هلال تمام شود، اما شخصی که آن را ندیده، بگوید:
مدت ماه شعبان را کامل خواهم کرد، سخن او را چگونه توجیه می‌کنید؟
اصل بر این است که هر کس ماه را دید روزه می‌گیرد و مفهوم این نیست که هر کس ندیده باشد روزه نمی‌گیرد، زیرا این امر به اتفاق غیرمراد است؛ بنابراین خطاب برای مجموع است نه تک‌تک؛ و اگر غیر از این باشد برای همه امت مشقت ایجاد خواهد شد.

۸۲- آیا می‌توان برای رؤیت هلال از هواپیما کمک گرفت؟
استفاده از هواپیما و ماهواره‌ها مشروع نیست، زیرا در ارتفاع از زمین که محل رؤیت هلال است، قرار دارند.

۸۳- آیا برای مسلمان استفاده از دوربین برای رؤیت هلال جایز است؟
بله، استفاده از دوربین جایز است. به دلیل قول رسول الله ﷺ که فرمودند:
(هر وقت هلال ماه رمضان را دیدید روزه بگیرید و هر وقت هلال ماه شوال را دیدید افطار کنید و روزه نباشید.)

۸۴- کدام یک بر دیگری تقدم دارد؟ رؤیت یا حساب؟
رؤیت بر حساب تقدم دارد، خداوند ﷻ در آیه‌ی ۱۸۵ سوره‌ی بقره می‌فرماید:
(پس هر کس از شما فرارسیدن این ماه را دریابد - چه خودش هلال را رؤیت کند و چه با دیدن دیگران رسیدن رمضان ثابت شود - باید آن را روزه بدارد).

همچنین پیامبر ﷺ می‌فرماید: (هرگاه هلال ماه رمضان را دیدید روزه بگیرید و هرگاه هلال ماه شوال را دیدید روزه را بخورید و روزه نباشید).

۸۵- آیا اعتماد به رصدخانه‌های نجومی در اثبات دخول و خروج ماه جایز است؟

خیر، جایز نیست؛ اما اگر رؤیت وجود داشته باشد و لو این‌که از طریق رصدخانه‌های نجومی صورت گیرد، معتبر است.

به دلیل عمومیت قول رسول‌الله ﷺ که می‌فرماید: (هرگاه هلال ماه رمضان را دیدید روزه بگیرید و هر وقت هلال ماه شوال را دیدید روزه را بخورید و روزه نباشید)، اما عمل به حساب فلکی جایز نبوده و اعتمادی بر آن نیست.

۸۶- چه موقع می‌توان طبق رصدخانه‌های نجومی به حساب عمل کرد؟

می‌توان به آن در نفی عمل کرد و نه در اثبات، یعنی: اگر شخصی بگوید که او هلال را دیده و رصدخانه‌ها بگویند غیرممکن است که ماه امشب در این مکان متولد شود، در چنین حالتی به نفی رصدخانه‌ها عمل می‌کنیم و اگر رصدخانه اعلام کرد که هلال در این شب متولد می‌شود و کسی از مردم آن را دید، در چنین شرایطی به اثبات رصدخانه‌ها عمل نمی‌کنیم، چراکه عبرت به رؤیت و دیدن طبیعی است.

۸۷- اگر تقویم حسابی صحیح محاسبه شود، آیا برای سال‌های آینده قابل اعتماد است؟

چه صحیح محاسبه شود چه خطا، از ما بیش از عمل به وسایل شرعی در اثبات هلال خواسته نشده است.

۸۸- اگر شخصی بگوید: امت در گذشته امی (درس نخوانده) بوده و نوشتن و حساب کردن را نمی‌دانسته، اما اکنون می‌نویسد و حساب می‌کند و علت (این‌که به صورت طبیعی هلال ماه مشاهده شود و حساب قابل اعتماد نیست) برطرف شده و لازم است که به حساب مراجعه کنیم، در جواب چه می‌گوییم؟

گفته می‌شود: خیر، این توصیفی برای امت است؛ اگرچه در آن باسواد یافت شود، الله می‌فرماید: (او کسی است که در میان درس‌ناخواندگان رسولی از خودشان برانگیخت.) جمعه: ۲
و رسول الله ﷺ امّی بود، لذا این امت بر اساس خبر نبوی، امّی است اگرچه بنویسد و بخواند.

۸۹- معنای این قول پیامبر ﷺ چیست؟ (دو ماه هستند که ناقص نمی‌شوند، دو ماه عید، ماه رمضان و ذی‌الحجه) روایت بخاری

اقوال متنوعی در مورد مقصود این حدیث وجود دارد و از جمله‌ی آن‌ها:
الف- دو ماه عید که ناقص نمی‌شوند، یعنی با هم در یک سال ناقص نمی‌شوند، اگر یکی از آن‌ها ناقص شد، دیگری کامل می‌شود. (از نظر تعداد روز)
ب- در فضیلت و اجر ناقص نمی‌شوند، اگر چه ۲۹ روز یا ۳۰ روز باشند.
ج- در احکام ناقص نمی‌شوند.

۹۰- آیا رسول الله ﷺ در مورد مقدار ماه عربی چیزی ذکر کرده است؟

بله از ابن عمر رضی‌الله‌عنه روایت است که رسول‌الله ﷺ فرمود: (ما امتی امّی (بی‌سواد) هستیم، نه می‌نویسیم و نه حساب می‌کنیم و ماه این چنین است، یعنی گاهی ۲۹ روز و گاهی ۳۰ روز.) متفق‌علیه

۹۱- اگر برای مردم دخول ماه رمضان بعد از گذشت مدتی از روز مشخص شود، چه چیزی بر آن‌ها واجب می‌شود؟

اگر در اثنای روز به دخول ماه رمضان پی بردند، بر آن‌ها واجب است که از مفطرات خودداری کنند؛ زیرا ثابت شده که این روز از رمضان است.

۹۲- آیا برای شخصی که بعد از گذشت مدتی از روز به دخول ماه رمضان پی می‌برد و در آن هنگام از مفطرات خودداری می‌کند، قضای آن روز واجب است؟

در این مسأله بین اهل علم اختلاف است. جمهور علما قضای آن روز را بر او لازم می‌دانند، زیرا که از ابتدا برای روزه نیت نکرده و جزئی از روز بدون نیت بر او گذشته است؛ اما بعضی از علما قضای آن روز را برای او لازم نمی‌دانند؛ چون از روی بی‌اطلاعی روزه نبوده است و شخص بی‌اطلاع به سبب بی‌اطلاعی اش معذور است.

اختلاف مطالع

۹۳- با توجه به ندای مسلمانان برای یکی شدن مطالع و رؤیت، چه کار باید کرد؟

اشکالی در سخن یکی شدن مطالع یا اختلاف آن نیست، چرا که این مسأله با گذشت عصرها و با وجود فتاوی بر یکی شدن مطالع یا اختلاف مطالع مشکلی ایجاد نکرده است. این امر در گذشته که امت تحت رهبری واحد از شرق به غرب بوده، امکان پذیر بوده است، ولی در عصر حاضر غیرممکن است؛ اما اگر علمای همه‌ی کشورها به یکی شدن مطالع، اجتهاد کنند، اشکالی وجود نخواهد داشت.

۹۴- عده‌ای به خاطر اهتمام به وحدت امت در مورد دخول ماه، به پیوند همه‌ی مطالع به مطلع مکه ندا می‌دهند، آیا این رأی قابل پذیرش است؟

خیر، این امر از نظر فلکی غیرممکن است، زیرا مطالع هلال مختلف هستند؛ بنابراین به سبب اختلاف مطالع، برای هر کشوری باید حکم خودش قرار داده شود. لذا اگر اهل مکه ماه را دیدند چگونه اهل پاکستان را که علم به عدم رؤیت هلال در افقشان داریم، به روزه ملزم کنیم؟!

۹۵- آیا اختلاف مطالع در گذشته وجود داشته است؟

بله، دلیل آن روایت کرب است که ام فضل بنت حارث او را به‌سوی معاویه به شام فرستاد. او می‌گوید: به شام آمدم و حاجت او را انجام دادم و هلال ماه را در شب جمعه در شام مشاهده کردم. سپس در اواخر ماه رمضان به مدینه آمدم و عبدالله بن عباس رضی‌الله‌عنهما از من سؤال کرد: چه موقع

هلال را دیدید؟ گفتم: شب جمعه آن را دیدیم. گفت: خودت آن را دیدی؟ گفتم: بله و مردم هم آن را دیدند و روزه گرفتند و معاویه نیز روزه گرفت. سپس گفت اما ما آن را در شب شنبه دیدیم؛ بنابراین روزه می‌گیریم تا سی روز را کامل کنیم، یا این‌که آن را ببینیم.

گفتم: آیا دیدن معاویه و روزه‌اش کافی نیست؟ گفت: نه؛ رسول الله ﷺ این چنین امر کرده است. روایت مسلم

۹۶- در مورد کسانی که زمان شروع ماه رمضان را در روزنامه‌ها و مطبوعات منتشر می‌کنند چه می‌توان گفت؟

ترک آن واجب است، ترس از آن می‌رود که این کار سبب ایجاد تفرقه بین مسلمانان شود.

۹۷- آیا حکم ولی‌آمر در کشور، می‌تواند به قضیه اختلاف مطلع پایان دهد؟ بله اگر ولی‌آمر به روزه یا فطر دستور داد؛ اطاعت از دستورش واجب است، زیرا حکم او در مسائل اختلافی باعث برداشته شدن اختلاف می‌شود.

۹۸- روزه گرفتن شخصی که در کشوری غیر از کشور خودش زندگی می‌کند چگونه است؟ طبق کشور اصلی خودش روزه می‌گیرد یا طبق کشوری که در آن زندگی می‌کند.

مسلمان طبق همان کشوری که در آن زندگی می‌کند، روزه می‌گیرد و افطار می‌کند، چه موافق کشور اصلی او باشد یا نباشد.

دعا و تبریک به مناسبت فرارسیدن ماه رمضان

۹۹- آیا دعای خاصی هنگام رؤیت هلال ماه از رسول الله ﷺ ثابت شده است؟

بله رسول الله ﷺ فرمود: (اللَّهُمَّ أَهْلُهُ عَلَيْنَا بِالْإِيمَانِ، وَالسَّلَامَةِ وَالْإِسْلَامِ، رَبِّي وَرَبُّكَ اللَّهُ) روایت ترمذی و احمد

۱۰۰- آیا دعای رؤیت هلال برای شخصی که خودش هلال را ندیده و فقط از رؤیت هلال شنیده، مشروع است؟
خیر، تنها برای کسی که دیده، مشروع است.

۱۰۱- تبریک گفتن به مناسبت دخول به ماه رمضان چه حکمی دارد؟
تبریک گفتن به هر چیز خوشحال کننده‌ای اشکال ندارد، زیرا که اصل آن در سنت وارد شده است، مانند تبریک صحابه رضی الله عنهم به بخشیده شدن کعب بن مالک رضی الله عنه از سوی الله متعال. همچنین پیامبر ﷺ به پسرش ابراهیم بشارت داده شد و ملائکه ابراهیم را به پسرش بشارت دادند، بنابراین تبریک به هر چیز شادکننده‌ای اشکال ندارد و اصل و دلیل در سنت مطهر دارد.

موضوع هشتم: عبادات در رمضان

۱۰۲- عبادات دارای چند جنبه هستند؟

عبادات دارای دو جنبه اند:

اول: عمل کردن و به اتمام رساندن آن طبق سنت نبوی است که به آن صحت نیز گفته می‌شود و این صحت با مراعات ارکان و شروط و واجبات و غیره حاصل می‌شود.

دوم: پاداش و جزاست که در آن اخلاص برای خداوند متعال، طلب اجر از او و پرهیز از ربا، مطلوب است تا عمل نزد خداوند مورد قبول واقع شود.

۱۰۳- مسلمانان در عبادات نسبت به همدیگر، در چه چیزی مشابه و در چه چیزی متفاوت هستند؟

در انجام و عمل به عبادات مشابه و در پاداش متفاوت هستند.

۱۰۴- آیا ممکن است مسلمان عبادتی را انجام دهد و الله ﷻ آن را نپذیرد؟
بله مانند شخصی که در عبادت، بر رعایت ادب خود نسبت به الله اهتمام نمی‌ورزد، چنین شخصی عبادتش در ظاهر صحیح، اما در باطن فاسد است.

۱۰۵- انجام چه اعمال و اقوالی در رمضان مشروع است؟

اعمال و اقوال زیادی هستند، از جمله‌ی آنها می‌توان به نمازهای فرض و سنت و صدقات و اخراج زکات، قرائت قرآن، بجا آوردن صله‌ی رحم، عمره، نصیحت و خیرخواهی اشاره کرد.

عموما هر امری که خداوند آن را دوست می‌دارد و به خاطر انجام آن از ما خشنود می‌شود، عمل به آن در ماه رمضان و غیر رمضان مشروع است.

۱۰۶- آیا دعای روزه‌دار مورد قبول واقع می‌شود؟

بله باذن الله مورد قبول واقع می‌شود. از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که رسول خدا ﷺ فرمود: (سه گروه دعایشان رد نمی‌شود: پیشوای عادل، روزه‌دار تا این که افطار کند و دعای مظلوم، خداوند عزوجل آن را بالای ابرها می‌برد و درهای آسمان برای آن باز می‌شود و می‌گوید: به عزتم قسم که یاری‌ات می‌کنم، اگرچه بعد از لحظه‌ای باشد.) روایت ترمذی

۱۰۷- بعضی از مردم بر این باورند که عمره در ماه رمضان واجب است، آیا این قول صحیح است؟

خیر، صحیح نیست. عمره یک بار در عمر واجب است و عمره در ماه رمضان مندوب به شمار می‌آید.

۱۰۸- آیا پاداش عمره در ماه رمضان با سایر ماه‌ها فرق دارد؟

بله پیامبر ﷺ می‌فرماید: (پاداش عمره در ماه رمضان مانند پاداش حج و یا حج با من - محمد - است.) روایت بخاری

۱۰۹- آیا انجام عمره در روزهای خاصی از رمضان، پاداش متفاوتی دارد؟

خیر، متفاوت نیست، بلکه عمره در همه‌ی روزهای ماه رمضان تشریح شده است و اختصاص آن به روزهای مشخصی از ماه رمضان مشروع نیست.

۱۱۰- در حدیثی وارد شده که شخصی که روزه‌داری را افطار دهد، اجری همانند اجر افطارکننده دارد، بدون این که از اجر او کم شود. چه غذایی به عنوان افطاری به روزه‌دار محسوب می‌شود؟

گفته شده است مقصود، پایین‌ترین چیزی است که روزه‌دار با آن افطار می‌کند، اگرچه با یک خرما باشد؛ و بعضی از علما می‌گویند: مقصود سیر کردن روزه‌دار است، چرا که این امر به او در آن شب نفع می‌رساند و یا ممکن است حتی برای سحر نیز کفایتش کند؛ اما از ظاهر حدیث چنین برمی‌آید که اگر با خرمایی هم باشد، اجری مانند اجر روزه‌دار دارد. بنابراین شایسته است که انسان در افطار دادن به روزه‌داران، مخصوصاً با توجه به نیازمندی و فقرشان، به اندازه‌ی توانایی‌اش تلاش کند.

۱۱۱- آیا ختم قرآن در ماه رمضان امری مطلوب است؟

شایسته است در ماه رمضان زیاد قرآن بخوانیم، چون از سنت پیامبر ﷺ بوده که همیشه در ماه رمضان، قرآن را با جبرئیل علیه‌السلام مدرسه می‌کردند.

۱۱۲- شخصی که قرآن را ختم می‌کند و پاداش آن را به مردگان هدیه می‌دهد چه حکمی دارد؟

انجام این امر از هدایت و سنت نبوی و عمل سلف امت رحمهم‌الله نبوده است.

۱۱۳- عده‌ای ختم قرآن خود را به دیگران می‌فروشند تا خریدار، ثواب آن را به اموات خود هدیه دهد، این کار چه حکمی دارد؟
این کار غریب و بدعت در دین است.

۱۱۴- آیا حد معینی برای ختم قرآن وجود دارد؟

خیر، رمضان ماه قرآن است و تا جایی که برای مسلمان مقدور باشد، قرآن تلاوت می‌کند.

موضوع نهم: اخلاق روزه‌دار

۱۱۵- این که رسول خدا ﷺ در ماه رمضان از آنچه بودند بخشنده‌تر می‌شد، به چه معناست؟

رسول خدا ﷺ با وجود این که در بخشش با هیچ کسی قابل مقایسه نبود، در ماه رمضان بخشش و سخاوتش از هر وقت دیگری بیش‌تر می‌شد. ابن عباس رضی‌الله‌عنه روایت می‌کند که پیامبر ﷺ سخاوتمندترین مردم در نیکویی بود و سخاوت ایشان در ماه رمضان آن‌گاه که جبرئیل به دیدارشان می‌آمد، بیش‌تر می‌شد. جبرئیل در ماه رمضان هر شب با وی ملاقات می‌کرد تا رمضان تمام می‌شد و پیامبر قرآن را بر او می‌خواند. وقتی جبرئیل با او ملاقات می‌کرد، سخاوتمندی او از باد وزان هم بیش‌تر می‌شد. روایت بخاری

۱۱۶- آیا بخشش فقط جنبه‌ی مالی می‌تواند داشته باشد؟

خیر، بلکه می‌تواند در تمام جنبه‌های خیر و حسن تعامل با الله عزوجل، سپس با مردم باشد.

۱۱۷- این سخن پیامبر ﷺ به چه معناست؟ (مَنْ لَمْ يَدَعْ قَوْلَ الزُّورِ وَالْعَمَلِ بِهِ فَلَيْسَ لِلَّهِ حَاجَةٌ فِي أَنْ يَدَعَ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ: کسی که قول زور و عمل به آن را ترک نکند، خداوند نیازی به ترک غذا و نوشیدنی او ندارد.)

قول زور: هر سخن حرام، مثل دروغ غیبت و غیره
عمل زور: عمل به هر کار حرام، مثل تجاوز به حقوق مردم با خیانت، غش، تقلب و مانند این‌ها.

۱۱۸- آیا قول و عمل زور سبب بطلان روزه می‌شود؟

روزه را باطل نمی‌کند، اما در قبول و پاداش عمل تأثیر می‌گذارد.

۱۱۹- آیا گناهان در رمضان چند برابر می‌شوند؟

خیر، گناهان چند برابر نمی‌شوند، اما در حجم بزرگ می‌شوند، که این بزرگی حجم می‌تواند به سبب شرف زمان (مثل ماه رمضان) یا مکانی (مثل مکه مکرمه) باشد که گناه در آن صورت می‌گیرد.

۱۲۰- بعضی از روزه‌داران به هنگام روزه‌داری هیچ تغییری در رفتارشان مشاهده نمی‌شود؛ این عدم تغییر رفتار، نتیجه‌ی چیست؟

نتیجه‌ی این است که آن‌ها فضیلت و بزرگی مقام روزه را درک نکرده‌اند و بین روزی که روزه هستند و روزی که روزه نیستند، تفاوتی قائل نمی‌شوند و همچنان بر عادات خویش یعنی ترک واجبات و انجام محرمات اصرار دارند و احیاناً ممکن است در دادوستدهایشان رفتارهای اشتباه خود را بر اجر روزه ترجیح دهند که این کار موجب از بین رفتن پاداش روزه‌ی آن‌ها می‌شود.

۱۲۱- چرا فساد در ماه رمضان نسبت به ماه‌های دیگر کم‌تر می‌شود؟

به دلیل این که در ماه رمضان برکات خداوند بر بندگانش زیادتر می‌شود و همچنین شیطان در این ماه در غل و زنجیر می‌شود.

۱۲۲- آیا دلیلی مبنی بر بسته شدن شیطان با غل و زنجیر در ماه رمضان وجود دارد؟

بله. پیامبر ﷺ می‌فرماید: (هرگاه ماه رمضان فرا رسد، شیاطین و جن به بند و زنجیر بسته می‌شوند.) روایت ترمذی و آلبنی آن را صحیح دانسته است.

۱۲۳- بعضی از مردم با وجود مقید بودن شیطان در ماه رمضان باز هم به گناهان خود ادامه می‌دهند، این امر چگونه توجیه می‌شود؟

برخی از علما می‌گویند به زنجیر کشیده شدن جن، منظور همه‌ی آن‌ها نیست بلکه بخشی از آن‌هاست و برخی دیگر بر این باورند که مقید بودن شیطان برای آن دسته از روزه‌دارانی است که روزه و آدابش را به وجه صحیح انجام داده‌اند.

۱۲۴- آیا روزه‌ی افرادی که در ماه رمضان در طول روز می‌خوابند و نمازهایشان فوت می‌شود صحیح است؟

روزه‌ی آن‌ها صحیح و از ذمه‌شان خارج است، اما ناقص و از مقصود اصلی روزه به دور است؛ زیرا الله سبحانه و تعالی می‌فرماید: (لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ: تا شاید پرهیزگار شوید).

اما واضح است که فوت شدن نماز و عدم توجه به آن از تقوای خداوند عزوجل نیست و مخالف مراد خدا و رسولش در امر روزه است. عجیب است آن‌هایی که در طول روز می‌خوانند، در شب بیدارند و شاید این شب‌بیداری‌شان گاهی اوقات با مسائل بیهوده و باطل یا حرام همراه باشد.

۱۲۵- برخی از دختران و پسران جوان در طول شب‌ها و روزهای رمضان، خود را با اینترنت سرگرم می‌کنند و ممکن است مسائلی در آن باشند که الله متعال به آن راضی نبوده و با هدف روزه موافق نباشد. این مسأله چه حکمی دارد؟

این ترس وجود دارد که پاداش روزه‌ی آن‌ها از بین برود، چرا که هدف تنها ادای روزه و خارج شدن آن از ذمه‌ی شخص نیست بلکه جنبه‌ی مهم‌تر دیگری دارد و آن هم این است که الله متعال آن عمل را نپذیرد؛ الله عزوجل می‌فرماید: (إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ: الله فقط از پرهیزگاران می‌پذیرد) پس باید از معصیت خداوند برحذر بود.

۱۲۶- آیا گفت‌وگوی دختر و پسر نامحرم با تلفن و غیره سبب ضایع شدن روزه می‌شود؟

این کردارها و سخنان سبب غضب خداوند بر آن‌ها می‌شود، چرا که این اعمال را شیطان برای آن‌ها تزئین کرده و زیبا جلوه می‌دهد و بر ضعف غیرت و عفت در قلب آن‌ها دلالت دارد؛ بنابراین دختر و پسر روزه‌دار باید از الله بترسد و خود را از غضب خداوند جبار دور نگه دارد، زیرا گناه در ماه رمضان بزرگ‌تر می‌شود و انسان نباید خود را به دلایلی واهی و پوچ فریب دهد که هدف در رابطه چیزی جز سخن و صداقت نیست. این‌گونه سخنان، بهانه‌هایی بی‌ارزش و پوچ برای عملی زشت می‌باشند.

۱۲۷- آیا فردی که بعد از خوردن سحری و ادای نماز صبح، در طول روز و تا زمان افطار می‌خوابد و فقط برای ادای نماز فرض بیدار می‌شود، روزه‌اش صحیح است؟

بله روزه‌اش صحیح است، اما خوابیدن زیاد در طول روز برای روزه‌دار، نوعی زیاده‌روی محسوب می‌شود، مخصوصاً ماه رمضان که زمان مبارکی است و شایسته است که مسلمان از آنچه به او نفع می‌رساند مانند قرائت قرآن و تعلیم علم و طلب رزق، استفاده کند.

۱۲۸- آیا خوابیدن در طول روز برای فردی که نوبت کاری او از شب تا سحر می‌باشد، جایز است؟

جایز است، اما ترس از آن می‌رود که شخص بخوابد و برای نماز بیدار نشود، در این صورت به سبب سهل‌انگاری در نماز گناه کار شود، بنابراین برای فردی که ممکن است کسی برای بیدار کردنش نباشد، واجب است چیزی مانند ساعت و غیره برای خود مهیا کند تا به وسیله‌ی آن برای ادای نمازی که خداوند عزوجل بر او واجب کرده است، بیدار شود.

۱۲۹- کسی که در ماه رمضان بر عبادات حریص بوده و به مجرد پایان رمضان، نماز را ترک می‌کند، آیا از روزه‌اش بهره‌ای برده است؟

نماز از مهم‌ترین ارکان بعد از شهادتین و فرض عین است، کسی که از روی انکار آن را ترک کند قطعاً کفر ورزیده است و کسی که از روی سستی و تنبلی آن را ترک کند، برخی از اهل علم رأی به کفر او داده‌اند، اما کسی که تنها در رمضان روزه می‌گیرد و نماز می‌خواند، چنین شخصی قصد فریب خداوند را دارد و روزه‌اش با ترک نماز برای او صحیح نیست.

۱۳۰- برخی اشخاص در ادای نمازهایشان کوتاهی می‌کنند و گاهی اوقات نماز می‌خوانند و گاهی آن را ترک می‌کنند. این رفتار آن‌ها چه تأثیری بر روزه‌ی آن‌ها دارد؟

امری غریب و ناپسند است و دلالت بر بی‌احترامی و بزرگ‌ندانستن حکم خدا و همچنین عدم صداقت در برابر این عبادت بزرگ دارد. پس واجب است که بر خیر و درستی و مواظبت بر آن کوشا باشند.

۱۳۱- شخصی که روزه می‌گیرد و نماز نمی‌خواند چه حکمی بر او مترتب می‌شود؟

چنین شخصی روزه‌اش به او نفع نمی‌رساند، زیرا که از شرط صحت روزه، اسلام است و تارک نماز، مسلمان نیست؛ بنابراین مادام که بر ترک نماز باشد نه روزه و نه هیچ عمل دیگری به او نفع نمی‌رساند، زیرا او مرتد و خارج از اسلام است- از الله عافیت می‌طلبیم- پس باید توجه داشت که مسأله‌ی ترک نماز، بسیار مهم و خطرناک است.

۱۳۲- بعضی از مردم فقط در ماه رمضان به نماز اهمیت می‌دهند؛ آن‌ها را به چه چیزی می‌توان توصیه کرد؟

آن‌ها را به تقوای الله سبحانه و تعالی در تمام امورشان، چه در رمضان و چه در غیر رمضان نصیحت می‌کنیم، چرا که انسان به عبادت پروردگارش تا زمان مرگ امر شده است. الله عزوجل می‌فرماید: (و پروردگارت را عبادت کن تا هنگامی که یقین - مرگ - به سراغت آید). حجر: ۹۹

۱۳۳- اگر شخص روزه‌دار در حالت عصبانیت ناسزا بگوید یا لعنت بفرستد، آیا روزه‌اش باطل می‌شود؟

روزه‌اش باطل نمی‌شود، اما پاداش آن کم می‌شود. بر مسلمان واجب است که خود را کنترل کرده و زبان را از بدی و ناسزا حفظ کند، چرا که کنترل نفس، در حال روزه شدیدتر می‌شود و باید بر صحت و کمال روزه محافظت کرد.

در این باره ابوهریره رضی‌الله‌عنه از پیامبر ﷺ روایت می‌کند که فرمود: (هرگاه روزه بودید زبان را به دشنام و ناسزا نگشایید، اگر کسی به او ناسزا گفت یا با وی درگیر شد، در جواب بگوید: من روزه‌ام.) روایت مسلم

۱۳۴- آیا پرهیز از معصیت تنها مختص روزهای ماه رمضان است و بعد از افطار (شب) انجام آن اشکالی ندارد؟

خیر. این یک تفکر و اندیشه‌ی زشت و ناپسند است، پرهیز از رفتارهای بد شامل تمام اوقات رمضان است، مگر می‌توان گفت مشاهده‌ی فیلم و نمایش‌های باطل در روز حرام و در شب جایز است؟! تقوای الهی و ترس از الله در هر مکان و زمانی واجب است.

۱۳۵- آیا شرکت در دوره‌های ورزشی بر روزه تأثیر دارد؟

روزه‌دار باید مراقب باشد که روزه‌اش را از سرگرمی‌های بی‌هوده و باطل حفظ کند، سرگرمی‌هایی که ممکن است در آن لهو و لعب و امور باطل باشد تا جایی که در بعضی از دوره‌های ورزشی قمار و معصیت وجود دارد، بنابراین بر شخص لازم است که از اوقاتش برای عبادت و طاعت الله متعال بهره‌بردارد.

۱۳۶- شخصی که روزهای رمضان را با خواب و کسالت می‌گذراند و به بهانه‌ی تشنگی و گرسنگی زیاد، از قرائت قرآن طفره می‌رود، آیا این کار او در صحت روزه‌اش مؤثر است؟

صبر بر مشقت و سختی، اجر زیادی دارد، پیامبر ﷺ به عایشه رضی‌الله‌عنها می‌فرماید: (به اندازه‌ی مشقت و سختی‌ات پاداش می‌بری.) روایت حاکم انسان می‌تواند در این شرایط با حمام کردن و خنک نگه‌داشتن بدن با آب یا در مکان سرد نشستن، سختی عبادت را بر خود کم کند.

۱۳۷- کارمندی که بیش‌تر وقتش را در شرکت به هنگام کار در خواب سپری می‌کند، آیا این کار او سبب فساد روزه‌اش می‌شود؟

روزه‌ی او از نظر ظاهری صحیح است؛ زیرا رابطه‌ای بین ترک کار و روزه نیست، اما بر انسانی که کاری را بر عهده می‌گیرد واجب است آن را به‌خوبی انجام دهد، چراکه او در قبال کارش حقوق می‌گیرد و باید کارش را همان‌گونه که حقوق را کامل می‌خواهد، به بهترین نحو انجام دهد تا از ذمه او خارج شود، و ترس از آن می‌رود که اجر روزه‌اش با انجام این کار حرام (خوابیدن به هنگام کار) ناقص شود.

۱۳۸- روزه‌ی کسی که در طول روز می‌خواهد و تا قبل از نماز عشاء بیدار می‌شود چه حکمی دارد؟

روزه‌اش صحیح است، اما خوابی که باعث فوت شدن و سهل‌انگاری در نمازها شود حرام است، زیرا برای انسان جایز نیست که نسبت به نماز سستی نشان دهد تا حدی که به خواب رود یا نسبت به آن بی‌تفاوت باشد، بنابراین بر شخصی که می‌خواهد و کسی نیست که او را برای نماز بیدار کند، واجب است که ساعتی برای خود تهیه کند تا موقع اذان او را باخبر سازد؛ و نماز را به‌جا آورد.

موضوع دهم: نیت در روزه

۱۳۹- مقصود از نیت برای روزه چیست؟

مقصود از نیت، آگاهی و شناخت انسان است به این‌که فردا را باید روزه بگیرد، پس اگر روزه فرض باشد، از شب قبل نیت و قصد می‌کند، ولی اگر روزه نفل (سنت) بود، هر زمان که به یاد آورد، نیت می‌کند.

۱۴۰- به چه دلیل باید قبل از فجر برای روزه نیت کرد؟

در حدیث وارد شده است که: (هر کس قبل از فجر نیت نکند، روزه‌اش صحیح نیست.) روایت نسائی و آلبانی صحیح دانسته است.

۱۴۱- مقصود از نیت قبل از فجر در رمضان چیست؟

مقصود پیشی‌گرفتن نیت عبادت، قبل از انجام آن است، زیرا نیت شرط صحت عبادت است و شرط قبل از مشروط (عبادت) صورت می‌گیرد.

۱۴۲- آیا لازم است که نیت حتماً بر زبان آورده و تلفظ شود؟ مثلاً گفته شود: (نیت کردم روزه بگیرم...)

خیر، از پیامبر ﷺ به زبان آوردن نیت ثابت نشده است و همچنین به کسی از صحابه رضی‌الله‌عنهم این را نیاموختند، نه در روزه‌ی فرض و نه در روزه‌ی نفل.

۱۴۳- چه موقع برای روزه رمضان نیت می‌شود؟

مذاهب ابوحنیفه، شافعی و احمد، نیت را برای روزهی فرض، در شب واجب می‌دانند، زیرا نیت در شب برای روزهی نفل واجب نیست، از أم المؤمنین حفصه رضی الله عنها روایت شده است که رسول خدا ﷺ فرمود: (هر کس قبل از فجر نیت و تصمیم روزه گرفتن نداشته باشد، روزه‌اش صحیح نیست.) روایت ابن خزیمه

۱۴۴- آیا نیت کردن در اول ماه رمضان، برای تمام روزه‌های رمضان کافی است؟

بله، نیت روزهی رمضان در اول ماه برای همه‌ی ماه کافی است و احتیاجی به تجدید نیت در هر روز نیست، مگر زمانی که سببی پیش آید که روزه را مباح می‌کند و باعث انقطاع روزه می‌شود، مانند سفر یا بیماری یا ... در این مواقع لازم است برای روزه، دوباره نیت شود.

۱۴۵- گفته می‌شود شخص مسلمان برای روزی که می‌خواهد روزه

بگیرد، باید قبل از فجر نیت کند، آیا این قول صحیح است؟

خیر، زیرا نیت همان عزم و تصمیم برای کل ماه رمضان است و بیش از این، شرط نیست.

۱۴۶- در مورد شخصی که نیت روزه را قبل از اذان فجر تلفظ می‌کند، چه

می‌توان گفت؟

از پیامبر ﷺ ثابت نیست که صحابه رضی الله عنهم را به انجام چنین عملی سفارش کرده باشد.

۱۴۷- شخصی که خواب بوده و از اعلام ثبوت رؤیت هلال رمضان آگاه

نشده و برای روزه نیت نکرده و صبح را بدون روزه شروع کرده است،

چه حکمی بر او واجب می‌شود؟

از آن جا که نیت تابع علم و یقین است، پس شخصی که باخبر نشده، در ترک نیت معذور است، در نتیجه اگر هنگامی که متوجه دخول ماه می‌شود از غذا و مفطرات دست بکشد، روزه‌اش صحیح است و قضا بر او نیست.

اگرچه بعضی از علما می‌گویند: خودداری از مفطرات و قضای آن روز بر او واجب است؛ و دلیل آن‌ها این است که شخص قسمتی از روز را بدون نیت گذرانده است؛ اما شکی نیست که برای احتیاط بهتر است آن روز را قضا کند.

۱۴۸- اگر شخص روزه‌دار به مسافرت برود و قصد کند افطار کند اما چیزی برای خوردن نیابد و به ناچار روزه‌اش را تا غروب کامل کند، آیا روزه‌اش صحیح است؟

خیر، صحیح نیست و بر او قضای آن روز واجب است، زیرا زمانی که تصمیم به قطع روزه گرفت، آن فعل برای او محقق شده است. (مترجم: در مذهب امام شافعی رحمه‌الله در چنین حالتی روزه‌ی فرد صحیح است.)

۱۴۹- معلق گذاشتن نیت بر اساس وجود یا عدم غذا، چه حکمی دارد؟
مانند این که شخصی بگوید: اگر آب یافتم می‌نوشم و اگر نیافتم بر روزه‌ی خود می‌مانم و آب نیافت.

روزه‌ی چنین شخصی صحیح است، زیرا نیتش را قطع نکرده، ولی قطع روزه را به یافتن چیزی معلق کرده است، بنابراین بر نیت اولش باقی می‌ماند.

۱۵۰- آیا روزه‌ی شخصی که صبح در حالت جنب از خواب بیدار می‌شود در حالی که از قبل، نیت روزه داشته، صحیح است؟

بله، روزه‌اش صحیح است، زیرا رسول خدا ﷺ با این که از نزدیکی با همسرش جنب بود روزه می‌گرفت، اما واجب است جهت رسیدن به نماز صبح، برای غسل کردن بشتابد و تأخیر نماز صبح از وقتش جایز نیست.

۱۵۱- اگر شخص روزه‌داری در وقت افطار بخوابد و تا بعد از نماز صبح بیدار نشود، آیا روزه‌اش را باید ادامه دهد یا افطار کند؟

چنین شخصی روزه می‌گیرد و روزه‌اش را ادامه می‌دهد، زیرا با قلبش برای روزه‌ی فردا نیت کرده است، بنابراین مادام که نیتش این‌گونه باشد، روزه‌اش صحیح است.

۱۵۲- اگر شک وجود داشت که عید است یا آخرین روز از ماه رمضان و دلیل قطعی برای هیچ کدام وجود نداشت، در این صورت حکم شک در نیت در مورد روزه یا افطار چگونه است؟

در ابتدا واجب است که اطمینان حاصل شود و اصل، بقا بر آنچه از قبل بوده (ماه رمضان) است و اگر چیزی مشخص شود حتما مردم آگاه می‌شوند، طوری که اعلام می‌کنند سحر برنخیزید یا روزه نگیرید، بنابراین آن روز از ماه رمضان محسوب می‌شود و اگر خروج ماه رمضان ثابت شد، حتما آشکار می‌شود. بر انسان واجب است که در چنین روزی بدون شک و تردید روزه بگیرد، زیرا اصل بقای ماه رمضان است و هرگاه مشخص شد که عید است، افطار می‌کند.

موضوع یازدهم: مباحات در روزه

۱۵۳- مقصود از مباح طبق استخدمات فقهی چیست؟

مباح چیزی است که هرگاه مرد یا زن مسلمان انجام داد یا بر زبان آورد، نه پاداشی دارد و نه گناهی بر اوست.

۱۵۴- مقصود از مباحات روزه چیست؟

اموری که انجام و ترک آن تأثیری بر روزه ندارند.

۱۵۵- آیا می‌توان به خاطر ترس از ابطال روزه تا حد امکان از بعضی از مباحات خودداری کرد؟

بله و این نوعی زهد و پارسایی و همچنین احتیاط از فساد روزه به شمار می‌آید که انسان به خاطر آن ستوده می‌شود، اما باید توجه داشت که تکلف و مشقتی در آن نباشد.

۱۵۶- اگر فرد مسلمان در چیزی شک کرد که از مفطرات روزه است، چه کاری باید انجام دهد؟

در این جا اصل حکم بر غیرمفطرات بودن است، مگر این که به دلیل شرعی ثابت شود که از مفطرات است، زیرا روزه با دلیل شرعی ثابت شده است، بنابراین تنها با دلیل شرعی از کتاب و سنت صحیح و به دور از رأی عقلی نقض می‌شود.

۱۵۷- آیا درست است که به سبب ترس از وارد شدن آب به معده، مضمضه کردن برای وضو از روزه‌دار ساقط شود؟

صحیح نیست؛ زیرا مضمضه در وضو در همه‌ی حالات مشروع است، به سبب عمومیت دستور خداوند عزوجل در وضو گرفتن که: (فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ: صورت‌هایتان را بشویید)، اما در وقت روزه نباید در مضمضه و استنشاق (آب در بینی زدن و با قدرت خارج کردن) مبالغه شود. لقیط بن صبره از پیامبر ﷺ روایت می‌کند که فرمود: (و در استنشاق مبالغه کن مگر این که روزه باشی.) روایت ترمذی

۱۵۸- آیا مقدار آبی که به هنگام مضمضه در دهان باقی می‌ماند، روزه را فاسد می‌کند؟

اگر روزه‌دار آب بعد از مضمضه را خارج کرد، آنچه از رطوبت و تری که باقی می‌ماند، در روزه‌اش خللی وارد نمی‌کند، زیرا که اجتناب از آن امکان‌پذیر نیست.

۱۵۹- حمام کردن مکرر در رمضان، خصوصاً در روزهای تابستان چه حکمی دارد؟

حمام کردن در روز رمضان هیچ اشکالی ندارد. از رسول خدا ﷺ ثابت است که در حال روزه از شدت گرما بر سر مبارک آب می‌ریختند؛ اما بر روزه‌دار واجب است که از دخول آب به معده اجتناب کرده و برحذر باشد.

۱۶۰- آیا برای شخص روزه‌دار، بین حمام کردن به‌منظور نظافت و حمام کردن بر اثر جنابت، تفاوتی وجود دارد؟

حمام کردن از جنابت واجب و برای نظافت مباح است و ممکن است مستحب باشد زمانی که به‌قصد تزیین و آراستگی برای نمازها انجام گیرد.

۱۶۱- غواصی کردن برای روزه‌دار چه حکمی دارد؟

غواصی کردن و شنا کردن برای شخص روزه‌دار اشکالی ندارد. اصل بر جواز این امور است مادام که دلیلی بر کراهیت یا تحریمش وارد نشده باشد و بعضی از اهل علم از ترس ورود آب به معده آن را مکروه می‌دانند.

۱۶۲- استفاده کردن زنان از لوازم آرایشی مثل کرم مو، رژ لب و سرمه، چه تأثیری بر روزهی آن‌ها دارد؟

کرم‌ها یا روغن‌ها روزه و همچنین وضو را باطل نمی‌کنند، اما در مورد روزه اگر رژ لب دارای طعم باشد، برای پرهیز از وارد شدن طعمش به داخل معده، از آن استفاده نمی‌شود.

۱۶۳- آیا استفاده کردن از کرم‌های مرطوب‌کننده‌ی پوست، تأثیری بر روزه دارد؟

خیر تأثیری بر روزه ندارند و شاید زن برای پوست خود در همه اوقات به آن نیاز داشته باشد.

۱۶۴- آیا آرایش کردن زن روزه‌دار در خارج از منزل، مباح است؟

مباح نیست و با وجود این که روزه را باطل نمی‌کند اما در ماه رمضان و غیر از رمضان بر او حرام است بیم آن می‌رود که این عملش، سببی برای عدم قبول روزه و دیگر طاعات و عبادات شود، زیرا به عمد خود را به گناه می‌اندازد.

۱۶۵- استنشام عطر یا بخور برای روزه‌دار چه حکمی دارد؟

استفاده از آن اشکالی ندارد، چه روغنی باشد و چه بخور؛ اما بعضی از علما به عدم جواز استنشام بخور به صورت مستقیم برای روزه‌دار رأی داده‌اند.

۱۶۶- آیا استفاده از عطرها و ادکلن‌های مایع بر بدن یا لباس روزه‌دار، روزه را باطل می‌کند؟

استفاده از عطر به صورت ذکر شده، سبب افطار روزه‌دار نمی‌شود.

۱۶۷- آیا استنشام حشره‌کش روزه را باطل می‌کند؟

روزه را فاسد نمی‌کند؛ چه در رمضان و چه غیراز آن، چه فرض و چه سنت.

۱۶۸- آیا قورت دادن بلغم، سبب فساد روزه می‌شود؟

خیر، اگر آن را قورت دهد روزه‌اش باطل نمی‌شود. به خاطر عموم بلوی در این مسأله.

۱۶۹- قورت دادن بقایای غذاهایی که بین دندان‌ها مانده، برای روزه‌دار چه حکمی دارد؟

قورت دادن بدون قصد، یا مقدار کمی که شخص نتواند آن را تمیز کند، روزه را فاسد نمی‌کند، زیرا دنباله‌ی آب دهان محسوب می‌شود و اما اگر زیاد بود و امکان پاک کردن و از بین بردن آن وجود داشت، واجب است که از بین دندان‌ها بردارد؛ و اگر عمداً آن را قورت داد، روزه‌اش فاسد می‌شود.

۱۷۰- آیا مسواک زدن در روز رمضان برای روزه‌دار مشروع است؟

مشروع است و مسواک زدن در طول روز سنت است، حتی اگر شخص در حال روزه مسواک زد و حرارت یا طعمی در آن احساس کند و آن را زیر کند، یا آن را از دهانش خارج کند و سپس برگرداند و مسواک بزند، به روزه ضرری نمی‌رسد.

۱۷۱- آیا استحباب در مسواک زدن، شامل خمیردندانی که در آن مواد اضافی مانند نعناع و لیمو و غیره وجود دارد، نیز می‌شود؟

مستحب بودن را شامل نمی‌شود، اما بر روزه‌دار لازم است که اگر به خمیردندان ماده‌ی اضافی یا طعمی خارج از آن اضافه شده باشد، از استفاده‌ی آن خودداری کند.

۱۷۲- آیا به کسی که از مسواک‌های شانه‌دار (مسواک‌های امروزی) استفاده می‌کند، پاداش داده می‌شود؟

بله، اگر با آن نیت عبادت داشته باشد دارای اجر است.

۱۷۳- آیا می‌توان در وقت روزه دندان‌ها را معالجه کرد؟

بله، با احتیاط از داخل نشدن چیزی در معده می‌توان دندان‌ها را معالجه کرد

۱۷۴- رعاف یا خارج شدن خون از بینی برای روزه‌دار چه حکمی دارد؟

روزه صحیح است، زیرا امری است که بدون اختیار به وجود آمده است.

۱۷۵- آیا حکم خروج خون از لثه، مانند حکم خروج خون از بینی است؟

اگر لثه زخم باشد، یا با مسواک زدن خون جاری شود، فروبردن خون جایز نیست و بر روزه‌دار واجب است که آن را بیرون بریزد، اما اگر بدون اختیار و قصد وارد حلق شود، حرجی بر روزه‌دار نیست.

۱۷۶- آیا کار کردن در ایستگاه‌های آب‌شیرین‌کن و مکان‌های اشباع‌شده

و پر از بخارآب، تأثیری بر روزه‌ی شخص دارد؟

به روزه‌ی آن‌ها ضرری نمی‌رسد.

۱۷۷- آیا جویدن و نرم کردن غذا توسط مادر برای نوزادش، روزه را

فاسد می‌کند؟

روزه‌اش را فاسد نمی‌کند، زیرا نیاز است که غذا را برای نوزاد خود اندازه کند تا نوزاد بتواند به راحتی قورت داده و هضم کند.

۱۷۸- آیا چشیدن غذا بر روزه تأثیر دارد؟

خیر، تأثیری ندارد، از ابن عباس رضی‌الله‌عنه روایت است که فرمود: (چشیدن سرکه و چیزی که فرد قصد خرید آن را دارد اشکالی ندارد).

۱۷۹- آیا کوتاه کردن موی سر و گرفتن ناخن‌ها در روز رمضان، روزه را

فاسد می‌کند؟

خیر، روزه را فاسد نمی‌کند.

۱۸۰- آیا صید کردن در دریا و خشکی تأثیری بر روزه دارد؟

رابطه‌ای بین روزه و صید وجود ندارد و تأثیری بر روزه ندارد.

۱۸۱- در بسیاری از اوقات هوا به شکل گردوغبار است، آیا داخل شدن غبار به معده روزه را باطل می‌کند؟

دخول غبار یا دود یا هر چیز دیگری که برای معده غذا به شمار نمی‌آید، روزه را باطل نمی‌کند، زیرا پرهیز از آن امکان‌پذیر نیست و با وجود این که در زمان پیامبر ﷺ نیز بوده، اما پیامبر ﷺ صحابه را از آن بر حذر نداشته است.

۱۸۲- زینت دادن زن با حنا در حال روزه چه حکمی دارد؟
اشکالی ندارد.

۱۸۳- آیا عمل حجامت برای روزه‌دار مشروع است؟

بله مشروع است، اما بیم از این می‌رود که حجامت سبب افطار حجامت‌کننده و حجامت‌شونده شود؛ زیرا حجامت بدن را ضعیف می‌کند، به همین خاطر بر چیزی که بدن را ضعیف می‌کند منع شده است، و این را گروهی از اهل علم ترجیح داده‌اند و احتیاط این است که روزه‌دار در روز حجامت نکند.

۱۸۴- اگر کودکی بر لباس یا بدن روزه‌دار ادرار کند، آیا بر روزه‌ی فرد تأثیر می‌گذارد؟

خیر، بر روزه و همچنین بر وضو تأثیر ندارد و تنها پاک کردن مکان نجاست بر او واجب است.

موضوع دوازدهم: آنچه به احتلام و مباشرت تعلق دارد.

۱۸۵- آیا احتلام (خارج شدن منی از انسان در حال خواب) سبب افطار روزه‌دار می‌شود؟

کسی که به سبب خواب در روز رمضان جنب شود، روزه‌اش فاسد نمی‌شود، زیرا بدون قصد و اراده رخ داده است و تنها غسل بر او واجب می‌شود و می‌تواند روزه‌ی خود را کامل گرداند.

۱۸۶- مقصود از مباشرت چیست؟

مقصود از مباشرت لمس پوست به پوست است، مانند به آغوش کشیدن و بوسیدن.

۱۸۷- آیا هم‌آغوشی و مباشرت با همسر بر روزه تأثیر دارد؟

مباشرت با همسر خارج از رحم بر روزه تأثیری ندارد، اما باید از خروج منی بر حذر بود. اگر خروج صورت نگیرد غسل لازم نیست، اما اگر خروج صورت گیرد، غسل واجب می‌گردد و شوهر گناهکار شده و قضای آن روز بر او واجب می‌شود؛ و مانند این حکم بر زن نیز واجب می‌شود.

۱۸۸- بوسیدن همسر توسط شوهر، به هنگام روزه چه حکمی دارد؟

اگر کنترل شهوت داشته باشد اشکالی ندارد. در صحیحین از عایشه رضی‌الله‌عنها روایت است که (پیامبر ﷺ) در حالی که روزه بود زنان خود را می‌بوسید و مباشرت می‌کرد، اما او می‌توانست شهوت خود را حفظ کند) و الا اگر این کار سبب فساد روزه شود، بر روزه‌دار حرام است.

۱۸۹- آیا می‌توان به منع مباشرت و بوسیدن حکم داد؟

اگر فرد سریع‌الشهوه باشد و نتواند شهوت خود را حفظ کند، انجام این امور برایش جایز نیست، زیرا باعث بطلان روزه‌اش می‌گردد و از خروج منی یا جماع (عمل زناشویی) در امان نخواهد بود. خداوند عزوجل در حدیث قدسی می‌فرماید: (... و شهوتش را به خاطر من ترک می‌کند).

بنابراین طبق قاعده‌ی شرعی، هر چیزی که وسیله‌ای برای امری حرام باشد، خود آن نیز حرام محسوب می‌شود.

۱۹۰- آیا حکم سؤال سابق برای پیر و جوان برابر است؟

فرقی نمی‌کند، مادام که نتوانند شهوت خود را حفظ کنند حکم هر دو یکی است، اما از شخص مسن بر خلاف جوان بیش‌تر انتظار کنترل شهوت می‌رود.

۱۹۱- شخصی که در روز رمضان خودارضایی می‌کند، چه حکمی بر او وارد می‌شود؟

کسی که در روز رمضان با چیزی که پرهیز از آن امکان‌پذیر بوده، مانند لمس و تکرار دیدن، خودارضایی کرده باشد، واجب است توبه کرده و بقیه روز را دست از غذا و مفطرات بکشد و یک روز را بجای آن قضا کند؛ اما اگر شروع به خودارضایی کرده و خروج صورت نگیرد فقط لازم است که از گناهِش توبه کند؛ بنابراین بر روزه‌دار لازم است که خود را از آنچه باعث فزونی شهوت می‌شود، دور کند.

۱۹۲- برخی از فقها فتوا داده‌اند که، بر روزه‌داری که خودارضایی می‌کند کفاره‌ای نیست، این مطلب را توضیح دهید؟

بله از شیخ‌البنانی رحمه‌الله در شرح فقه السنه وارد شده است که خودارضایی بر جماع یا عمل زناشویی قیاس نمی‌شود و این رأی صنعانی و شوکانی و مذهب ابن حزم رحمهم الله، نیز است.

۱۹۳- آیا از فتوایی که در سؤال قبل ذکر شد، مشروعیت مباشرت برای روزه‌دار و لو این که به خروج منی منجر شود، فهمیده می‌شود؟

این چنین فهمیده نمی‌شود و مشروع نیست، مخصوصاً اگر شخص قوی الشهوه باشد که در این صورت ممکن است حتی با مباشرت نیز در جماع بیفتد و این ترک شهوت سد ذریعه‌ای برای جلوگیری از وقوع در گناه است که از دلایل مختلف شریعت گرفته شده است و عایشه رضی‌الله‌عنها به همین مسأله اشاره می‌کند، آن‌گاه که از مباشرت پیامبر در حال روزه می‌گوید: (و کدام یک از شما می‌تواند شهوت خود را حفظ کند!) یعنی غالب شما کنترل شهوت خود را ندارید.

۱۹۴- آیا خروج مذی همان حکم خروج منی را بر شخص روزه‌دار دارد؟

خروج مذی و همچنین ودی باعث افطار روزه نمی‌شود و تنها شستن محل خروج و وضوی جدید واجب است.

ودی: ماده‌ای روان، غلیظ و چسبناک که بعد از ادرار بدون لذت خارج می‌شود.
مذی: ماده‌ای روان، رقیق و شفاف سفیدرنگ که درابتدای شهوت خارج می‌شود.

۱۹۵- اگر دست مردی به زنی بیگانه (نامحرم) برخورد کند، آیا روزهی آنها فاسد می‌شود؟

اگر غیرعمد باشد چیزی بر آن دو مترتب نمی‌شود و مانند این در اثنای انجام عمره پیش می‌آید، اما باید توجه داشت که تعدد در آن گناه است، ولی روزه را باطل نمی‌گرداند.

۱۹۶- آیا نگاه کردن به مناظر مستهجن در روز رمضان، سبب بطلان روزه می‌گردد؟

خیر، روزه را باطل نمی‌کند اما ترس از ضایع شدن پاداش می‌رود، لذا بر ما واجب است تا در حد توان چشمانمان را از این مناظر بپوشانیم.

موضوع سیزدهم: مفسدات روزه

۱۹۷- مقصود از مفسدات روزه چیست؟

مقصود از آن غذا یا نوشیدنی یا هر چیزی دیگری است که وارد معده می‌شود، امام غزالی رحمه‌الله مفسدات را این گونه بیان می‌کند: مفطرات سه دسته‌اند: آنچه داخل می‌شود و آنچه خارج می‌شود و جماع (آمیزش جنسی).

۱۹۸- برخی از مردم بدون دلیل فوراً حکم به ابطال روزه می‌دهند، این کار چه حکمی دارد؟

اصل بر صحت روزه است تا زمانی که دلیلی بر بطلانش به وجود آید، بنابراین بر ما واجب است که قبل از حکم دادن برای مردم از اهل علم و متخصصین در این فن سؤال کنیم.

۱۹۹- مفطراتی که شرع آنها را بیان کرده کدام‌اند؟

مفطراتی که نص صحیح و اجماع بر آنها دلالت دارند: ۱- خوردن ۲- نوشیدن ۳- جماع.

و به دلیل اینکه خداوند متعال می‌فرماید: (... پس هم اکنون با آن‌ها آمیزش کنید و چیزی را نخواهید که خدا برایتان لازم دانسته است و بخورید و بیاشامید تا آنگاه که رشته‌ی بامداد از رشته‌ی سیاه برایتان از هم جدا و آشکار گردد، سپس روزه را تا شب ادامه دهید). بقره: ۱۸۷

۴- حیض و نفاس: و دلیل این دو حدیث ابوسعید خدری رضی‌الله‌عنه است که از رسول خدا ﷺ روایت می‌کند که فرمود: (مگر نه این است که زن وقتی عادت ماهیانه به سراغش می‌آید نه نماز می‌خواند و نه روزه می‌گیرد!) روایت بخاری

۵- استفراغ: اگر عمدی باشد روزه را باطل می‌کند، پیامبر ﷺ می‌فرماید: (اگر استفراغ بر کسی غلبه کند بر وی قضا نیست و اگر کسی به عمد استفراغ کرد باید روزه‌اش را قضا کند) روایت ابو داوود

۲۰۰- برخی از فقها می‌گویند: (منظور از افطار، آن چیزی است که وارد معده می‌شود، نه آن چیزی که خارج می‌شود) آیا این قول صحت دارد؟

این قول قابل‌پذیرش نیست، چون در استفراغ چیزی از معده خارج می‌شود که عمدی بودن آن سببی برای افطار است.

۲۰۱- آیا هر چیزی که به بدن وارد گردد روزه را باطل می‌کند؟

خیر، اگر این چنین بود رسول‌الله ﷺ با بیانی روشن اعلام می‌نمود. در صورتی که آن چیزهایی که روزه را باطل می‌کنند، مشخص شده‌اند.

۲۰۲- آیا هر آنچه وارد معده‌ی روزه‌دار می‌شود از مفطرات به‌شمار می‌آید؟

بله از مفطرات به‌شمار می‌آید، روده‌ها مکانی هستند که غذا در آن جذب می‌شود، بنابراین هرگاه آنچه برای جذب شدن چه غذا و چه ماده وارد روده شود، مفطر محسوب می‌شود، زیرا به معنای غذا به‌شمار می‌آید.

۲۰۳- چه معیاری برای جوف وجود دارد و چه اختلافی با معده دارد؟

تفاوت زیادی بین معده و جوف وجود دارد، زیرا جوف شامل معده و دیگر اجزای جذب غذاست، اما در این جا مراد، همان تحقق معنای تغذی است؛ چرا که

معدده، موضع غذاست و به غیر از طریق معدده، رشد بدن و یا برطرف شدن گرسنگی حاصل نمی‌شود، بنابراین اگر چیزی به جوف برسد، حرمتی بر آن مترتب نمی‌شود.

۲۰۴- باطل شدن روزه چه موقع تحقق می‌یابد؟

باطل شدن روزه با جمع شدن امور سه‌گانه محقق می‌شود: این که روزه‌دار آگاه و غیرجاهل باشد، این که از روی یادآوری بدون فراموشی افطار کند و این که از روی اختیار بدون اضطرار و اکراه باشد.

۲۰۵- آیا مفطرات روزه‌ی واجب با مفطرات روزه‌ی سنت تفاوت دارد؟

خیر، تفاوتی وجود ندارد، اختلاف فقط در کفاره‌ای است که به هم‌بستری تعلق می‌گیرد.

۲۰۶- اگر کسی به علت پنهان بودن خورشید در پشت ابر، افطار کند سپس

برایش مشخص شود که اشتباه کرده، آیا قضا بر او واجب می‌شود؟

قضایی بر او نیست، اما خودداری از خوراک و آشامیدنی و کامل نمودن روزه بر او لازم است. وقوع این حالت با وجود مشخص شدن اوقات اذان نادر است.

اموری که به جماع (هم‌بستری) تعلق دارد: (حذف شود)

۲۰۷- مراد از جماع چیست؟

جماع آن است که با آن عمل دخول در واژن زن محقق گردد و ممکن است مقصود از این عمل ولادت باشد.

۲۰۸- چه چیزی در حکم هم‌بستری ممنوع و حرام است؟

هم‌بستری مرد با زن در روز رمضان حرام است.

۲۰۹- آیا هم‌بستری بین مرد و زن در شب رمضان جایز است؟

بله جایز است، خداوند متعال می‌فرماید: «آمیزش و نزدیکی با همسرانتان در شب روزه‌داری حلال گردیده است.» بقره: ۱۸۷

۲۱۰- گفته شده است که: جماع در ماه رمضان بر مسلمانان ممنوع بوده است، این قول صحیح است؟

بله صحیح است، براء رضی الله عنه فرمود: زمانی که روزه‌ی رمضان مشروع شد، مردان در تمام رمضان به زنان خود نزدیک نمی‌شدند، اما مردان به خودشان خیانت نمودند، پس خداوند متعال این را نازل نمود: «خداوند می‌دانست که شما به خودتان خیانت می‌کردید. پس توبه‌ی شما را پذیرفت...» روایت بخاری سپس خداوند هم‌بستری در شب را اجازه داد.

۲۱۱- اگر مرد و زنی در شب رمضان هم‌بستری نمودند و بعد از اذان فجر غسل نمودند، حکم روزه آن‌ها چیست؟

صحیح است، از عایشه رضی الله عنها روایت است که می‌فرماید: شهادت می‌دهم بر رسول الله ﷺ که او در حال جنابت از غیراحتلام، شب را به صبح می‌آورد و سپس روزه می‌گرفت متفق علیه.

همچنین می‌فرماید: «رسول الله ﷺ در رمضان در حال جنابت از غیر احتلام صبح می‌کرد، سپس غسل می‌کرد و روزه می‌گرفت.» متفق علیه

۲۱۲- چه وقت کفاره بر شوهری که با همسر خود هم‌بستری کرده، محقق می‌شود؟

کسی که روزه بر او واجب شده باشد و در سرزمین خود مقیم بوده و مسافر نباشد و در روز رمضان عمدی و از روی اختیار هم‌بستری نماید، بدین صورت که دو محل ختنه شده زن و مرد با هم برخورد پیدا کنند و حشفه در واژن زن قرار گیرد، در این صورت روزه‌اش فاسد گشته است، انزال صورت گیرد یا نگیرد، و کفاره بر او لازم می‌گردد.

۲۱۳- کسی که در روز رمضان با همسرش هم‌بستری کند، چه چیزی بر او واجب می‌گردد؟

در ابتدا باید توبه و استغفار کرده و روزه‌ی آن را روز را کامل کند و قضای آن را به‌جا آورد، سپس کفاره‌ی مغلظه وارد شده در حدیث به او تعلق خواهد

گرفت. از ابوهریره رضی الله عنه روایت شده است که: روزی نزد پیامبر ﷺ نشسته بودیم که مردی وارد شد و گفت: ای رسول خدا خود را هلاک کردم. پیامبر فرمود: چه شده؟ آن مرد گفت: درحالی که روزه بوده‌ام با همسرم نزدیکی کردم. پیامبر فرمود: آیا می‌توانی برده‌ای را آزاد کنی؟ گفت: نه. فرمود: آیا می‌توانی دو ماه پشت سر هم روزه بگیری؟ گفت: نه. فرمود: آیا می‌توانی شصت مسکین را طعام دهی؟ گفت: نه ... روایت بخاری

۲۱۴- کفاره‌ی مربوط به هم‌بستری در روز رمضان را توضیح دهید؟

کفاره‌ی متعلق به روزه در سه مرحله و بر اساس ترتیب است: اولین مرحله، آزاد کردن برده است، اگر نیافت باید دو ماه پی‌درپی روزه گیرد، اگر توانایی این کار را نداشت، باید شصت مسکین را غذا دهد، که برای هر مسکین نصف صاع از گندم، خرما، یا غیر از این دو از قوت غالب مردم شهر است.

۲۱۵- آیا کفاره امری اختیاری است یا باید بر اساس ترتیب انجام بگیرد؟

دادن کفاره بر اساس ترتیب واجب است و به وضعیت انجام‌دهنده توجه نمی‌کنیم از آن جهت که اگر بی‌نیاز باشد غذا را بر روزه مقدم کنیم، لذا بر ما واجب است که مقید به ترتیب باشیم.

۲۱۶- آیا در روزه‌ی (۶۰ روز) متعلق به کفاره، پی‌درپی گرفتن شرط لازم است؟

بله و این برگرفته‌شده از سخن رسول الله ﷺ است که می‌فرماید: (آیا می‌توانی دو ماه پی‌درپی روزه بگیری؟)، مگر زمانی که به خاطر عذری مانند مریضی که افطار کردن را برای او مباح می‌کند افطار نماید، پس پی‌درپی گرفتن قطع نمی‌شود.

۲۱۷- اگر کسی مسافر باشد و در سرزمینی که سفر کرده روزه بگیرد، سپس در روز با زنش هم‌بستری نماید، چه کفاره‌ای بر او واجب می‌گردد؟

یک روز روزه فقط بر او واجب می‌شود.

۲۱۸- کسی که روزه گرفتن به صورت پی‌درپی را آغاز کرده، سپس عذری (بیماری - حیض) برای او به وجود آید، چه عملی باید انجام دهد؟

به علت عذر از روزه گرفتن خودداری نمایید، سپس بار دیگر روزه‌اش را وصل نماید.

۲۱۹- اگر کسی به سبب عذر شرعی از روزه‌ی متعلق به کفاره معذور باشد، چگونه باید کفاره‌ی اطعام مساکین را انجام دهد؟

غذا دادن به مساکین به صورت جمع یا متفرق اشکالی ندارد. مقصود از غذا دادن خارج نمودن ۳۰ صاع است.

۲۲۰- اگر کسی توانایی کفاره دادن در هیچ کدام از موارد سه‌گانه‌ی کفاره (آزادی برده، ۶۰ روز روزه‌ی پی‌درپی، اطعام ۶۰ مسکین) را نداشت چه حکمی بر او مترتب می‌شود؟

هر چیزی از او ساقط می‌گردد و کفاره‌ای بر او نیست.

۲۲۱- آیا حکم متعلق به کفاره هم‌بستری شامل زن هم می‌گردد؟

روزه بر زن واجب می‌شود، اگر زن در روز رمضان با رضایت با شوهرش هم‌بستری نمود حکم او مانند شوهرش است، اما اگر نزدیکی از روی اجبار و یا در حال خواب بوده باشد، کفاره‌ای بر او نیست.

۲۲۲- اگر کسی که مرتکب هم‌بستری گردد، نداند این کار از جمله مواردی است که روزه را باطل می‌کند، آیا روزه‌اش باطل است و کفاره‌ای به او تعلق می‌گیرد؟

اگر کسی نداند که این عمل حرام است یا این که از مفطرات روزه به شمار می‌رود، معذور است و چیزی بر او نیست.

۲۲۳- کسی که می‌داند هم‌بستری در روز رمضان حرام است اما از کفاره‌ی آن اطلاعی ندارد، چه حکمی به او تعلق می‌یابد؟

کسی که می‌داند هم‌بستری در روز رمضان حرام است، اما نمی‌داند که کفاره بر آن مترتب می‌شود، معذور به شمار نمی‌آید و اگر مرتکب این عمل شود، کفاره بر او واجب می‌شود.

۲۲۴- چه عملی بر زن واجب است تا شهوت شوهرش در روز رمضان به جوش نیاید؟

بر زنی که می‌داند شوهرش توانایی کنترل شهوتش را ندارد شایسته است که از او دوری نماید و در روز رمضان زینت را ترک نماید تا از تحریک شهوت بر حذر باشد.

۲۲۵- اگر در یک روز یا در ماه رمضان هم‌بستری تکرار گردد، آیا کفاره هم متعدد می‌گردد؟

اگر در یک روز تکرار گردد بر انجام‌دهنده یک کفاره لازم می‌گردد، اما اگر در دو روز تکرار گردد برای هر روز یک کفاره واجب می‌شود، برای این که هر روز عبادتی مستقل است.

۲۲۶- اگر کسی قصد هم‌بستری داشت، اما برای فرار از کفاره ابتدا با خوردن، روزه‌اش را افطار کرد و سپس جماع نمود، حکم این عمل او چیست؟

گناه او شدیدتر است، به علت این که حرمت رمضان را با خوردن و هم‌بستری شکسته است، بنابراین کفاره او شدیدتر است و نیرنگ او بر گردنش است و توبه‌ی نصح بر او واجب است.

۲۲۷- معیار توانایی در روزه چیست؛ برای کسی که کفاره‌ی هم‌بستری در روز رمضان بر او واجب شده است؟

مسأله «توانایی» بین روزه‌دار و خداوند بزرگ است، اگر کسی دانست توانایی دارد جایز نیست از روزه‌ی کفاره به غذا دادن انتقال دهد و شایسته است به انجام‌دهنده‌ی این کار گفته شود: آیا ماه رمضان را روزه نمی‌گرفتی؟ پس بر تو روزه‌ی دو ماه پیاپی به خاطر آنچه از تو سر زده واجب است.

۲۲۸- آیا برای کسی که قادر به روزه گرفتن است، غیر از مریضی و سفر عذر دیگری وجود دارد که مانع از کفاره‌ی روزه‌ی متعلق به جماع شود؟

شخص ضعیف‌الجثه‌ای که قادر به دو ماه روزه‌ی پشت سر هم نباشد، یا شخص شدید‌الشهوه‌ای که نتواند در این مدت از انجام جماع پرهیز کند، یا صاحب شغلی که روزه‌ی پشت سر هم مانع از انجام شغل و حرفه‌اش شود.

۲۲۹- شخصی که تا بعد از اذان صبح به جماع ادامه می‌دهد چه حکمی بر او وارد می‌شود؟

اگر در حال جماع، فجر طلوع کرد، واجب است از جماع دست بکشد و روزه‌اش صحیح است، اگرچه بعد از دست کشیدن و طلوع فجر منی خارج شود. اما اگر تا بعد از طلوع فجر از جماع دست نکشید، روزه‌اش باطل است و بر اوست که از این کارش توبه کند و کفاره‌اش را بجا آورد.

۲۳۰- کسی که در روز رمضان بدون عذر افطار کرده، سپس با همسرش نزدیکی می‌کند، درحالی‌که افطارش برای نزدیکی با همسرش نبوده، آیا بر این شخص کفاره است؟

بله بر او کفاره جماع است، زیرا امساک (دست نگه‌داشتن از مفطرات) بر او واجب بوده است.

۲۳۱- آیا مواد مخدر از مفسدات روزه به شمار می‌رود؟

بله و همچنین از گناهان به شمار می‌رود؛ و عجیب است که برخی برای تأیید عدم بطلان روزه با مواد مخدر، دود مواد مخدر ناپاک را با بخور پاک و مشروع مقایسه کرده تا ثابت کنند مواد مخدر روزه را باطل نمی‌کند.

۲۳۲- حکم استفراغ چیست؟

پیامبر ﷺ فرمود: (اگر استفراغ بر کسی غلبه کند بر وی قضا نیست و اگر کسی به عمد استفراغ کرد باید روزه‌اش را قضا کند.) روایت ترمذی

بنابراین کسی که با هر وسیله‌ای عمداً استفراغ می‌کند، قضای آن بر او واجب است، اما اگر استفراغ بر او غلبه کرد، روزه‌اش صحیح است، چرا که بدون اراده و اختیارش بوده است.

۲۳۳- حکم شخصی که خود را به استفراغ می‌اندازد اما خارج نمی‌شود؟

اگر می‌داند که استفراغ از مفطرات است، نیت افطار کرده و روزه‌اش باطل است.

۲۳۴- روزه‌داری بدون قصد استفراغ می‌کند، سپس چیزی از باقیمانده آن را به غیر عمد قورت می‌دهد، این کارش چه حکمی دارد؟
روزه‌اش فاسد نمی‌شود و همچنین قضایی بر او نیست.

موضوع چهاردهم: آنچه به حیض، استحاضه و نفاس تعلق دارد.

آنچه به حیض (عادت ماهیانه) تعلق دارد:

۲۳۵- آیا بر زنان واجب است که احکام حیض، نفاس و استحاضه را بیاموزند؟

بله، واجب است که این امور را بیاموزند، زیرا هیچ زن بالغی نیست، مگر این که این امور مخصوصاً حیض به سراغش آید و همان طور که می‌دانیم حیا و شرمی در یادگیری نیست.

۲۳۶- برخی از دختران از سؤال در مورد مسائل حیض خجالت می‌کشند؛

این کارشان چه حکمی دارد؟

این خجالت، از خجالت مذموم به شمار می‌رود، زیرا سبب محرومیت از رسیدن به حق می‌شود.

۲۳۷- حکم روزه برای زنان حائض و دچار نفاس چیست؟

روزه برای آن‌ها حرام است، چه این روزه فرض باشد و یا سنت و اگر هم روزه بگیرند، مورد قبول واقع نمی‌شود، پیامبر ﷺ در این باره می‌فرماید: (مگر نه این است که زن هرگاه عادت ماهیانه به سراغش می‌آید نه نماز می‌خواند و نه روزه می‌گیرد!)؛ یعنی هرگاه زن عادت می‌شود نه روزه بر اوست و نه نماز.

۲۳۸- آیا بر زن حائض قضای نماز بعد از رمضان واجب است؟

خیر، قضای نماز بر او نیست، اما روزه را قضا می‌کند. عایشه رضی‌الله‌عنها می‌فرماید: (ما در زمان پیامبر ﷺ هرگاه قاعده می‌شدیم، به ما دستور داده می‌شد که روزه را قضا کنیم، ولی به ما امر نمی‌شد که نماز را قضا کنیم.) متفق علیه

۲۳۹- زن حائض آنچه از رمضان را ترک کرده، چه موقع آن را قضا می‌کند؟

می‌تواند در روزهای دیگر بعد از رمضان قضایش را بجا آورد و زمان ادای آن وسیع است، چه پشت سر هم و چه جدا از هم، مانند مریض.

۲۴۰- اگر حیض در روز رمضان اتفاق افتد، روزه‌ی زن چه حکمی دارد؟

روزه‌اش باطل می‌شود؛ اگرچه این اتفاق لحظاتی قبل از غروب واقع شود و در این حالت واجب است قضای آن روز را اگر روزه فرض بوده باشد، بجا آورد.

۲۴۱- آیا عادت ماهیانه دارای حد مشخصی است؟

حد مشخصی برای عادت ماهیانه وجود ندارد، خداوند متعال می‌فرماید: (از تو در مورد حیض می‌پرسند، بگو: آن ماهیهی رنج و زیان است. پس در حالت قاعدگی از زنان کناره‌گیری نمائید و با ایشان نزدیکی نکنید تا آنگاه که پاک می‌شوند، هنگامی که پاک شوند از مکانی که خدا به شما فرمان داده است با آنان نزدیکی کنید، بی‌گمان خداوند توبه‌کاران و پاکان را دوست می‌دارد) بقره: ۲۲۲

طبق آیهی فوق، خداوند برای روزهای منع، حد مشخصی قرار نداد و تنها نهایت آن را پاک‌ی زن دانست. این امر دلالت بر آن دارد که علت همان قاعدگی است، هرگاه پیش آمد احکام ثابت شده و هرگاه رفع شد، احکام برداشته می‌شود.

۲۴۲- اگر دختر بچه‌ای حیض نشود، آیا او را به روزه گرفتن امر می‌کنیم؟

بله او را به روزه و سایر عباداتی که فقط بر افراد بالغ واجب است، امر می‌کنیم.

۲۴۳- چه می‌توان گفت به کسانی که زمان قاعدگی را مثلاً به هفت روز

ثابت محدود می‌کنند؟

محدود کردن روزها دلیل شرعی ندارد، این مسأله با وجود ضرورتی که داشته، در زمان پیامبر ﷺ بیان نشده است، بنابراین هرگاه زن خون معرفی که خود آن را تشخیص می‌دهد مشاهده کرد، همان حیض است، بدون این که ایام یا زمانی را محدود کنیم.

۲۴۴- خون حیض اگر استمرار داشته باشد و قطع نشود چه حکمی دارد؟

اگر خون استمرار داشته باشد یا برای مدت کوتاهی مثلاً یک روز یا دو روز در ماه قطع شود، آن خون، خون استحاضه است و نه حیض.

۲۴۵- اگر زنی در روز رمضان احساس کند که عادت ماهیانه‌اش نزدیک

است، اما خونی را مشاهده نکند، در این حالت روزه‌اش چه حکمی دارد؟

اگر قبل از غروب، انتقال حیض در بدنش را احساس کرد ولی بعد از مغرب خون خارج شد، در این صورت روزه‌اش صحیح است، زیرا خون، مادام که در بدن باشد حکمی بر آن مترتب نمی‌شود.

۲۴۶- در مورد زردی و تیرگی قبل از خروج خون حیض چه می‌توان گفت؟

زردی و کدورت قبل از خروج خون از دو حالت خارج نیست:

حالت اول: اگر همراه با درد قاعدگی یا متصل به خون حیض باشد، در این

صورت آن از خون حیض است.

حالت دوم: اما اگر جدا از خون بوده و دردی به همراه نداشته باشد، در این

صورت چیزی بر آن مترتب نمی‌شود.

۲۴۷- تیرگی و زردی که در اثنای ایام حیض خارج می‌شود، چه حکمی دارد؟

اگر زنی زردی و کدورت را در ایام حیض خود ببیند، آن از حیض است.

۲۴۸- چگونه زن، پاکي بعد از حیض را تشخیص می‌دهد؟

اگر زن حائض ماده‌ی سفیدرنگی را مشاهده کند یعنی پاک‌شده است، در

این حالت در شب برای روزه نیت می‌کند و روزه می‌گیرد، همچنین برای

فهمیدن پاکی خود می‌تواند از پنبه (نوار بهداشتی) استفاده کند، اگر پنبه پاک و تمیز خارج شد بر او واجب است که روزه بگیرد و اگر پاک و تمیز نباشد می‌داند که هنوز مدت قاعدگی ادامه دارد و روزه نمی‌گیرد.

۲۴۹- حکم زردی و تیرگی بعد از طهارت چیست؟

هرگاه زن از پاکی خود مانند خروج ماده‌ی سفیدرنگ یا نوار بهداشتی تمیز، مطمئن شود، دیگر آنچه بعد از پاکی از تیرگی و زردی که از رحم خارج می‌شود، از حیض به شمار نمی‌آید و مانع نماز و روزه و نزدیکی با همسر نمی‌شود؛ ام عطیه رضی‌الله‌عنها می‌گوید: (ما همواره بعد از این که از حیض پاک می‌شدیم، اگر رنگ زرد و تیره در خود می‌دیدیم، به آن اهمیت نمی‌دادیم و به چیزی حساب نمی‌کردیم.) روایت بخاری

۲۵۰- آیا بر زن واجب است که به هنگام کاهش خون به غسل کردن بشتابد تا نماز و روزه را درک کند؟

می‌بایست تا مشاهده پاکی برای غسل عجله نکند، زیرا بعضی از زنان زمانی که کاهش خون را می‌بینند قبل از پاکی کامل غسل می‌کنند، به همین خاطر عایشه رضی‌الله‌عنها به زنان صحابه می‌گفت: (عجله نکنید تا این که ماده‌ی سفیدرنگ را ببینید.) روایت بخاری

۲۵۱- اگر خون بعد از انقطاع و غسل، دوباره خارج شود، آیا بر روزه زن تأثیر دارد؟

مادام که در وقت عادت خون دوباره برگردد، روزه را قطع کرده و افطار می‌کند اگرچه خون کمی باشد.

۲۵۲- زنی درحالی که از پاکی خود مشکوک است قصد روزه می‌کند، زمانی که صبح فرامی‌رسد می‌بیند که پاک شده است، آیا در این حالت (وجود شک در پاکی) روزه‌اش صحیح است؟ درحالی که به پاکی خود مطمئن نبوده است؟

روزه‌اش صحیح نیست و منعقد نمی‌شود و لازم است قضای آن روز را بجا آورد، زیرا اصل بر بقای حیض بوده تا این که از پاکی یقین پیدا کند. همچنین دخول در روزه بدون اطمینان از پاکی، دلیل دیگری بر عدم انعقاد روزه است. ورود در عبادات با شک، سبب عدم صحت آن عبادت می‌شود.

۲۵۳- کسی که انتظار دارد فردا دوران قاعدگی‌اش شروع شود، آیا نیت افطار می‌کند و روزه نمی‌گیرد؟

کسی که انتظار دارد دوران قاعدگی‌اش از فردا شروع شود، لازم است که نیت کرده و روزه بگیرد و افطار نکند تا این که خون را مشاهده کند.

۲۵۴- اگر زنان حائض و نفساء در اثنای روز رمضان پاک شوند، آیا بر آن‌ها واجب است که دست از مفطرات بکشند؟

واجب نیست که از مفطرات دست بکشند و می‌توانند بخورند و بیاشامند، زیرا منع آن‌ها از مفطرات تأثیری در قضای آن روز بر آن‌ها ندارد و باید آن روز را قضا کنند. ابن مسعود رضی‌الله‌عنه در مورد کسانی که جواز خوردن دارند می‌فرماید: (کسی که ابتدای روز چیزی بخورد، می‌تواند تا آخر روز نیز بخورد).

۲۵۵- آیا برای حائض مشروع است که به سبب شرم از اظهار قاعدگی، دست از مفطرات نکشد؟

می‌تواند این چنین کند تا از کلام کسانی که از امور زنان باخبر نیستند خود را دور سازد و در پنهانی بخورد و بیاشامد.

۲۵۶- آیا مصرف قرص‌هایی که دوره‌ی قاعدگی را به تأخیر می‌اندازد در رمضان جایز است؟

این قرص‌ها همان‌طور که بیان شده است، نزد بیش‌تر پزشکان مضر هستند و از اسباب زخم رحم و اختلال‌کننده در موعد زمانی دوره‌ی قاعدگی به شمار می‌آیند و بیش‌ترین مشکلاتی که برای زنان پیش می‌آید از همین قرص‌هاست و اگر آن شخص ازدواج نکرده باشد، این قرص‌ها می‌تواند سبب نازایی او بعد از ازدواج شود،

همچنین اگر انسان با خود بیندیشد درمی‌یابد که منع امری طبیعی که خداوند متعال اوقات مشخصی برای آن قرار داده است، می‌تواند به انسان ضرر برساند، بنابراین زنان باید از استفاده و مصرف این قرص‌ها پرهیز کنند.

۲۵۷- در مورد استفاده از قرص‌های تأخیری زمان قاعدگی به خاطر نماز در ده روز آخر رمضان چه می‌توان گفت؟

بهتر آن است که حائض بر طبیعت خود باقی بماند و می‌تواند در ده روز آخر بجز نماز و طواف، به دعا و قرائت قرآن و اعمال صالح و نیک بپردازد.

۲۵۸- اگر زن حائض قرص‌های تأخیری دوره‌ی قاعدگی مصرف کند و به سبب آن خون قطع شد، آیا با این کار از حیض پاک شده است؟

اگر این کار را انجام دهد و خون قطع شود، پاک شده است و باید روزه بگیرد.

۲۵۹- اگر زن حائض به مدت کوتاهی بعد از طلوع فجر پاک شود، آیا می‌تواند روزه بگیرد؟

اگر فجر طلوع کند و او همچنان حیض باشد، روزه‌ی آن روز او صحیح نیست، اگرچه لحظه‌ای بعد از طلوع فجر نیز باشد.

۲۶۰- آیا نیت داشتن حائض برای روزه، قبل از غسل مشروع است؟

بله، اگر خون حائض یا نساء در شب قطع شود و برای فردا نیت روزه کند، سپس قبل از غسل، فجر طلوع کند، در این حالت مذهب اکثر علما بر صحت روزه‌اش است.

۲۶۱- اگر زنی قبل از اذان صبح پاک شود و بعد از اذان غسل کند، آیا روزه‌اش صحیح است؟

بله صحیح است، زیرا بر شخص جنب قیاس می‌شود؛ عایشه رضی‌الله‌عنها می‌گوید: (پیامبر صبح می‌کرد در حالی که از هم‌بستری با زنانش جنب بود، سپس روزه‌ی رمضان می‌گرفت.) متفق علیه

۲۶۲- کسی که در شب پاک شود ولی به دلیل رسیدن به یقین از پاکی، عمداً غسل خود را تا روز رمضان به تأخیر می‌اندازد، چه حکمی به او متعلق می‌شود؟

بر او واجب است هرگاه نشانه‌ی پاکی را در خود دید، برای ادای نماز در وقتش به غسل کردن بشتابد اگرچه غسل سریع و مختصری برای درک نماز باشد.

۲۶۳- اگر حیض بعد از اذان مغرب و قبل از ادای نماز پیش‌آید، باعث فساد روزه می‌شود؟

روزه را فاسد نمی‌کند، هرگاه خورشید غروب کرد و زن اثری از حیض ندید، روزه‌اش صحیح است.

۲۶۴- اگر زنی در شب بگوید: (اگر صبح کردم در حالی که پاک شده باشم، پس من روزه‌ام) و بعد از فجر ببیند که پاک شده است، حکم روزه‌اش چیست؟

روزه‌اش صحیح نیست، زیرا اصل بقای مانع است که همان حیض است.

۲۶۵- دختر بچه‌ای برای اولین بار حیض می‌شود و شرم می‌کند که اهل خود را از این قضیه باخبر کند، لذا روزه نمی‌گیرد، چه حکمی بر او مترتب می‌شود؟

بر او واجب است که ماه رمضان را کامل قضا کند، زیرا زن هنگامی که حیض شود یعنی مکلف شده است و حیض یکی از علائم بلوغ به شمار می‌رود.

۲۶۶- آیا قرائت قرآن برای حائض جایز است؟

بله، جایز است قرآن را قرائت کند، و ممکن است این تلاوت برای حاجتی باشد، مانند معلمی که برای تعلیم قرائت می‌کند یا دانش‌آموزی که برای آموختن و یا جهت یادآوری و مراجعه، قرآن را قرائت می‌نماید.

۲۶۷- حضور حائض در کلاس‌های داخل مسجد، مخصوصاً کلاس‌هایی که در رمضان برگزار می‌شود چه حکمی دارد؟

ماندن در مسجد برای حائض جایز نیست، اما عبور و مرور در مسجد برای حاجت اشکالی ندارد، زیرا رسول خدا ﷺ زنان را امر می‌کرد که برای نماز عید و ذکر و یاد خداوند به سوی مصلا خارج شوند و زنان حائض را به کناره‌گیری از مصلا امر می‌کرد.

۲۶۸- اگر شوهری زن حائضش را به نزدیکی طلب کند، چه حکمی بر آنان مترتب می‌شود؟

نزدیکی بین همسران در حال حیض بر آنان حرام است، خداوند متعال می‌فرماید: (و از تو درباره‌ی حیض می‌پرسند، بگو: زیان و ضرر است. پس در حالت قاعدگی از زنان کناره‌گیری نمایید و با ایشان نزدیکی نکنید تا آن گاه که پاک می‌شوند. هنگامی که پاک می‌شوند از مکانی که خدا به شما فرمان داده است با آنان نزدیکی کنید.) بقره: ۲۲۲

بنابراین بر زن واجب است که شوهر خود را از این کار منع کرده و با او موافقت نکند زیرا امری حرام است؛ و هیچ اطاعتی از مخلوق در معصیت خالق جایز نیست.

۲۶۹- اگر شوهری در اواخر دوره‌ی قاعدگی از همسرش طلب نزدیکی کند، آیا زن می‌تواند موافقت کند؟

مرد می‌تواند بعد از طهارت همسرش از حیض و غسل، با او نزدیکی کند.

۲۷۰- زنی مدت عادت ماهیانه‌اش شش روز بوده است، سپس چند روز به این مدت افزوده می‌شود، آیا در این حالت از روزه گرفتن منع می‌شود؟

اگر این مدت شش روز بوده باشد و سپس به نه روز یا ده روز افزایش پیدا کرده باشد، در این حالت نماز نمی‌خواند تا پاک شود، چون پیامبر ﷺ حدی را برای مدت حیض مشخص نکرده است و خداوند متعال در سوره‌ی بقره آیه‌ی ۲۲۲ می‌فرماید: (از تو درباره‌ی حیض می‌پرسند، بگو: زیان و ضرر است). پس تا زمانی که خون وجود دارد، زن بر حال خود باقی مانده تا پاک شود، سپس غسل کرده و

نماز می‌خواند؛ و اگر در ماه بعدی مدت این دوره کمتر از ماه قبل شود، در این صورت هرگاه پاک شد غسل می‌کند، اگرچه مدتش کمتر از ماه قبل بوده باشد. مهم این است که هرگاه زن عادت ماهیانه داشته باشد نماز نمی‌خواند تا پاک شود، حال چه این مدت موافق با مدت عادت قبلی باشد یا چه کمتر و یا بیش‌تر.

۲۷۱- زنی عادت ماهیانه‌اش ده روز بوده و در ماه رمضان چهارده روز منتظر می‌ماند و پاک نمی‌شود، سپس بعد از آن خون سیاه یا زردرنگ شروع به خارج شدن می‌کند و هشت روز بر این حالت می‌ماند اما در این هشت روز، نماز می‌خواند و روزه می‌گیرد، آیا نماز و روزه‌اش در این هشت روز صحیح است؟ و چه چیزی بر او واجب است؟

اگر این زن که بر مدت عادت ماهیانه‌اش افزوده شده است، می‌فهمد که این خون همان خون حیض معروف است، بر او واجب است صبر کند و نماز و روزه را نگذارد، مگر این‌که این مدت بیش از یک ماه شود که در این صورت استحاضه است و تنها به قدر عادت ماهیانه صبر می‌کند و دست از نماز و روزه می‌کشد. بنابراین روزهایی را که بعد از پاک‌ی روزه گرفته و سپس خونی را دیده که خون حیض نبوده و احیاناً زرد و تیره و سیاه بوده، روزه‌اش صحیح بوده و به آن خون‌ها اهمیت نمی‌دهد و همچنین نماز بر او حرام نیست و می‌تواند ادا کند.

آنچه به استحاضه تعلق دارد:

۲۷۲- خون حیض و استحاضه چه فرقی با یکدیگر دارند؟

از فرقه‌های بین خون حیض و استحاضه می‌توان به امور زیر اشاره کرد:

الف- خون حیض سیاه‌رنگ بوده در حالی که استحاضه رنگ بازتری دارد.

ب- خون حیض بدبوتر از استحاضه است.

ج- خون حیض جهشی خارج شده، در صورتی که استحاضه چنین نیست.

د- عادت ماهیانه قبل از شروع دارای درد بوده اما در استحاضه دردی به شدت درد حیض وجود ندارد.

۲۷۳- آیا استحاضه روزه را باطل می‌کند؟

خون استحاضه تأثیری بر صحت روزه ندارد و زن در حالت استحاضه می‌تواند روزه گرفته و نماز بخواند و با همسرش نزدیکی کند.

۲۷۴- کسی که دچار خونریزی (استحاضه) شده است چگونه نماز می‌خواند و چه وقت روزه می‌گیرد؟

بر او واجب است که دست از نماز و روزه کشیده و بر اساس مدت عادت ماهیانه قبلی‌اش منتظر بماند، اگر عادتش بر این بود که اول هر ماه مثلاً شش روز دچار قاعدگی می‌شود، در این حالت اول هر ماه مدت شش روز صبر می‌کند و دست از نماز و روزه می‌کشد و هرگاه این مدت به پایان رسید غسل کرده و نماز و روزه را بجا می‌آورد.

آنچه به نفاس (خون ولادت) تعلق دارد:

۲۷۵- چگونه می‌توان برای ادای روزه، خون بعد از سقط جنین را تشخیص داد که خون نفاس است یا غیر نفاس؟

اگر زن حامله جنینی را که آثار خلقت مانند سر و دست یا ... در او نمایان شده است، سقط کند، در این صورت خون خارج‌شده، خون نفاس بوده، اما اگر آن سقط لخته خون یا تکه گوشتی بود و اثری از خلقت در آن مشاهده نمی‌شود، آن خون، خون فساد بوده و بر او واجب است اگر توانایی داشته باشد روزه بگیرد و گر نه افطار کرده و قضایش را بجا می‌آورد.

۲۷۶- در مورد خونی که از زن حامله خارج می‌شود از نظر شرعی چه می‌توان گفت؟

در ابتدا باید دانست که زن حامله دچار حیض نمی‌شود، زیرا حامله بودن زنان، با انقطاع حیض شناخته می‌شود و خداوند تبارک و تعالی حیض را خلق کرده تا غذای جنین در شکم مادرش باشد، بنابراین ممکن است از زن حامله به دلایل مختلفی مانند حادثه یا حمل و جابه‌جا کردن چیزی یا غیره خون خارج شود که آن خون حکم خون طبیعی داشته و مانع نماز و روزه نمی‌شود.

۲۷۷- زنی که بعد از سقط جنین عمل پاک‌سازی رحم انجام می‌دهد، چه موقع می‌تواند روزه بگیرد؟

اگر این سقط کم‌تر از هشتاد روز بوده باشد، آن خون مانع عبادت نیست و آن نظافت سبب منع روزه و نماز نمی‌شود.

۲۷۸- زنی که در حال نفاس است، اگر قبل از چهل روز پاک شود، آیا روزه می‌گیرد و نماز می‌خواند؟

بله بر او واجب است که روزه بگیرد و غسل کرده و نماز بخواند.

۲۷۹- اگر زنی بعد از پاکی در کم‌تر چهل روز دوباره خون از او خارج شود، باید چه کاری انجام دهد؟

اگر در این چهل روز دوباره از او خون خارج شود، نباید روزه بگیرد، چون آن خون نفاس است.

۲۸۰- اگر خون نفاس بیش از چهل روز ادامه داشته باشد، زن می‌تواند نماز بخواند و روزه بگیرد؟

اگر خون بیش از چهل روز باقی بماند و تغییر نکند، در این صورت اگر مازاد بر چهل روز مصادف با حیض سابق شود، منتظر می‌ماند و دست از روزه و نماز می‌کشد، اما اگر مصادف با حیض سابق نشود، علما در این باره اختلاف نظر دارند؛ گروهی از آن‌ها می‌گویند: غسل کرده و نماز و روزه را بجا می‌آورد، اگرچه خون هم جاری باشد، زیرا در این حالت مانند استحاضه می‌ماند. گروهی دیگر می‌گویند: صبر کرده تا شصت روز کامل شود، زیرا زنانی هستند که مدت نفاس آن‌ها شصت روز به طول می‌انجامد و این امر واقع شده است، چراکه بعضی از زنان مدت نفاس آن‌ها شصت روز است، پس بنا بر قول گروه دوم تا شصت روز منتظر می‌ماند سپس به مدت حیض سابق خود برگشته و باز منتظر می‌ماند، سپس بعد از آن غسل کرده و نماز می‌خواند، چون آن هنگام مستحاضه است.

موضوع پانزدهم: سحری خوردن

۲۸۱- کلمه‌ی سحری به چه معناست؟

مراد از سحری، غذایی است که در وقت سحر قبل از طلوع فجر خورده می‌شود.

۲۸۲- خوردن سحری چه حکمی دارد؟

سنت مؤکده است؛ پیامبر ﷺ همیشه بر آن اهتمام می‌ورزیدند. امام بخاری در کتاب صحیحش بابی دارد به نام: (باب برکت سحری خوردن بدون وجوب آن، زیرا پیامبر ﷺ و یارانش روزه‌ی وصال گرفتند و بدین خاطر از سحری صرف نظر شد).

۲۸۳- سحری خوردن چه فایده‌ای دارد؟

خوردن سحری به انسان کمک می‌کند تا بتواند سختی‌های روزه را تحمل کند؛ به همین خاطر در حدیث انس بن مالک آمده است که پیامبر ﷺ می‌فرماید: (سحری بخورید، چرا که در سحری خوردن برکت است). روایت بخاری

۲۸۴- چگونه در سحری خوردن برکت حاصل می‌شود؟

برکت با برگشت قدرت و نشاط و خیر فراوان به بدن و همچنین پیروی از سنت نبوی، حاصل می‌شود.

۲۸۵- آیا تأخیر در خوردن سحری از سنت پیامبر ﷺ است؟

بله، تأخیر در خوردن سحری از سنت پیامبر ﷺ است، از ابی عطیه روایت شده است که به عایشه رضی‌الله‌عنها گفتم: نزد ما دو شخص از یاران پیامبر ﷺ وجود دارند که یکی از آن‌ها در افطار عجله می‌کند و در سحری تأخیر و دیگری در افطار تأخیر می‌کند و در سحری عجله. عایشه فرمود: کدام‌یک از آن‌ها در افطار عجله می‌کند و در سحری تأخیر؟ گفتم عبدالله بن مسعود. عایشه فرمود: پیامبر ﷺ این‌چنین عمل می‌کردند. روایت نسائی

۲۸۶- آیا سحری خوردن سبب دوری از تشبه به یهود و نصاری می‌شود؟

بله، از عمرو بن عاص رضی‌الله‌عنه روایت است که پیامبر ﷺ فرمود: (فرق بین روزه‌ی ما و روزه‌ی اهل کتاب - یهود و نصاری - خوردن سحری است.) روایت مسلم

۲۸۷- آیا خوردن سحری، دلیلی بر نیت روزه است؟

بله، زیرا همان‌گونه که مشخص است، هر شخصی که در آخر شب بیدار می‌شود و سحری می‌خورد، در واقع قصد روزه دارد؛ و هر انسان عاقلی هنگامی که عملی را با اختیارش انجام می‌دهد، غیرممکن است که با خواست و اراده نباشد و اراده، همان نیت است.

۲۸۸- پیامبر ﷺ چه موقع سحری می‌خوردند؟

سحری خوردن ایشان کمی قبل از اذان صبح بوده است، از پیامبر ﷺ ثابت شده است که سحری را به تأخیر می‌انداخت تا جایی که بین سحری و اقامه‌ی نماز، چیزی حدود پنجاه آیه بوده است. متفق‌علیه

۲۸۹- چه موقع باید از مفطرات روزه دست کشید؟

با اذان دوم (صبح) باید از مفطرات دست کشید، پیامبر می‌فرماید: (همانا بلال در شب اذان (اول) می‌گوید، پس در آن هنگام بخورید و بیاشامید تا این که ابن ام‌مکتوم بانگ برآورد (اذان دوم) پس آن هنگام دست نگه دارید.) روایت بخاری
ملاحظه: در زمان پیامبر دو اذان برای صبح گفته می‌شد که یکی را بلال قبل از طلوع فجر صادق می‌گفت که برای بیداری مردم برای عبادت، خوردن و آشامیدن بود که به آن اذان اول گفته می‌شود، و دیگری ابن ام‌مکتوم برای نماز صبح می‌گفت که به آن اذان دوم گفته می‌شود، و اذان دوم همان اذانی است که مسائل مربوط به شرع بر آن مترتب می‌شود.

۲۹۰- آیا اذان اول، مانع از خوردن و آشامیدن می‌شود؟

خیر، مانع از خوردن و آشامیدن نمی‌شود؛ پیامبر می‌فرماید: (اذان بلال شما را از خوردن و آشامیدن باز ندارد، چرا که او ندا برمی‌آورد تا شب‌زنده‌داران را به بستر بازگرداند و خواب‌رفتگانتان را بیدار کند.) روایت بخاری بنابراین اذان اول قبل از فجر برای تنبیه و آگاه ساختن مردم است.

۲۹۱- کسی که در صحرا باشد چگونه می‌تواند طلوع فجر را تشخیص دهد؟

هنگامی که سفیدی نور به صورت افقی در آسمان نمایان شود، دست از مفطرات می‌کشد.

۲۹۲- خوردن چه چیزی در وقت سحر مستحب است؟

از ابوهریره رضی‌الله‌عنه روایت است که پیامبر ﷺ فرمود: (بهترین سحری مؤمن، خرما است.) روایت ابوداود و ابن حبان

۲۹۳- برخی از مردم تا پایان اذان دوم مشغول سحری خوردن هستند و

دست از خوردن نمی‌کشند، این کار چه حکمی دارد؟

حکم آن بر اساس حال مؤذن است، اگر مؤذن اذان نمی‌گوید تا از طلوع فجر مطمئن شود، در این حالت بر شنونده واجب است که با شنیدن اذان دست از خوردن بکشد، همان‌طور که رسول خدا ﷺ می‌فرماید: (بخورید و بیاشامید تا ابن ام مکتوم اذان گوید.) روایت بخاری

اما اگر مؤذن از طلوع فجر مطمئن نمی‌شود، بهتر است که از خوردن خودداری شود، اما حرجی در خوردن نیز وجود ندارد؛ زیرا که اصل بقای شب است، ولی احتیاط و خودداری بهتر است.

۲۹۴- آیا در شرع ذکر وجود دارد که هنگام سحر گفته شود و آن ذکر

دلالت بر نیت روزه کند؟

از پیامبر ﷺ تلفظ به این امر ثابت نشده است، بلکه به کسانی هم که با او بودند چیزی در این باره نیاموخت، بنابراین ترک تلفظ، واجب می‌شود.

۲۹۵- اگر شخصی در رمضان قبل از غروب خورشید بخوابد و کسی او را تا طلوع فجر فردا بیدار نکند، آیا می‌توان گفت روزه‌ی او در روز دوم صحیح است، در حالی که نیت روزه نکرده است؟

بله، طبق قول کسانی که یک نیت را برای تمام رمضان کافی می‌دانند، می‌توان گفت روزه‌اش صحیح است.

۲۹۶- در مورد تعیین وقت امساک در تقویم چه می‌توان گفت؟ (وقت امساک، مقصود وقت کوتاهی مثلاً ربع ساعت قبل از اذان صبح است که از مفطرات خودداری می‌شود).

این امر جدیدی است که نسل اول مسلمانان بر آن پایبند نبوده‌اند و مشروع نیست، بلکه مانع از بهره بردن از مفطرات در زمان مجاز نیز می‌شود، بنابراین واجب عدم تقید به آن است.

۲۹۷- گفته می‌شود بر روزه‌دار واجب است که بیست دقیقه قبل از اذان از مفطرات خودداری کند، و آن را به امساک احتیاطی نام‌گذاری می‌کنند، در این صورت مدت بین امساک و اذان در رمضان چه مقدار است؟

اصل در امساک و افطار روزه‌دار آن چیزی است که خداوند متعال می‌فرماید: (... و بخورید و بیاشامید تا آنگاه که رشته‌ی بامداد از رشته‌ی سیاه شب برایتان از هم جدا و آشکار گردد، سپس روزه را تا شب ادامه دهید...) بقره: ۱۸۷
بنابراین خوردن و آشامیدن تا طلوع فجر مباح است و اذان، خود دلیلی بر نهایت خودداری از مفطرات است و لزومی بر خودداری قبل از اذان نیست.

۲۹۸- شخصی که با گمان به عدم دخول فجر، دست از مفطرات نمی‌کشد چه حکمی بر او مترتب می‌شود؟

چیزی بر او نیست، زیرا آیه‌ی سابق دلالت بر اباحت مفطرات تا زمان به‌یقین رسیدن از طلوع فجر دارد. همچنین از ابن عباس رضی‌الله‌عنه روایت شده است که: خداوند آشامیدن را آن‌گاه که شک کردی، بر تو حلال کرده است تا به شک نیفتی. (فتح الباری ۴/۱۳۵)

۲۹۹- کسی که در هنگام شنیدن اذان ظرف غذا به دست دارد، آیا می‌تواند با شنیدن اذان نیازش را برطرف سازد؟

در این حالت می‌تواند حاجتش را برآورده کند، از ابوهریره رضی‌الله‌عنه روایت شده است که پیامبر ﷺ فرمود: (هرگاه صدای اذان را شنیدید و در دستتان ظرف غذا بود، آن را کنار نگذارید تا این که حاجتان برآورده شود.) روایت ابو داوود علامه آلبنانی می‌فرماید: این حدیث، دلیلی برای شخصی است که هنگام شنیدن اذان، ظرف آب یا غذا به دست دارد، لذا جایز است که آن را کنار نگذارد تا این که حاجتش را برآورده کند، این حالت مستثنا از آیه‌ی سابق است. (تمام المنه ۴۱۷/۱)

۳۰۰- آیا می‌توان گفت که حدیث سابق، توضیحی برای امساک است؟

بله، از این حدیث می‌توان برای بطلان تقید به امساک قبل از فجر استدلال کرد نه برای اثبات امساک، زیرا از فواید حدیث، ابطال بدعت امساک قبل از فجر به ربع ساعت است؛ زیرا آن کسانی که مقید به امساک هستند این کار را برای آن انجام می‌دهند که در حال خوردن سحری اذان گفته نشود ولی اگر این رخصت را می‌دانستند، به این بدعت دچار نمی‌شدند.

۳۰۱- بعضی از مردم تا دیروقت بیدار می‌مانند، سپس نزدیک به نیمه‌شب سحری می‌خورند، در این مورد چه می‌توان گفت؟

این کار را کسی انجام می‌دهد که برکت تأخیر در سحری خوردن را احساس نکرده است و هدایت و سنت نبوی را از یاد برده است، همچنین ترس از این می‌رود که اگر بعد از غذا بخوابد، برای نماز صبح کوتاهی کند و بیدار نشود.

موضوع شانزدهم: افطار

۳۰۲- سنت در افطار چیست؟

سنت در افطار تعجیل (زود افطار کردن) است، پیامبر می‌فرماید: (مردم تا زمانی که در افطار عجله می‌کنند در خیر هستند.) متفق علیه

۳۰۳- پیامبر ﷺ با چه چیزی افطار می کردند؟

پیامبر ﷺ با چند دانه رطب قبل از اذان افطار می کردند. روایت ابو داوود و البانی آن را صحیح دانسته است.

۳۰۴- وقت شرعی برای افطار چه موقع است؟

برای کسی که مانعی ندارد، زمان افطار، همان غروب خورشید است. از عبدالله ابی اوفی رضی الله عنه روایت شده است که رسول خدا ﷺ فرمود: (هرگاه خورشید از این جا - مغرب- غروب کرد و شب از این جا - مشرق- برآمد، روزه دار افطار می کند.) متفق علیه

۳۰۵- روزه داری که در صحراست، آیا با اذان رادیو افطار می کند؟

مادام که قرص خورشید را مشاهده می کند، نیازی به شنیدن اذان از رادیو نیست، لذا هرگاه قرص خورشید در افق غروب کرد می تواند افطار کند.

۳۰۶- آیا بعد از غروب قرص خورشید لازم است صبر کرد تا سرخی خورشید از آسمان محو شود؟

ابن تیمیه رحمه الله می فرماید: (هرگاه خورشید غروب کرد، روزه دار افطار می کند و به سرخی باقی مانده در افق توجه نمی کند.)

۳۰۷- بعضی از مردم می گویند: معنای (ثُمَّ أَتَمُّوا الصِّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ...) (سپس روزه را تا شب ادامه دهید...) این نیست که فوراً بعد از غروب خورشید افطار کند، بلکه باید مدت زمانی از شب بر روزه دار بگذرد و آن گاه افطار کند. این سخن را چگونه توجیه می کنید؟

لفظ (الی) در این جا به معنای غایت که مدتی از شب بگذرد نیست، بلکه معنای معتبر در این جا معنای شرعی است و نه لغوی که همان تعجیل در افطار است؛ و این امر از فعل پیامبر علیه الصلاة والسلام واضح و معروف بوده که ایشان در افطار تعجیل می کردند.

و قاعده فقهی می گوید: اعتبار در احکام، به شرع است و نه به عقل.

۳۰۸- آیا در شرع برای کسی که قبل از دخول وقت افطار کند، نهی یا وعیدی وارد شده است؟

بله، وارد شده است، پیامبر ﷺ در خوابش اقوامی را مشاهده کرد که از پاهایشان آویزان هستند و از صورتشان خون جاری است، زمانی که از همراهانش درباره‌ی آنها می‌پرسد، به او خبر می‌دهند که آنها کسانی هستند که قبل از دخول وقت افطار می‌کنند. (صحیح ابن خزیمه)

۳۰۹- اگر کسی شک کرد که قبل از وقت، افطار کرده است، چه کاری باید انجام دهد؟

کسی که به یقین رسید یا بر گمانش غلبه شد که قبل از وقت افطار کرده، باید قضای آن روز را بجا آورد، زیرا در این جا یقین، بقای روز است.

۳۱۰- آیا تأخیر در افطار مخالف با سنت نبوی است؟

بله، اگر بدون سبب‌هایی مانند وجود نداشتن غذا یا تأخیر انسان در رساندن خود به خانه برای افطار و... باشد، مخالف سنت نبوی است، در این باره از سهل بن سعد وارد شده است که پیامبر ﷺ فرمود: (امت من تا زمانی که برای افطار منتظر ستاره‌ها نمانند بر سنت من هستند.) روایت ابن حبان انتظار ستارگان یعنی به تأخیر انداختن افطار تا سیاهی آسمان و دیده شدن ستارگان و این تأخیر تقریباً ربع ساعت می‌شود که مخالف با سنت پیامبر ﷺ و موافق با یهود و نصاری است.

۳۱۱- اگر کسی برای افطار غذا نیابد چه کار می‌کند؟

اگر چیزی نیافت با قلبش نیت افطار می‌کند تا چیزی پیدا کند.

۳۱۲- آیا روزه‌دار باید بعد از تمام شدن اذان، افطار کند؟

خیر، این امر مخالف سنت نبوی در زود افطار کردن است.

۳۱۳- سنت نبوی در نوع غذای افطاری چیست؟

بر روزه‌دار مستحب است که بر چند دانه رطب افطار کند، اگر رطب نیافت بر خرما و اگر خرما نیافت بر آب افطار کند، بعد از آن می‌تواند هر چه بخواهد بخورد. از سلمان بن عامر روایت است که رسول خدا ﷺ فرمود: (هرگاه کسی از شما روزه بود، بر چند دانه خرما افطار کند، اگر آن را نیافت پس بر آب افطار کند چرا که آب پاک‌کننده است.) روایت ابو داوود

۳۱۴- آیا کسی که خارج از خانه باشد، بر او واجب است با سرعت با ماشین، قبل از اذان مغرب خود را خانه برساند؟

واجب نیست، بلکه سرعت و شتاب ورزیدن بر او حرام است، زیرا ممکن است سبب از بین بردن خود و دیگران شود، در این حالت اگر صدای اذان را شنید می‌تواند در هر مسجدی آب بنوشد و نماز بخواند و افطار را به تأخیر اندازد.

۳۱۵- آیا دعا در وقت افطار مستحب است؟

دعا کردن در وقت افطار مستحب است، در حدیثی وارد شده است که: (سه گروه دعایشان رد نمی‌شود: پیشوای عادل و روزه‌دار آن‌گاه که افطار می‌کند و دعای مظلوم، بالای ابرها برده می‌شود و درهای آسمان برای آن‌ها باز می‌شود و پروردگار می‌گوید: به عزتم قسم، تو را یاری خواهم کرد، اگرچه بعد از لحظه‌ای.) روایت ترمذی

۳۱۶- چه دعایی در وقت افطار برای روزه‌دار مستحب است؟

عبدالله بن عمر رضی الله عنه می‌گوید: رسول خدا ﷺ هنگامی که افطار می‌کرد، می‌فرمود: (ذَهَبَ الظَّمَأُ، وَابْتَلَّتِ العُرُوْقُ وَ تَبَّتِ الأَجْرَانِ إِنْ شَاءَ اللهُ: تشنگی برطرف شد و رگ‌ها تر و سیراب شد و پاداش ثبت و محقق گردید، اگر خدا بخواهد.) روایت نسائی

۳۱۷- شخصی که برای افطاری میهمان شخص دیگری باشد، مستحب است در حق میزبان چه دعایی بکند؟

از انس بن مالک روایت است که رسول خدا ﷺ زمانی که نزد مردم افطار می‌کرد، می‌فرمود: (أَفْطَرَ عِنْدَكُمْ الصَّائِمُونَ وَأَكَلَّ طَعَامَكُمْ الْأَبْرَارُ وَصَلَّتْ عَلَيْكُمْ الْمَلَائِكَةُ: روزه‌داران نزد شما افطار کنند و غذای شما را پاکان بخورند و فرشتگان برای شما دعای مغفرت کنند.) روایت بی‌هقی

۳۱۸- افطاری دادن به روزه‌دار چه ثوابی دارد؟

از زید بن خالد الجهنی رضی الله عنه روایت شده است که رسول خدا ﷺ فرمود: (کسی که روزه‌داری را افطاری دهد، پاداشی مانند پاداش روزه‌ی آنان را کسب می‌کند، بدون این که از پاداش آنان چیزی کم شود) روایت ترمذی

۳۱۹- به تأخیر انداختن نماز مغرب تا نزدیکی اذان عشاء چه حکمی دارد؟

مادام که نتواند به نماز جماعت در مسجد نزدیک محل زندگی اش برسد، حرجی در تأخیر نماز مغرب نیست، زیرا وقت نماز مغرب از غروب خورشید تا غروب شفق (که همان دخول وقت عشاء است) ادامه دارد.

موضوع هفدهم: صغار و روزه

۳۲۰- مقصود از اصطلاح (صغار) چیست؟

مقصود از آن انسان غیربالغی که به سن تمییز (هفت‌سالگی) رسیده باشد، خواه پسر باشد یا خواه دختر.

۳۲۱- روزه‌ی صغار چه حکمی دارد؟

روزه‌شان مستحب است، اگر روزه گیرد برای او پاداش است و اگر ترک کند گناهی بر او نیست، اما بر ولی امر او لازم است او را به روزه سفارش و تشویق کرده تا به آن عادت کند.

۳۲۲- صحابه رضی الله عنهم در مورد روزه، چگونه با کودکان خود رفتار

می‌کردند؟

می‌توان کیفیت رفتار آن‌ها را با کوچک‌ترها در مورد روزه از سخن ربیع دختر معوذ رضی‌الله‌عنهما فهمید که می‌گوید: صبح روز عاشورا پیغمبر ﷺ یک نفر را به محله‌های انصار فرستاد (و به ایشان اعلام نمود) کسی که اول صبح عاشورا روزه نبوده است، باید بقیه‌ی روز چیزی نخورد و کسانی که با نیت روزه شب را به صبح رسانیده‌اند، باید روزه را تا غروب آفتاب ادامه دهند. ربیع دختر معوذ می‌گوید: ما بعد از این، روز عاشورا را روزه می‌گرفتیم و بچه‌هایمان را نیز به روزه وادار می‌کردیم و برایشان اسباب‌بازی‌هایی از پشم درست می‌کردیم و هرگاه یکی از آن‌ها برای غذا گریه می‌کرد، یک اسباب‌بازی به او می‌دادیم تا مشغول شود و تا موقع افطار، چیزی به بچه‌ها نمی‌دادیم. متفق‌علیه

۳۲۳- آیا می‌توان شخص بالغی که روزه را ترک می‌کند یا در روزه گرفتن سستی می‌کند، تنبیه و مجازات کرد؟

امام بخاری رحمه‌الله در حدیثی معلق در کتابش ذکر می‌کند که عمر رضی‌الله‌عنه شخصی به نام نشوان را به سبب نوشیدن خمر تنبیه می‌کند و می‌گوید: (وای بر تو چگونه در رمضان افطار می‌کنی و خمر می‌نوشی در حالی که کودکان ما روزه می‌گیرند؟!)

۳۲۴- اگر کودکی علی‌رغم سن کم، بر روزه گرفتن اصرار داشته باشد درحالی‌که روزه به او ضرر می‌رساند، آیا برای بازداشتن او از روزه، باید با تندخویی و شدت با او برخورد کرد؟

اگر ثابت شود که روزه به او ضرر می‌رساند، در این حالت از روزه گرفتن بازداشته می‌شود، اما منع با تندخویی صحیح نیست، زیرا تندخویی و قساوت در تربیت فرزندان برای انجام عبادات شایسته نیست.

۳۲۵- بعضی از پدران کودکان خود را از روی شفقت و مهربانی از روزه گرفتن بازمی‌دارند، این کارشان چه حکمی دارد؟

رحمت و مهربانی به کودکان زمانی محقق می‌شود که آن‌ها را به طاعات امر کرده و عادت دهیم و بدون تردید این بهترین روش در تربیت است. از پیامبر ﷺ ثابت شده است که می‌فرماید: (همانا مرد مسؤول خانه‌ی خویش است و مسؤولیت اهل خود را بر عهده دارد)؛ بنابراین آنچه پدران در قبال کودکانشان بر عهده دارند این است که آن‌ها را با حکمت و روش صحیح، به عبادت و تقوای الهی امر کنند.

۳۲۶- بسیاری از پدران نسبت به تربیت فرزندان خود مخصوصاً از ناحیه‌ی دینی، توجهی نمی‌کنند و به دلایل مختلفی از جمله خستگی بعد از ساعات کاری یا غیره از سؤال و بازخواست آن‌ها کوتاهی می‌کنند، این کارشان چه حکمی دارد؟

بر ما واجب است که به تربیت فرزندان خود اهتمام ورزیم، خداوند متعال می‌فرماید: (ای مؤمنان، خود و خانواده‌تان را از آتش دوزخی برکنار دارید که فروزینه‌ی آن انسان‌ها و سنگ‌هاست. فرشتگانی بر آن گمارده شده‌اند که خشن و سختگیر هستند. از خدا در آنچه به ایشان دستور داده است نافرمانی نمی‌کنند و همان چیزی را انجام می‌دهند که به آن مأمور شده‌اند). تحریم: ۶

و به مسؤولیتی که پیامبر ﷺ در قبال آن‌ها بر دشمنان گذاشته عمل کنیم که می‌فرماید: (همانا مرد در خانه‌ی خویش مسؤول است و مسؤولیت اهل خود را بر عهده دارد). روایت بخاری

برای پدر جایز نیست که در حق فرزند خود کوتاهی کند، بلکه بر اوست که بر حسب احوال و افعال فرزند خویش او را تربیت کند.

پیامبر ﷺ می‌فرماید: (فرزندان خود را در سن هفت سالگی به نماز امر کنید و اگر پایبند نبودند در سن ده‌سالگی آنان را به درستی تنبیه کنید). اخرجه احمد

موضوع هجدهم: فراموشی در روزه‌داری

۳۲۷- چه فرقی بین ندانستن حکم عبادات و فراموشی در عبادات وجود دارد؟

ندانستن یا جاهل بودن به معنای آگاه نبودن و علم نداشتن است هنگامی که شخص مکلف از حرام بودن کاری آگاه نباشد و آن کار را انجام دهد اشکالی بر او نخواهد بود و همچنین اگر واجبی را به خاطر ندانستن ترک کند بر او قضای آن واجب نخواهد بود به شرطی که وقت آن واجب فوت شده باشد. به دلیل این که پیامبر ﷺ شخصی که نمازش را با سرعت می‌خواند و در آن آرامش نداشت را به قضای نمازهای قبلی‌اش امر نکردند و فقط او را به درست خواندن نماز حاضر به کامل‌ترین وجه راهنمایی کردند.

اما فراموشی به معنای غفلت قلب از کاری معلوم و آشکار است، پس اگر شخصی از روی فراموشی مرتکب کار حرامی شد مانند کسی که از روی فراموشی روزه‌ی خود را بخورد یا این که از روی فراموشی واجبی را ترک کند هیچ اشکالی بر او نخواهد بود ولی به محض این که به یاد آورد باید آن واجب را انجام دهد. به دلیل قول پیامبر ﷺ که فرمودند: هر کس که نمازی را فراموش کرد به محض یادآوری آن نماز را بخواند. روایت بخاری

۳۲۸- چه دلیلی وجود دارد که فراموشی بر روزه تأثیری نمی‌گذارد؟

الله تعالی در قرآن می‌فرماید: (خدایا، اگر فراموش کردیم یا اشتباهی از ما سر زد ما را مؤاخذه نکن.) بقره: ۲۸۶

و قول پیامبر ﷺ که فرمودند: (اگر شخصی در وقت روزه از روی فراموشی خورد و آشامید پس روزه‌ی خود را ادامه دهد که همانا الله عزوجل به او آب و غذا داده است.) روایت بخاری

در روایت دیگری می‌فرماید: (هیچ قضا و کفاره‌ای بر او نخواهد بود)

۳۲۹- آیا فراموشی شامل هم‌بستری با همسر نیز می‌شود؟

بله، چون در حدیث آمده است: (هر کس در وقت روزه از روی فراموشی روزه‌ی خود را بشکند هیچ قضا و کفاره‌ای بر او نخواهد بود). روایت حاکم و بیهقی دلالت این حدیث بر مشمول بودن جماع واضح و آشکار است، چون در روزه هیچ کفاره‌ای به غیر از کفاره‌ی جماع وجود ندارد.

۳۳۰- آیا فراموشی در روزه‌ی فرض و فراموشی در روزه‌ی نافله (سنت) باهم فرق دارد؟

خیر، چون دلیل و استثنائی در این باره وارد نشده است.

۳۳۱- اگر شخص روزه‌دار از روی فراموشی غذای زیادی بخورد، آیا اندازه و حجم غذا بر ادامه‌ی روزه‌اش تأثیرگذار است؟

خیر، تأثیری ندارد. به دلیل حدیثی که ابوهیریه روایت می‌کند که پیامبر ﷺ فرمود: (هر کس در وقت روزه از روی فراموشی بخورد، پس روزه‌ی خود را کامل کند، چون همانا الله تعالی او را آب و غذا داده است.) متفق علیه دلالت این حدیث، بر این است که از کم یا زیاد بودن آب و غذا ذکری به میان نیامده است؛ پس حکم آن عام است.

۳۳۲- اگر در رمضان شخصی را دیدید که در حال آب خوردن است درحالی که مطمئن هستید از روی فراموشی این کار را کرده، آیا به او یادآوری می‌کنید یا این که رهایش می‌کنید تا آب خوردنش را تکمیل کند؟

واجب است که به او یادآوری شود، به دلیل عمومیت قول الله عزوجل که می‌فرماید: (در تقوی و کارهای نیک یکدیگر را یاری کنید). همچنین قول پیامبر ﷺ که فرموده‌اند: (اگر فراموش کردم مرا یادآوری کنید). به خاطر این که اصل این کار یعنی روزه‌خواری در رمضان، کاری زشت و ناپسند است و باید آن را تغییر داد ولی انجام دهنده‌ی این کار، به خاطر فراموشی هیچ اشکالی بر او نخواهد بود.

موضوع نوزدهم: افراد معذور در ماه رمضان

۳۳۳- مقصود از اشخاص معذور در ماه رمضان چه کسانی است؟

منظور، کسانی هستند که برای روزه نگرفتن عذری موجه دارند، عذری موقت یا عذری دائم.

۳۳۴- عذرهایی که شخص می‌تواند به خاطر آن‌ها روزه نگیرد، کدام‌اند؟

مریضی، سفر، زن حامله یا شیرده‌ای که ترس از زیان رسیدن به خود، یا جنینش دارد یا شخصی که برای نجات دادن جان شخصی دیگر نیاز دارد روزه‌اش را افطار کند، مثل نجات دادن انسانی که در حال غرق شدن است.

۳۳۵- به چه کسی کهن سال گفته می‌شود؟

به کسی که سن و سال زیادی دارد و بدنش طاقت روزه گرفتن را ندارد و می‌ترسد که نخوردن غذا، او را از پای درآورد.

۳۳۶- آیا منظور از قول الله عزوجل در آیه‌ی: (و علی الذین یطیقونه فدیةً

طعامٌ مسکین) کهن سالان می‌باشند؟

بله این عباس می‌گوید: این آیه منسوخ نشده است و منظور پیرمرد و پیرزنی است که توانایی روزه گرفتن ندارند، پس می‌توانند به ازای هر روز روزه، به فقیری غذا بدهند. روایت بخاری

۳۳۷- اگر برای شخص، عذری پیش بیاید که مجبور شود روزه‌اش را

افطار کند، آیا باید بقیه‌ی روز را از خوردن و آشامیدن خودداری کند؟

اگر روزه‌دار به خاطر عذری مثلاً نجات جان شخصی، روزه‌ی خود را افطار کند، بعد از نجات دادن، لزومی ندارد روزه‌اش را ادامه دهد و می‌تواند بخورد و بیاشامد، زیرا او به سبب فعل مباحی روزه‌ی خود را افطار کرده و لزومی به ادامه‌ی روزه نیست.

آنچه به مریض تعلق دارد:

۳۳۸- ناتوانی در روزه گرفتن به علت بیماری به چند دسته تقسیم می شود؟

به دو دسته تقسیم می شود:

اول: ناتوانی دائمی به علت بیماری مزمن که امیدی به بهبود آن وجود ندارد، در این حالت شخص به تعداد روزهای ماه مبارک رمضان به فقیری غذا می دهد.

دوم: ناتوانی به علت بیماری موقت، در این حالت شخص بعد از برطرف شدن بیماری، روزهایی که افطار کرده است را بعد از ماه مبارک قضا می کند. به دلیل قول الله عزوجل: (وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ)

۳۳۹- آیا حکم جوانی که مبتلا به بیماری مزمن و دائمی است همانند

حکم شخص کهن سال است؟

بله، همان حکم و کفاره را دارد.

۳۴۰- کدام بیماری ها اجازه ی افطار کردن را به شخص بیمار می دهد؟

آن بیماری که شخص را در روزه گرفتن به سختی و مشقت زیاد دچار کند یا سبب شدت یافتن بیماری شود.

۳۴۱- آیا دستور پزشک مبنی بر روزه نگرفتن معتبر و قابل قبول است؟

بله، بلکه واجب است که مسلمان به حرف پزشک پایبند باشد، چون پزشک به مسائل پزشکی آگاه است و مصلحت بیمار را بهتر می داند؛ همچنین باید از فقها نیز فتوای شرعی بگیرد.

۳۴۲- شخصی که حرف طیب را گوش نمی کند و اصرار بر روزه گرفتن

دارد، چه حکمی به او تعلق می گیرد؟

الله عزوجل آسانی و راحتی برای ما می خواهد، و بر ما واجب است که برای حفظ سلامتی خود و عدم پیشرفت بیماری، از رخصت الهی مبنی بر روزه نگرفتن در حالت بیماری، استفاده کنیم.

۳۴۳- زن سالخورده‌ای که اصرار بر روزه گرفتن دارد درحالی که روزه برای سلامتی او ضرر دارد، چه حکمی بر او مترتب می‌شود؟

اگر روزه به سلامتی او زیان می‌رساند جایز نیست که روزه بگیرد، چرا که الله تعالی می‌فرماید: (وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا: خودتان را هلاک نکنید که همانا الله تعالی به شما رحیم و مهربان است.) و همین برای او کافی است که به تعداد روزهای ماه مبارک، فقری را غذا دهد.

۳۴۴- اگر پزشک به بیمارش دستور دهد که دارو مصرف کند اما بیمار بگوید توان روزه گرفتن را دارد و بر آن اصرار داشته باشد، آیا این کار او درست است؟

اگر پزشک چنین دستوری داده پس حرف او معتبر است، چون او به حال مریض خود آگاه‌تر است و بیمار باید گوش به حرف پزشک خود باشد و بعد از بهبود روزه‌هایش را قضا کند.

۳۴۵- اگر شخص بیماری فقط چند روز از ماه رمضان را زنده بود و سپس فوت کرد، آیا بازماندگانش باید کفاره‌ی او را پرداخت نمایند؟

هر انسان مریضی که بیماری‌اش دائمی و امیدی به بهبودش نیست باید به تعداد روزهای رمضان که زنده بوده و روزه نگرفته است، کفاره دهد و کفاره‌ی آن غذا دادن به مساکین است.

۳۴۶- اگر مریضی در وسط روز رمضان بیماری‌اش بهبود پیدا کرد، آیا باید بقیه‌ی روز را از خوردن و آشامیدن، خودداری کند؟

خیر، می‌تواند بقیه روز را افطار کند، چون این روز را به خاطر بیماری‌اش از روزه گرفتن معذور بوده است و فقط باید بعد از ماه رمضان آن را قضا کند.

۳۴۷- مریضی که امیدی به بهبودش نبوده و برای روزه‌هایش کفاره داده است، اگر بعد از ماه رمضان سلامتی خود را به دست آورد، آیا بر او واجب است که روزه‌هایش را قضا کند؟

خیر، نیازی به قضا کردن ندارد، چون آن چیزی که بر او واجب بوده را انجام داده و از ذمتش خارج شده است.

۳۴۸- کسی که از روزه گرفتن ناتوان است چگونه باید کفاره‌ی آن که غذا دادن به فقراست را به جا آورد؟

دو حالت وجود دارد:

حالت اول: در این حالت باید ربع صاع برنج پرداخت نماید. بهتر است که همراه برنج، گوشت یا مرغ نیز باشد (منظور این است که یک‌دست غذای کامل باشد).

حالت دوم: در این حالت یکجا برای ۳۰ نفر فقیر غذا آماده کند و آن‌ها را دعوت به غذا خوردن کند، همان‌گونه که انس بن مالک زمانی که پیر و از روزه گرفتن عاجز بود، این کار را انجام می‌داد.

۳۴۹- آیا جایز است که کفاره‌ی یک ماه را به‌طور کامل، فقط به یک فقیر غذا داد؟

جایز نیست که غذای ۳۰ نفر را یکجا به یک فقیر داد، چون باید به ازای هر روز، یک مسکین باشد.

۳۵۰- کفاره دادن به شخص کافر نیازمند چه حکمی دارد؟

اگر فقرایی در اطراف شما بودند آن‌ها را اطعام دهید و گرنه به کشورهای مسلمانانی که در آن جا فقراء وجود دارند، فرستاده شود.

۳۵۱- تقدیم (جلو انداختن) کفاره در روز اول رمضان برای مریضی که امیدی به سلامتی او نیست، چه حکمی دارد؟

نباید چنین کاری کرد، زیرا هنوز کفاره بر او واجب نشده است چه بسا در ابتدا و یا وسط ماه رمضان فوت کند. انس بن مالک رضی‌الله‌عنه همیشه در آخر رمضان ۳۰ فقیر را جمع می‌کرد و آن‌ها را غذا می‌داد.

۳۵۲- آیا تأخیر در ادای کفاره روزه جایز است؟

اشکالی ندارد که در رمضان و یا بعد از رمضان آن را ادا کند.

زنان حامله و شیرده

۳۵۳- آیا زن حامله و یا شیرده می تواند روزه نگیرد؟

بله، چون زن حامله و یا شیرده همانند شخص بیمار به حساب می آید، چه ترسشان به خاطر خودشان باشد یا به خاطر فرزندشان، پیامبر ﷺ می فرماید: همانا الله عزوجل نصف نماز را از مسافر و روزه را بر زن حامله و شیرده برداشته است. روایت ابو داوود

۳۵۴- آیا زن حامله و یا شیرده باید روزه هایش را قضا کند و یا کفاره بدهد؟ فقط قضا کند.

۳۵۵- چه توجیهی برای روزه نگرفتن زن شیرده وجود دارد؟

زن شیردهی که ترس از آسیب رسیدن به فرزندش را دارد همانند کسی است که برای نجات جان کسی از غرق شدن یا آتش سوزی، روزهی خود را می خورد تا قدرت و نیروی بدنی برای نجات دادن آنها داشته باشد و پس از ماه مبارک رمضان، روزه های خود را قضا می کند.

۳۵۶- روزهی زن حامله ای که در مدت روز، خونریزی داشته باشد چه حکمی دارد؟

روزه اش صحیح است و این خونریزی هیچ تأثیری بر روزهی او نمی گذارد.

دیوانه و بیهوش

۳۵۷- آیا شخص دیوانه مکلف به روزه گرفتن است؟

خیر، چون ملاک تکلیف، عاقل بودن است و دلیل آن حدیث پیامبر ﷺ است که می فرماید: قلم از سه گروه برداشته شده است: از خوابیده تا این که بیدار شود، از کودک تا این که بالغ شود و از دیوانه تا این که عاقل شود. روایت ابو داوود

۳۵۸- آیا روزه گرفتن بر شخصی که در طول روز گاهی اوقات به او حالت دیوانگی دست می دهد، واجب است؟

اگر جنون او کل روز طول بکشد و به عقل نیاید، تکلیفی بر او نخواهد بود؛ هیچ قضایی هم برای آن روز و روزهایی که دچار جنون شده است نخواهد بود.

۳۵۹- آیا روزه بر انسان ساده لوح یا کسی که حافظه‌ی خود را از دست داده، واجب است؟

کسی که عقل خود را از دست داده است، عبادات بر او واجب نیست و این از رحمت خداوند متعال است. همچنین بر شخص ساده لوح که عقلش دچار اختلالاتی شده اما به حد جنون نرسیده باشد.

۳۶۰- شخصی که تمام ماه رمضان را در بیهوشی کامل به سر برده و روزه نگرفته است، چه چیزی بر او واجب می‌شود؟

چیزی بر او واجب نیست ولی اگر از بیهوشی خارج شد باید روزه‌هایش را قضا کند و اگر در حالت بیهوشی فوت شد چیزی بر او نخواهد بود، اما اگر از سالمندانی باشد که عذر دائمی داشته‌اند و نمی‌توانستند روزه بگیرند، بر فرزندان واجب است که کفاره‌ی روزه‌هایش را پرداخت کنند.

۳۶۱- آیا می‌توان حالت فردی که بیهوش شده را با حالت شخص دیوانه قیاس کرد؟

بله، اگر روز کامل بر او گذشت و در بیهوشی کامل و مستمر به سر برد در این صورت روزه بر او واجب نیست و قضایی هم نخواهد داشت.

۳۶۲- چرا نمی‌توان حالت کسی که بیهوش شده و روزه بر او واجب نیست را همانند کسی که به علت خواب نمازش فوت شده قیاس کرد؟

باید دانست که عبادات مسأله‌ای توقیفی است، یعنی از جانب خدا و رسول است و چون و چرا کردن در آن جایز نیست، زیرا الله عزوجل بر احکامی که برای بندگانش تعیین کرده دانا و آگاه است، بنابراین عباداتی بر عبادت دیگر قیاس نمی‌شود؛ به عنوان مثال زنی که در قاعدگی به سر می‌برد واجب است که روزه‌هایش را قضا کند اما نمازهایش را نه؛ همچنین کسی که خواب رفته و

نمازش فوت شده، وقتی که بیدار شد باید نمازش را قضا کند چون نص حدیث پیامبر آمده است که فرمود: اگر کسی به خاطر خوابیدن نمازش فوت شد یا که از نمازش غافل شد همین که از خواب بیدار شد یا نمازش را به یاد آورد آن را بخواند این حدیث در مورد نماز آمده ولی در مورد روزه چنین حدیثی نداریم.

موضوع بیستم: احکام پزشکی مرتبط با روزه گرفتن

۳۶۳- برخی از افراد معتقدند هر چیزی که وارد شکم روزه‌دار شود، روزه را باطل می‌کند، آیا این سخن صحیح است؟

خیر، صحیح نیست، مگر این که آن چیز، غذا یا آب باشد و یا هر چیزی که حکم خوراکی داشته باشد. در کتاب المصباح المنیر آمده است که غذای حقیقی، آن است که در دهان جویده سپس بلعیده شود، در غیر این صورت مثلاً بلعیدن سنگ‌ریزه روزه را باطل نمی‌کند، چون خوراکی محسوب نمی‌شود.

۳۶۴- آیا تزریق آمپول در رگ، روزه را باطل می‌کند؟

آمپول‌های درمانی چه در رگ و چه در عضله یا زیر جلد تزریق شود، روزه را باطل نمی‌کند چون این آمپول‌ها خوراکی محسوب نمی‌شوند.

۳۶۵- تزریق آمپول‌های تقویتی چه حکمی دارد؟

این‌گونه آمپول‌ها روزه را باطل می‌کنند، نه به علت این که چیزی وارد شکم روزه‌دار می‌شود، بلکه به این دلیل که سبب تغذیه جسم و قوت گرفتن شخص بیمار می‌شود، حکم خوراکی را دارد.

۳۶۶- آیا استفاده از قرص‌های زیرزبانی برای شخصی که بیماری قلبی دارد، روزه را باطل می‌کند؟

خیر، چون این نوع قرص‌ها برای برطرف کردن حمله‌های قلبی ناگهانی استفاده می‌شود و در زیر زبان از طریق خون جذب می‌شود و به قلب می‌رسد و مانع بروز سکت می‌شود و هیچ ربطی به تغذیه بدن ندارد.

۳۶۷- آیا می‌توان در روزه رمضان از قطره‌ی چشم استفاده کرد؟

بله، قطره‌ی چشم روزه را باطل نمی‌کند.

۳۶۸- آیا روزه‌دار می‌تواند از اسپری تنفسی برای بیماری آسم یا تنگی نفس استفاده کند؟

بله می‌تواند استفاده کند، چون ماده اسپری وارد شکم نمی‌شود بلکه برای تنگی نفس و رسیدن به شش‌ها استفاده می‌شود و حکم خوراکی ندارد.

۳۶۹- استفاده از بخارهایی که در بیمارستان‌ها برای رفع تنگی نفس استفاده می‌شود، چه حکمی دارد؟

اگر در آن بخار آب باشد، جایز نیست و سبب بطلان روزه می‌شود، چون ممکن است به معده و ریه شخص برسد.

۳۷۰- حکم استفاده از قطره‌ی بینی برای روزه‌دار چیست؟

روزه را باطل نمی‌کند، چون مقداری که ممکن است به معده برسد بسیار ناچیز و غیرمغذی است، بهتر است که از استفاده‌ی زیاد آن خودداری شود.

۳۷۱- اگر قطره‌ی بینی به صورت اسپری باشد چه حکمی دارد؟

اشکالی ندارد.

۳۷۲- آیا ماده‌ی شستشو دهنده‌ی گوش، روزه را باطل می‌کند؟

خیر، روزه را باطل نمی‌کند، به شرط این‌که از خشک شدن گوش، اطمینان حاصل شود.

۳۷۳- استفاده از شیاف برای روزه‌دار چه حکمی دارد؟

اشکالی ندارد.

۳۷۴- آیا انجام فحص (آزمایش) رحم برای زنان، بر روزه‌ی تأثیری دارد؟

خیر به هر صورتی که باشد تأثیری بر روزه ندارد.

۳۷۵- استفاده از دستگاه جلوگیری برای زنان در روز رمضان چه حکمی دارد؟

اشکالی ندارد. همچنین استفاده از هرگونه وسیله‌ی پزشکی در آلت تناسلی برای معاینه و یا شستشو، روزه را باطل نمی‌کند.

۳۷۶- آیا شستشوی مهبل برای زنان، روزه را باطل می‌کند؟

خیر اشکالی ندارد، به شرطی که هیچ منفذی به معده‌ی شخص از طریق مهبل وجود نداشته باشد.

۳۷۷- آیا تزریق مقعدی روزه را باطل می‌کند؟

خیر، باطل نمی‌کند، چون حکم خوراکی ندارد و فقط غرض از آن درمان شخص بیمار است.

۳۷۸- اشخاصی که مبتلا به بیماری بواسیر هستند آیا می‌توانند در روز رمضان از شیاف برای درمان استفاده کنند؟

بله، اشکالی ندارد.

۳۷۹- آیا انجام کارهای مربوط به دندانپزشکی در روز رمضان، برای روزه‌دار اشکالی ایجاد می‌کند؟

خیر، پر کردن، کشیدن، تمیز کردن دندان‌ها هیچ تأثیری بر روزه نمی‌گذارد به شرطی که چیزی از آن مواد، وارد معده نشود.

۳۸۰- بعضی مواقع برای درمان دندان، شخص نیاز به غرغره دارو دارد آیا غرغره کردن روزه را باطل می‌کند؟

خیر، آب در دهان چرخاندن، غرغره کردن و استفاده از اسپری دندان، روزه را باطل نمی‌کند به شرطی که چیزی از دهان به معده نفوذ نکند.

۳۸۱- استفاده از خمیردندان برای روزه‌دار چه حکمی دارد؟

اشکالی ندارد، ولی باید احتیاط کند که چیزی از آن را فرو نبرد؛ اما بهتر است که در مدت روزه استفاده نکند و حتی می‌توان آن را تا وقت افطار به تأخیر انداخت.

۳۸۲- حکم استفاده از کپسول اکسیژن برای روزه‌دار چیست؟

اشکالی ندارد.

۳۸۳- آیا حکم استفاده از گاز بیهوشی برای مریض، مانند حکم استفاده از گاز اکسیژن است؟

بله در حکم یکی هستند و روزه را باطل نمی‌کند.

۳۸۴- بیهوشی موقت و یا کامل برای روزه‌دار دارای چه حکمی است؟
دو حالت دارد:

حالت اول: اگر بیهوشی تمام روز به طول انجامد، در این صورت روزه‌اش باطل است و باید قضا کند.

حالت دوم: اما اگر بیهوشی برای مدت کوتاهی باشد، روزه‌اش صحیح است.

۳۸۵- استفاده از پمادها و کرم‌ها و چسب‌هایی که برای درمان بر روی پوست قرار می‌گیرد چه حکمی دارد؟

آنچه از طریق پوست جذب بدن می‌شود روزه را باطل نمی‌کند.

۳۸۶- استفاده از پماد برای مرطوب کردن و درمان خشکی لب چه حکمی دارد؟
اشکالی ندارد.

۳۸۷- آیا انجام آندوسکوپی بر روزه تأثیر دارد؟
خیر، تأثیری ندارد.

۳۸۸- آیا مواد روغنی که هنگام انجام آندوسکوپی روی دستگاه مالیده می‌شود، روزه را باطل می‌کند؟

بله، چون این ماده وارد معده می‌شود و این ماده خوراکی محسوب می‌شود.

۳۸۹- آیا انجام عمل جراحی که به وسیله آندوسکوپی (وارد کردن لوله به معده از راه حلق) صورت می‌گیرد، روزه را باطل می‌کند؟

خیر، اگر چیزی وارد معده نشود، اشکالی برای روزه‌دار ندارد.

۳۹۰- آیا وارد کردن لوله در رگ‌ها برای درمان قلب و دیگر اعضای بدن بر روزه تأثیر می‌گذارد؟

اگر این لوله‌ها چرب نباشند و همراه آن‌ها مواد دیگری وارد شکم نشود اشکالی ایجاد نمی‌کند و روزه صحیح است.

۳۹۱- آیا نمونه‌برداری از کبد یا دیگر اعضای بدن سبب باطل شدن روزه می‌شود؟

خیر، به شرطی که چیزی از مایعات وارد شکم نشود.

۳۹۲- آیا آزمایش خون روزه را باطل می‌کند؟

اگر مقدار خون کم باشد اشکالی ندارد، ولی اگر خون زیادی باشد، بهتر است که روزه را قضا کند.

۳۹۳- آیا اهدای خون روزه را باطل می‌کند؟

اشکالی ندارد، اما ترک کردن آن بهتر است چرا که ممکن است سبب ضعف روزه‌دار شده و باعث شکستن روزه‌اش شود.

۳۹۴- اگر شخصی به دلیل خونریزی بینی، مقداری خون وارد شکمش شود، روزه‌اش چه حکمی دارد؟

اشکالی ندارد چون به اختیار خود نبوده است، اما اگر عمداً خون را ببلعد روزه‌اش باطل می‌شود و باید قضا کند.

۳۹۵- آیا دیالیز کردن روزه را باطل می‌کند؟

اگر هیچ ماده‌ی مغذی به معده‌ی مریض نرسد اشکالی ندارد ولی معمولاً در این دیالیزها از داروهایی استفاده می‌شود که در آن‌ها مقداری آب وجود دارد که این آب باعث باطل شدن روزه می‌شود.

موضوع بیست و یکم: روزه و سفر

۳۹۶- کلمه‌ی سفر در عربی به چه معناست؟

کلمه‌ی سفر از اسفار گرفته شده است، به معنای آشکار کردن است. سفور به زنانی گویند که جاهایی از بدنشان را که نباید آشکار شود، آشکار می‌کنند.

۳۹۷- مقدار و اندازه‌ی سفر از نظر شرع چگونه تعیین می‌شود؟

از آن‌جا که در قرآن و سنت و همچنین در زبان عربی حدودی برای سفر تعیین نشده است پس به عرف مردم مراجعه می‌شود، بنابراین وصف سفر زمانی حاصل می‌شود که انسان از منطقه‌ی خود خارج شود و مسافرت کند.

۳۹۸- چه دلیل شرعی برای روزه نگرفتن در سفر (رخصت) وجود دارد؟

خداوند عزوجل می‌فرماید: (و اگر کسی بیمار یا مسافر باشد می‌تواند از رخصت استفاده کند و روزه نگیرد و چندی از روزه‌های دیگر را به‌اندازه‌ی آن روزها روزه بدارد). بقره: ۱۸۵

۳۹۹- آیا روزه گرفتن در سفر جایز است؟

بله پیامبر ﷺ در سفرهایی که مشقت در آن نبود روزه می‌گرفتند.

۴۰۰- کدام‌یک برای مسافر بهتر است روزه گرفتن یا افطار کردن؟

اگر روزه گرفتن برای او آسان بود، بهتر است که روزه بگیرد و اگر برعکس روزه برایش سخت و با مشقت همراه بود، بهتر است افطار کند، اما اگر برایش فرقی نداشت بهتر است که روزه بگیرد.

۴۰۱- چرا روزه گرفتن بهتر است اگر سختی و مشقتی برای شخص به همراه نداشته باشد؟

زیرا سنت پیامبر ﷺ در سفر این‌گونه بوده است و همچنین ادای فرض در وقت خود بهتر است و اگر شخص در ماه رمضان با بقیه مردم روزه بگیرد برایش آسان‌تر خواهد بود تا این‌که بعد از ماه رمضان به تنهایی قضا کند.

۴۰۲- اگر در سفر بودیم همراهان را به روزه تشویق می‌کنیم یا به افطار؟

این کار را به اختیار و دلخواه اشخاص رها کنیم، زیرا زمانی که حمزه بن عمرو الاسلمی از پیامبر ﷺ پرسید: آیا در سفر روزه بگیرم؟ (و حمزه شخصی بود که بسیار روزه می‌گرفت) پیامبر ﷺ فرمود: (اگر خواستی روزه بگیر و اگر خواستی افطار کن). روایت بخاری

۴۰۳- روزه گرفتن در سفر مشقت آور، چه حکمی دارد؟

اگر در روزه گرفتن مشقت باشد بر شخص واجب می‌شود که روزه‌اش را افطار کند، زیرا زمانی که به پیامبر ﷺ خبر دادند که بعضی از مردم روزه برایشان سخت و مشقت‌بار شده است، ایشان افطار کردند و بعد از آن به ایشان خبر دادند که بعضی‌ها هنوز روزه هستند، فرمودند: (آن‌ها گناه کارند، آن‌ها گناه کارند). روایت مسلم همچنین در سفری از سفرها ازدحام مردم را در جایی مشاهده کرد و مردی را دید که روی او سایه انداخته‌اند؛ پرسید: چه شده است؟ گفتند که از سختی روزه بی‌حال شده است. فرمود: (روزه گرفتن در سفر از خیر و نیکی نیست). متفق علیه

۴۰۴- سفر عمدی در ماه رمضان به قصد افطار کردن، چه حکمی دارد؟

فریبکاری برای عمل نکردن به احکام شرعی حرام است و هر کس که برای روزه نگرفتن سفر کند سفر او حرام و روزه‌خواری او نیز حرام است و باید از این کار دست بردارد و به درگاه خداوند توبه کند و از سفر بازگردد و با مردم روزه بگیرد، اگر برنگشت بر او واجب است که در سفر روزه باشد، زیرا فریبکاری سبب اسقاط واجب نمی‌شود، همان‌گونه که سبب تغییر فعل حرام به مباح نمی‌شود.

۴۰۵- آیا حکم روزه برای سفر دور و نزدیک فرق می‌کند؟

بستگی به قدرت و تحمل اشخاص در برابر مشقت‌های سفر دارد.

۴۰۶- اگر شخصی با دوستانش در سفر باشد و برخی از آن‌ها روزه بوده و برخی نباشند، آیا در این حالت حرج و شرمندگی برای کسی وجود دارد؟

خیر، هیچ حرج و ایرادی بر کسی نخواهد بود و از سنت است که کسی عیب دیگری نجوید، انس می‌گوید: (با اصحاب پیامبر ﷺ در رمضان سفر می‌کردیم و بعضی از ما روزه بودند و بعضی هم روزه نبودند و هیچ‌کس از دیگری عیب و ایرادی نمی‌گرفت). روایت بخاری

۴۰۷- روزه گرفتن در سفری که هیچ مشقتی در آن نیست، مخصوصاً

امروزه که وسایل نقلیه راحت و مرفه وجود دارد، چه حکمی دارد؟

اصحاب پیامبر ﷺ در سفرهایشان با ایشان، گروهی روزه می‌گرفتند و گروهی نمی‌گرفتند و هیچ‌کس بر دیگری عیب و ایراد نمی‌گرفت. امروزه با وجود وسایل پیشرفته و راحت، باز هم سفر برای بعضی‌ها سخت و مشقت‌بار است.

۴۰۸- بعضی از مردم در رمضان در حالی که روزه هستند به سفر عمره می‌روند و متحمل سختی و مشقت زیادی می‌شوند، حکم روزه گرفتن آنان در این حالت چیست؟

برای مسافر بهتر است تا زمانی که احساس سختی و مشقت ندارد روزه باشد، اما اگر سختی و مشقتی در سفر احساس کرد بهتر است افطار کند تا بتواند عمره را به‌آسانی ادا کند.

۴۰۹- کدام‌یک برای مسافر عمره بهتر است؟ این که روز را روزه بگیرد و شب عمره بجا آورد یا این که افطار کند و عمره‌ی خود را به‌محض رسیدن انجام دهد؟

بهتر است که افطار کند و در روز عمره‌ی خود را انجام دهد، چون پیامبر ﷺ زمانی که عمره می‌کرد به محض رسیدن برای ادای عمره می‌شتافت تا آن حد که شتر خود را جلوی در مسجدالحرام به زمین می‌نشاند تا هر چه زودتر ادای عمره کند.

۴۱۰- مسافر روزه‌داری که در روز رمضان با همسر خود هم‌بستر شود، چه کفاره‌ای به او تعلق می‌گیرد؟ فقط آن روز را قضا می‌کند.

۴۱۱- اگر شخص مقیمی روزه بگیرد سپس سفری برای او پیش آید، آیا می‌تواند روزه‌ی خود را افطار کند؟

بله می‌تواند افطار کند، چون سبب افطار که همان سفر باشد، برای او پیش آمده است.

۴۱۲- آیا جایز است که شخص به خاطر سفر سیاحتی، روزه‌ی خود را افطار کند؟

بله جایز است.

۴۱۳- کسی که با هواپیما سفر می‌کند آیا با ناپدید شدن قرص خورشید، افطار می‌کند یا با وقت شهری که در زیر هواپیما است افطار می‌کند؟

با ناپدید شدن قرص خورشید افطار می‌کند به دلیل حدیث پیامبر ﷺ که فرمود: (زمانی که شب از این طرف پدیدار شد- مشرق- و خورشید غروب کرد روزه‌دار افطار می‌کند) متفق علیه

۴۱۴- اگر آسمان ابری بود و روزه‌دار به گمان این که خورشید غروب کرده، افطار کرد و بعد مطمئن شد که اشتباه کرده است، حکم روزه‌اش چیست؟

در ابتدا شخص روزه‌دار باید بیرسد و اگر بعد از پرسیدن، افطار کرد هیچ اشکالی بر او نیست و روزه‌اش صحیح است، چون پیامبر ﷺ و اصحابش در روز ابری افطار کردند و بعد از مدتی ابرها ناپدید شدند و خورشید پدیدار گشت و پیامبر ﷺ چیزی نفرمود و دستور به قضای آن روز را نداد که این دلیلی بر صحیح بودن روزه‌ی آن‌هاست. روایت بخاری

۴۱۵- در ماه رمضان بعضی از پروازهای هواپیما وقت اذان مغرب است، بنابراین مسافران روزه‌دار قبل از پرواز در هواپیما افطار می‌کنند اما وقتی که هواپیما پرواز می‌کند مسافران به وضوح خورشید را می‌بینند، در این حالت چه کار باید کرد؟ آیا خوردن و آشامیدن را ادامه دهند یا دست نگه‌دارند؟

شخص به افطار خود ادامه می‌دهد و دوباره امساک نمی‌کند، چون در اصل با استناد از دلیل شرعی که همان غروب خورشید باشد روزه‌ی خود را افطار کرده است، طبق آیه قرآن که می‌فرماید: (سپس روزه را تا شب ادامه دهید). بقره: ۱۸۷

همچنین پیامبر ﷺ فرمودند: (هرگاه شب از این طرف پدیدار شد و به مشرق اشاره کردند و روز از این جهت ناپدید شد و به مغرب اشاره کردند و خورشید غروب کرد، روزه‌دار افطار می‌کند).

۴۱۶- اگر انسان در سفر خود از شهرهای مختلفی عبور کند، آیا باز هم رخصت سفر برای افطار کردن برایش وجود دارد؟

بله، حکم سفر در حق او پایدار می‌ماند چون سفر او منقطع نشده است و می‌تواند افطار کند حتی اگر تمام ماه رمضان نیز در حال سفر باشد.

۴۱۷- اگر شخص مسافر به شهر خود برسد در حالی که روزه نباشد، آیا بر او لازم است که بقیه روز را روزه بگیرد؟

خیر بر او لازم نیست، چون روزه گرفتن بقیه‌ی روز دیگر برای او فایده‌ای ندارد و باید آن روز را قضا کند، لذا می‌تواند بخورد و بیاشامد، اما شایسته است که به صورت علنی نباشد.

۴۱۸- اگر در کشوری اعلام کردند که فردا عید فطر است و شخصی در همان شب به کشوری دیگر سفر کرد و متوجه شد که در آن کشور عید را اعلام نکرده‌اند و مردم فردا روزه هستند، آیا این شخص باید با آن‌ها روزه بگیرد یا عید کند؟

بر شخص واجب است که روزه بگیرد، چون که شخص در وقت جدید و در مکانی جدید قرا گرفته است حتی اگر یک روز را زیادتر از ماه رمضان روزه بگیرد، چون آن روز را تابع رمضان به حساب می‌آورند همانند کسی که در نزدیکی وقت مغرب با هواپیما به آمریکا سفر کند و در طول سفر خورشید غروب نکند، نباید افطار کند تا زمانی که خورشید غروب کند حتی اگر که یک روز کامل روزه‌اش به طول انجامد؛ و دلیل حدیث پیامبر ﷺ است که فرمودند: روزه، روزی است که همه روزه می‌گیرند و عید روزی است که همه عید کنند و عید اضحی هم روزی است که همه قربانی می‌کنند.

۴۱۹- اگر شخصی در کشور خود روزه را شروع کند سپس به کشوری در جنوب شرق آسیا سفر کند که در آن جا یک روز از ماه هجری قمری عقب هستند آیا ۳۱ روز روزه می‌گیرد؟ و اگر ۲۹ روز روزه گرفتند آیا با آن‌ها افطار می‌کند؟

اگر شخص در کشور خود روزه را شروع کند سپس به کشوری دیگر مسافرت کند که یک روز عقب هستند، باید روزه‌ی خود را با آن‌ها ادامه دهد، همانند کسی که در سفر است و اگر غروب خورشید تا ساعت‌ها به طول انجامد نباید افطار کند تا این‌که خورشید غروب کند اگرچه روز بیست ساعت طول بکشد، مگر این‌که به خاطر سفر روزه‌اش را افطار کند.

۴۲۰- چند مثال برای اختلاف کشورها در دیدن هلال ماه رمضان و احتساب آن ذکر شود؟

مثال اول: اگر شخصی از کشور خود که روز یکشنبه را روزه گرفته‌اند به کشوری دیگر که روز شنبه را روزه گرفته‌اند سفر کند و در کشور جدید ۲۹ روز روزه گرفتند در حالی که شخص ۲۸ روز روزه گرفته است، باید در این صورت با آن‌ها عید کند و یک روز را قضا کند. دلیل وجوب افطار کردن این است که هلال شوال را دیده است چنان‌که پیامبر ﷺ فرمودند: (اگر هلال را دیدید افطار کنید) و دلیل وجوب قضا کردن یک روز، قول پیامبر ﷺ است که فرمود: (همانا ماه قمری ۲۹ روز است) پس امکان ندارد که ماه قمری کمتر از ۲۹ روز شود.

مثال دوم: اگر شخص از کشوری که روز یکشنبه را روزه گرفته‌اند به کشوری برود که روز دوشنبه را روزه گرفته‌اند و این کشور روز چهارشنبه را عید اعلام کردند، باید با آن‌ها روزه‌ی خود را ادامه بدهد حتی اگر یک روز را بیش‌تر یعنی ۳۱ روز، روزه بگیرد، چون او در جایی است که هلال عید را ندیده‌اند، پس جایز نیست که روز سه‌شنبه را عید کند و همانند کسی است که در شهر خودش ساعت شش خورشید غروب می‌کند اگر به شهری سفر کند که ساعت هفت خورشید غروب می‌کند بر او واجب است که با آن‌ها افطار کند چون خورشید در آن‌جا دیرتر غروب

می‌کند و دلیل این که می‌تواند بیش‌تر از ۳۰ روز روزه باشد، قول پیامبر ﷺ است که فرمودند: (زمانی که هلال عید را دیدید افطار کنید) در این حدیث افطار کردن را به دیدن هلال وابسته کرده است.

مثال سوم: اگر شخص از کشور خود که روز یکشنبه را روزه گرفته‌اند، به کشوری که روز دوشنبه را روزه گرفته‌اند سفر کند و در این کشور روز سه‌شنبه را عید کنند در حالی که ۲۹ روز را روزه گرفته‌اند و شخص ۳۰ روز روزه گرفته است.

مثال چهارم: اگر از کشور خود که روز یکشنبه را روزه گرفته‌اند و روز سه‌شنبه را عید اعلام کردند که ۳۰ روز می‌شود، به کشوری برود که روز یکشنبه را روزه گرفته‌اند و روز دوشنبه را عید کرده‌اند که ۲۹ روز می‌شود، با آن‌ها افطار می‌کند و هیچ قضایی بر او نخواهد بود

۴۲۱- اگر شخص مسلمانی در ماه رمضان از کویت به کشور پاکستان سفر کند و در آن‌جا بماند و روزه بگیرد و در آخر ماه رمضان، مردم پاکستان هلال شوال را رؤیت نکردند، اما مردم کویت هلال را رؤیت کردند، در این صورت چه باید بکند؟

در این صورت با مردم پاکستان بر روزه‌ی خود باقی می‌ماند، چون او در مکانی است که هلال را ندیده‌اند، همان‌گونه که پیامبر ﷺ فرمودند (با رؤیت هلال روزه بگیرید و با رؤیت هلال افطار کنید). همچنین در تمام حالات، قاعده این است که شخص تابع کشوری باشد که در آن‌جا حضور دارد.

۴۲۲- مسلمانی که در کشور غیرمسلمان زندگی می‌کند، چه باید بکند؟

در حقیقت انسان مسافر می‌تواند افطار کند و در کشورهای غیرمسلمان اگر شخص توانست هلال را رؤیت کند، روزه می‌گیرد و همچنین باید بداند که هلال، در کشورهای شرقی زودتر از کشورهای غربی دیده می‌شود؛ یعنی اگر در کویت ماه رمضان را اعلام کردند، حتما در آمریکا نیز رمضان خواهد بود.

۴۲۳- اگر شخصی به خاطر سفر از کشوری به کشوری دیگر در ماه رمضان

۲۸ روز را روزه گرفته باشد، چه چیزی بر او واجب می‌شود؟

بر او واجب است یک روز را برای کامل کردن حداقل رمضان که ۲۹ روز است، روزه بگیرد.

۴۲۴- آیا برای مسلمان بهتر است که برای جلوگیری از پیش آمدن

اشکالات فوق در سفر، افطار کند؟

بله، چون او در سفر است و رخصت افطار را دارد.

۴۲۵- اشخاصی که دائماً در سفر هستند مثل راننده‌های کامیون‌های

باربری، باید چگونه روزه بگیرند؟

چنین رانندگانی تا زمانی که در سفر هستند می‌توانند روزه‌ی خود را افطار کنند و نمازهای خود را نیز شکسته بخوانند.

۴۲۶- آیا رخصت در افطار، در طول مدت سفر ادامه دارد؟

بله تا زمانی که این اشخاص خانه و خانواده دارند می‌توانند هر وقت که خانه و خانواده‌ی خود را ترک کنند، مسافر محسوب شوند و می‌توانند از تمام رخصت‌های مسافر استفاده کنند، چون الله عزوجل در قرآن سفر را به صورت مطلق و بدون هیچ قیدی برای استفاده از رخصت‌های سفر ذکر کرده است.

موضوع بیست و دوم: نماز تراویح

۴۲۷- مقصود از نماز تراویح چیست؟

نماز تراویح همان نماز قیام در شب‌های رمضان است.

۴۲۸- سبب نام‌گذاری نمازهای شب رمضان به تراویح چیست؟

تراویح به معنی راحت کردن است، زیرا مردم در گذشته نمازهای طولانی می‌خواندند و بعد از هر چهار رکعت، استراحت می‌کردند.

۴۲۹- حکم خواندن تراویح چیست؟

سنت است.

۴۳۰- خواندن نماز تراویح چه ثوابی دارد؟

پیامبر ﷺ فرمودند: (هر کس که رمضان را با ایمان و احتساب بر پا کند، گناهان گذشته او بخشوده می‌شود.) روایت بخاری

۴۳۱- آیا بخشوده شدن گناهان که در حدیث آمده است، شامل همه‌ی گناهان می‌شود؟

حدیث به صیغه‌ی عموم آمده است یعنی؛ شامل همه‌ی گناهان می‌شود اما علما می‌گویند که باید برای بخشوده شدن گناهان کبیره، توبه‌ی خاص کرد.

۴۳۲- آیا برای به‌دست آوردن ثواب نماز تراویح، باید آن را به‌جماعت خواند؟ خیر، می‌توان نماز تراویح را به تنهایی و در خانه نیز خواند.

۴۳۳- آیا بین قیام اللیل، تراویح و تهجد فرقی وجود دارد؟ خیر هیچ فرقی ندارند. هر سه کلمه به معنای نماز شب است.

۴۳۴- نماز تراویح چه موقع شروع می‌شود؟ از بعد از نماز عشا تا قبل از اذان صبح.

۴۳۵- آیا پیامبر ﷺ نماز تراویح می‌خواندند؟

بله ایشان فقط سه شب با اصحاب نماز خواندند و بعد از آن دیگر نیامدند و فرمودند: (ترسیدم که این نماز بر شما فرض گردد.) شایسته است که انسان در خواندن تراویح کوشا باشد چون بسیار ثواب دارد که همانا بخشایش گناهان است.

۴۳۶- در عهد کدام خلیفه دوباره مردم نماز تراویح را با جماعت برپا داشتند؟ در زمان خلافت عمر رضی‌الله‌عنه و به امامت اُبی بن کعب رضی‌الله‌عنه.

۴۳۷- کیفیت نماز قیام پیامبر ﷺ چگونه بوده است؟

ام‌المؤمنین عایشه می‌گوید: پیامبر چهار رکعت می‌خواندند که از بلندی و زیبایی آن مپرس و سپس چهار رکعت دیگر می‌خواندند که از طولانی بودن و زیبایی آن‌ها مپرس و سپس در پایان، سه رکعت می‌خواندند. روایت بخاری یعنی نماز ایشان طولانی و در کمال خشوع و خضوع بود.

۴۳۸- آیا نماز تراویح را باید از اول تا آخر در جماعت با امام خواند؟

بله شایسته است که از اول تا آخر با امام خواند، چون پیامبر ﷺ فرمودند: (هر کس نماز شب را تا پایان با امام خواند، برای او اجر نماز شب کامل نوشته می‌شود). روایت ترمذی

۴۳۹- حکم رفتن زنان به مسجد برای خواندن نماز تراویح به جماعت، چیست؟

اشکالی ندارد. ابوهیره رضی‌الله‌عنه از پیامبر ﷺ روایت می‌کند که فرمودند: (زنان را از رفتن به مسجد منع نکنید، اما اگر به مسجد آمدند، خود را معطر نکنند). روایت ابو داوود

۴۴۰- چه ارشاداتی برای زنان مسلمان، هنگام رفتن به مسجد وجود دارد؟

زن مسلمان باید مقید به حجاب شرعی باشد و تمام بدن خود را بپوشاند و در صورتی که در یک مصلی با مردان نماز می‌خواند، از معطر کردن خود خودداری کند.

۴۴۱- بعضی از امامان مساجد، نماز تراویح را با سرعت می‌خوانند، این عمل چه حکمی دارد؟

این عمل خطایی است که از بعضی سر می‌زند و دور از مقصد نماز است که باید با طمأنینه و خشوع و تدبیر خوانده شود و همچنین مشقتی است برای نمازگزاران ناتوان و مریض که نمی‌توانند به راحتی تابع نماز باشند.

۴۴۲- کدام یک در نماز تراویح درست و مشروع است، طولانی خواندن یا کوتاه خواندن نماز؟

اصل در نماز تراویح، بلند خواندن و طولانی کردن نماز است، چون پیامبر ﷺ در شب اول با اصحاب یک‌سوم شب را نماز خواندند و در شب دوم تا نصف شب و در شب سوم تا نزدیکی سحر نماز خواندند. روایت احمد و اصحاب سنن

۴۴۳- وقتی که پیامبر ﷺ به معاذ دستور داد که نماز را کوتاه بخواند پس چگونه ما می‌گوییم که نماز تراویح را طولانی بخوانیم؟

دستور به تخفیف در نمازهای فرض است که همه باید در آن حضور داشته باشند و نمازهای فرض در مسجد با جماعت بر مردان واجب است، اما نماز تراویح از نمازهای مستحب است که اختیاری می‌باشد، پس جایز است که امام آن را بلند و طولانی بخواند و هر کس که ناتوان و مریض است می‌تواند خود به تنهایی و خارج از جماعت بخواند.

۴۴۴- آیا هر کس می‌تواند نماز قیام را به تنهایی و به صورت طولانی بخواند؟

بله، پیامبر ﷺ نماز را طولانی می‌کرد آن گونه که در حدیث ابن مسعود آمده است زمانی که با پیامبر نماز شب خواند آن قدر نماز را طولانی کرد که ابن مسعود خسته شد و خواست نماز را ترک کند و یا بر زمین بنشیند. روایت بخاری در حدیث حدیفه آمده است که شبی با پیامبر نماز خواند و ایشان سوره بقره، نساء و آل عمران را خواندند و به هر آیه‌ی تسبیح که می‌رسیدند، تسبیح می‌گفتند و به هر آیه‌ی طلب که می‌رسیدند، طلب می‌کردند و به هر آیه‌ی تعوذ که می‌رسیدند به خدا پناه می‌بردند. روایت مسلم

۴۴۵- اگر تعداد رکعات را زیادتر از آنچه که پیامبر ﷺ خوانده است، بخوانیم، آیا مخالفت با سنت به حساب می‌آید؟

خیر، چون پیامبر ﷺ برای ما توضیح داده که نماز شب مثنی و مثنی (یعنی دو رکعت دو رکعت) است و ایشان هم نه رکعت خوانده‌اند و هم یازده رکعت، بنابراین در تعداد رکعات، امر واسع است.

**۴۴۶- آیا بهتر است که نماز تراویح را ۲۱ رکعت خواند یا بر ۱۱ رکعت
اقتصار کرد؟**

کم خواندنی که موافق با سنت باشد افضل است چه در کیفیت و چه در کمیت؛ و از آن جا که ۱۱ رکعت در تراویح موافق سنت است، پس بهتر است که ۱۱ رکعت خوانده شود، خصوصا بسیاری از نمازگزارانی که ۲۳ رکعت می‌خوانند، طوری با سرعت ادا می‌کنند که گاهی اوقات خالی از طمأنینه‌ای می‌شود که نماز بدون آن صحیح نیست؛ اما اگر رکعات زیاد موافق با سنت نبوی و با خشوع و تدبیر باشد بهتر است.

**۴۴۷- اگر شخصی پشت سر امامی که بیش‌تر از ۱۱ رکعت می‌خواند
نماز بخواند، آیا نمازش را با امام تمام کند یا این‌که می‌تواند بعد از
۱۱ رکعت، امام را ترک کند؟**

سنت این است که همراه با امام باشد، چون پیامبر ﷺ فرمودند: (هر کس که با امام نماز بخواند تا این‌که نمازش به پایان برسد برای او اجر قیام اللیل نوشته می‌شود). روایت ترمذی

**۴۴۸- آیا صحابه با امامی که تراویح را زیادتر از سنت می‌خواندند
موافقت می‌کردند؟**

بله، صحابه با امامشان زمانی که نماز سفر را کامل خواند موافقت کردند همان‌گونه که عثمان وقتی که در منا در وقت حج، نماز را قصر نکرد تمام صحابه پشت سر او نماز خواندند درحالی‌که پیامبر ﷺ، ابوبکر و عمر، نماز را قصر می‌کردند، و وقتی دلیل این کار را از عثمان پرسیدند، گفتند که در مکه ازدواج کرده است پس او مقیم است و باید نماز را کامل بخواند.

**۴۴۹- بعضی از مردم نماز تراویح را کامل با امام به اتمام نمی‌رسانند به
این دلیل که امام بیش‌تر از ۱۱ رکعت نماز می‌خواند، این کار چه
حکمی دارد؟**

صحابه رضی الله عنهم در متابعت از امامشان بسیار حریص بودند، همچنین نماز تراویح و تعداد رکعات آن، سنت و مستحب است و فهم و فقه صحابه در برخورد با این مسائل، دلیل بر مشروع بودن زیادی رکعات و متابعت امام است.

۴۵۰- متأسفانه بعضی از مردم برخورد بد و زنده‌ای با امام، در مورد تعداد رکعات تراویح دارند، چه توجیه و نصیحتی برای آنان وجود دارد؟

این کار نادرست است و بر مسلمان واجب است که همیشه جانب ادب و احترام را رعایت کند مخصوصاً در چنین مسائلی که مستحب و اختلاف در آن زیاد است.

۴۵۱- آیا خواندن نماز عشاء با امامی که در حال خواندن تراویح است جایز است؟

بله، علما اجازه‌ی این کار را داده‌اند، همان‌گونه که در عام الفتح، زمانی که اهل مکه پشت سر پیامبر ﷺ نماز جماعت می‌خواندند، در حالی که پیامبر ﷺ نماز را قصر می‌کردند، اما اهل مکه بعد از سلام دادن پیامبر از نماز، بلند می‌شدند و نماز خود را تمام می‌خواندند.

۴۵۲- کم‌ترین تعداد رکعاتی که مسلمان می‌تواند در تراویح بخواند، چند رکعت است؟

یک رکعت، همان‌گونه که معاویه انجام داد، و از ابن عباس سؤال شد که چیزی به معاویه نمی‌گویی که بیش‌تر از یک رکعت بخواند؟ ابن عباس گفت: معاویه کارش صحیح است همانا او فقیه است. روایت بخاری

۴۵۳- حکم نماز وتر چیست؟

وتر سنت مؤکده است و پیامبر ﷺ بر خواندن آن مواظبت کرده است.

۴۵۴- چگونه می‌توان نماز وتر را سه رکعت خواند؟

به دو صورت:

اول: نماز گزار دو رکعت بخواند و سلام بدهد سپس یک رکعت دیگر بخواند.

دوم: سه رکعت را پشت سر هم و با یک تشهد و یک سلام بخواند.

۴۵۵- کسی که پشت سر امامی که وتر می‌خواند، نیت شفع کند و بعد از سلام دادن امام، برخیزد و رکعتی دیگر بخواند چه حکمی دارد؟

این کار اشکالی ندارد، چون بعضی‌ها دوست دارند که تا آخر تراویح تابع امام باشند و اجر کامل برایشان حاصل شود و همچنین می‌خواهند در خانه نیز نماز بخوانند و همان‌گونه که می‌دانیم دو بار وتر خواندن در یک شب جایز نیست، پس شخص با امام وتر نمی‌خواند و نماز خود را شفع می‌کند تا بتواند در خانه وتر بخواند.

۴۵۶- کسی که با امام خود در مسجد وتر خوانده باشد، آیا می‌تواند دوباره در خانه نماز بخواند؟

بله، به شرطی که دیگر وتر نخواند.

۴۵۷- دعای قنوت چه وقت خوانده می‌شود؟

قبل از رکوع، همچنین اشکال ندارد که بعد از رکوع خوانده شود.

۴۵۸- پیامبر ﷺ چه دعاهایی را در قنوت به صحابه یاد داده‌اند؟

از جمله‌ی این دعاها، دعایی است که پیامبر ﷺ به نوه‌اش حسن بن علی رضی‌الله‌عنه یاد داده است، حسن می‌گوید: پیامبر دعایی به من یاد داد که در نماز وتر، در قنوت بخوانم: (اللَّهُمَّ اهْدِنِي فِيمَنْ هَدَيْتَ وَعَافِنِي فِيمَنْ عَافَيْتَ وَتَوَلَّنِي فِيمَنْ تَوَلَّيْتَ وَبَارِكْ لِي فِيمَا أَعْطَيْتَ وَقِنِي شَرَّ مَا قَضَيْتَ، إِنَّكَ تَقْضِي وَلَا يُقْضَىٰ عَلَيْكَ وَإِنَّهُ لَا يَدُلُّ مَن وَالَيْتَ، تَبَارَكْتَ رَبَّنَا وَتَعَالَيْتَ). روایت نسائی

۴۵۹- آیا واجب است که در قنوت دعای حسن بن علی (اللَّهُمَّ اهْدِنِي فِيمَنْ هَدَيْتَ) خوانده شود؟

خیر، واجب نیست و نمازگزار می‌تواند هر دعایی را در قنوت بخواند.

۴۶۰- آیا طولانی کردن دعای قنوت مشروع است؟

خیر، سنت پیامبر ﷺ چنین نبوده است.

۴۶۱- حکم خواندن دعای قنوت با لحن و تغنی چیست؟

هیچ حدیث صحیح یا ضعیفی از سلف وجود ندارد که آن‌ها دعای قنوت یا غیر قنوت را با تغنی دادن یا لحن می‌خوانده‌اند؛ همچنین قابل تصور نیست که مسلمان در خلوت خود، با تغنی در دعا با پروردگارش مناجات کند.

۴۶۲- حکم گریستن بعضی از مردم در وقت دعای قنوت فقط و نه در وقت نماز چیست؟

الله تعالی می‌فرماید: (آیا در قرآن تدبر نمی‌کنند یا این که بر دل‌هایشان قفل زده است!) محمد: ۲۴

هر کس که قرآن در احساساتش تأثیر نگذارد باید به نفس و ایمان خود مراجعه کند که چگونه دعا بر او تأثیر می‌گذارد اما کلام رحمن در او هیچ تأثیری ندارد.

۴۶۳- بعضی از زنان در اثنای نماز، صورت خود را می‌پوشانند درحالی‌که هیچ نامحرمی آن‌ها را نمی‌بیند. این کار چه حکمی دارد؟

واجب است که صورت خود را آشکار کنند تا در وقت سجود پیشانی بر روی زمین قرار بگیرد.

۴۶۴- بعضی از مردم برای خواندن نماز تراویح از مسجدی به مسجد دیگری می‌روند و در هر مسجد چند رکعت می‌خوانند، حکم این کار چیست؟

این کار شایسته نیست چون با این کار، خود را از اجری بزرگ که همان متابعت امام است، محروم می‌کنند؛ همچنین اوقات باارزش و پر از اجر و ثواب را با این کار از دست می‌دهند؛ پس بهتر است که شخص در یک مسجد و با امام آن، نماز تراویح را به اتمام برساند.

۴۶۵- بعضی از اشخاص در هنگام نماز قیام، قرآن به دست می‌گیرند و در قرائت از امام متابعت می‌کنند، حکم این کار چیست؟

بهتر است که چنین کاری نکنند، چون اصل در نماز خشوع و طمأنینه است و این کار باعث مشغولیت و حرکت زیاد نمازگزار می‌شود و همچنین اجر دست بر سینه گذاشتن نیز فوت می‌شود.

موضوع بیست و سوم: لیلة القدر و ده شب آخر ماه مبارک رمضان

۴۶۶- ده شب آخر ماه رمضان از چه زمانی آغاز می‌شود؟

از غروب روز بیستم و شب بیست‌ویکم، ده شب آخر ماه رمضان شروع می‌شود.

۴۶۷- این شب‌ها چه فضائی دارند؟

این شب‌ها از برترین اوقات ماه رمضان به شمار می‌آیند و خداوند لیلة القدر را در آن قرار داده است که از هزار شب بهتر است و به همین خاطر، پیامبر ﷺ برای درک آن شب اعتکاف می‌کردند.

۴۶۸- آیا در این ده شب باید عنایت بیش‌تری به طاعات و عبادات داشت؟

بله چون عایشه رضی‌الله‌عنهما می‌فرماید: ده شب آخر رمضان که شروع می‌شد پیامبر شب‌ها را بیدار می‌ماند و خانواده‌ی خود را هم بیدار می‌کرد، و تلاش بیش‌تری برای نماز و عبادت داشت و از زنان خود کناره می‌گرفت. متفق‌علیه همچنین عایشه رضی‌الله‌عنهما می‌فرماید: سعی و تلاشی که پیامبر برای این ده شب انجام می‌داد، در اوقات دیگری غیر از آن انجام نمی‌داد. روایت مسلم

۴۶۹- آیا از کلام عایشه رضی‌الله‌عنهما استنباط می‌شود که پیامبر ﷺ تمام

شب را بیدار بودند و مشغول عبادت می‌شدند؟

بله، پیامبر ﷺ تمام این ده شب را نمی‌خوابیدند و مشغول عبادت می‌شدند.

۴۷۰- قدر به چه معناست؟

گفته شده که به معنای قدر و شرف و منزلت بالاست و همچنین به معنای مقدر شدن اعمال و تقدیرات بندگان در یک سال است.

۴۷۱- دلیل وجود لیلة القدر در ده شب آخر ماه رمضان چیست؟

لیلة القدر در ماه رمضان است، از این‌رو پیامبر ﷺ در ابتدا ده شب اول رمضان را به اعتکاف نشستند که لیلة القدر را دریابند، سپس ده شب دوم را به اعتکاف نشستند و در آخر لیلة القدر را در ده شب آخر درک کردند، چنان‌که بخاری ذکر می‌کند.

۴۷۲- آیا در تعیین لیلۃ القدر چیز دیگری هم از پیامبر ﷺ روایت شده است؟

بله بسیاری از اصحاب لیلۃ القدر را در هفت شب آخر رمضان در خواب دیده‌اند و به همین دلیل پیامبر ﷺ فرمودند: (می‌بینم که همه‌ی خواب‌هایتان درباره‌ی لیلۃ القدر در هفت شب آخر است پس هرکس خواست لیلۃ القدر را دریابد، در هفت شب آخر به دنبال آن باشد.) روایت بخاری

۴۷۳- آیا لیلۃ القدر سالانه در ده شب آخر جابه‌جا می‌شود؟

اگر در ادله‌ی وارد شده دقت کنیم متوجه می‌شویم که سالانه لیلۃ القدر در یک شب معین نیست و از شبی به شب دیگر منتقل می‌شود. پیامبر ﷺ لیلۃ القدر را در خواب دیدند که ایشان در صبح آن روز در آب و گل سجده می‌کنند و آن شب، شب بیست و سوم بود. روایت مسلم

همچنین از پیامبر ﷺ وارد شده است که فرمودند: (لیلۃ القدر را در ده شب آخر دنبال کنید.) متفق علیه

این احادیث دلالت بر آن دارد که لیلۃ القدر در شب معینی منحصر نمی‌شود و به این ترتیب می‌توان ادله‌ی وارده را جمع کرد.

۴۷۴- ادله‌ی زیادی وجود دارد که برقرار داشتن لیلۃ القدر در شب بیست و هفتم دلالت دارد، چگونه این ادله با احادیث قبل جمع می‌شود؟ آیا تضادی بین آن‌ها وجود ندارد؟

می‌توان گفت که شب بیست و هفتم نزدیک‌ترین شب ممکن است، اما به حتم نمی‌توان گفت که چه شب خاصی است.

۴۷۵- آیا امکان دارد که لیلۃ القدر در شب‌های زوج هم باشد؟

بله چون شب‌های زوج هم جزئی از ده شب آخر هستند همان‌گونه که پیامبر ﷺ فرمودند که در هفت شب آخر به دنبال آن باشید و طبق حدیث، شب‌های زوج نیز در این هفت شب داخل می‌شود، اما بعضی از احادیث ترجیح بر این دارد که شب‌های فرد احتمال بیش‌تری دارد.

۴۷۶- در مشخص نبودن لیلة القدر، چه حکمتی وجود دارد؟

در این که خداوند متعال لیلة القدر را بر بندگانش مخفی کرده است، دو حکمت بزرگ وجود دارد:

اول: این که انسان‌های سخت‌کوش و دوستدار طاعت و عبادت، که تمام تلاش خود را در این ده شب برای درک لیلة القدر انجام می‌دهند را، از دیگران جدا کند، زیرا اگر در یک شب مشخصی بود همه‌ی مردم فقط در آن شب جمع می‌شدند.

دوم: بندگان طاعات و عبادات بیش‌تری را برای نزدیک شدن به الله متعال انجام دهند تا نفع دنیا و آخرت را برای خود به ارمغان بیاورند.

۴۷۷- آیا فرشتگان در این شب نازل می‌شوند؟

بله، زیرا الله عزوجل می‌فرماید: (فرشتگان و جبرئیل در آن شب، با اجازه‌ی پروردگارشان، پیایی - به کره‌ی زمین و به‌سوی عبادت‌کنندگان شب‌زنده‌دار - می‌آیند برای هرگونه کاری - که یزدان سبحان به آن دستور داده باشد.)

۴۷۸- آیا در این شب اتفاقات خارق‌العاده‌ای رخ می‌دهد؟

هیچ حدیث صحیح و قابل ملاحظه‌ای در این باره وارد نشده است.

۴۷۹- آیا لیلة القدر نشانه‌های خاصی دارد؟

از نشانه‌های لیلة القدر این است که صبح بعد از آن خورشید، صاف و بدون هیچ شعاعی طلوع کند. روایت مسلم

از نشانه‌های دیگر آن شب، این است که شب قدر، شبی پرنور است و انسان مؤمن، آرامش و راحتی خاصی در قلب و وجود خود احساس می‌کند.

۴۸۰- چه دعایی از پیامبر ﷺ برای این شب وارد شده است؟

از ام المومنین عایشه رضی‌الله‌عنهما روایت است که فرمود: از پیامبر ﷺ پرسیدم: اگر من بدانم چه شبی لیلة القدر است در آن شب چه بگویم؟ فرمود: (بگو: خداوندا، همانا تو آمرزنده هستی و عفو و بخشایش را دوست داری، پس مرا مورد عفو و بخشایش خود قرار بده.) روایت ترمذی

۴۸۱- آیا زنانی که در عادت ماهیانه و یا در نفاس هستند می‌توانند در

این شب‌ها دعا کنند؟

بله، اشکالی ندارد.

۴۸۲- بعضی از مردم فقط شب بیست و هفتم را احیا می‌کنند، آیا این کار

صحیح است؟

خیر، به دلیل این که شب قدر هر ساله از شبی به شبی دیگر منتقل می‌شود؛ بنابراین خود را از درک شب قدر محروم می‌کنند، همان گونه که احادیث زیادی بر این امر دلالت دارد.

از پیامبر ﷺ ثابت شده است که شبی لیلۃ‌القدر را دیدند و آن شب، شب بیست و یکم بود؛ همچنین یک مسلمان واقعی نباید چنین شب‌های پربرکت و پرفضیلتی را از دست بدهد و باید تابع سنت پیامبر ﷺ باشد و همه‌ی ده شب را احیا کند تا ثواب و اجر همه‌ی ده شب را نصیب خود کند.

۴۸۳- آیا تخصیص شب بیست و هفتم به عمره یا صدقه یا توزیع غذا،

کار درستی است؟

خیر، ترس از آن می‌رود که شخص با این تخصیص، وارد بدعت شود.

۴۸۴- اگر شخصی شب قدر را در خواب دید، آیا می‌تواند خواب خود را

برای دیگران بازگو نماید و به آن‌ها خبر دهد؟

شایسته نیست، زیرا در پنهان بودن آن، حکمت‌های بزرگی برای بندگان خدا وجود دارد و پیامبر ﷺ با وجود مؤید بودن به وحی، وقتی که خواست صحابه را از آن شب باخبر کند، به سبب درگیری دو شخص نتوانست خبر دهد و از مصلحت بندگان خدا برداشته شد تا در تمام ماه رمضان، مخصوصاً ده شب آخر کوشش کنند.

۴۸۵- کسانی هستند که از شب قدر، در گوشی‌ها عکس می‌فرستند و

خبر بخش می‌کنند، آیا کار آن‌ها درست است؟

کسانی که چنین کاری می‌کنند ترس از آن می‌رود که با حکمت پنهان ماندن آن شب، معارضه کنند و سبب سستی و کسالت مردم از ادامه‌ی عبادت، در شب‌های ماه رمضان شوند.

۴۸۶- آیا دعایی برای وداع با رمضان وجود دارد؟

خیر، چیزی در این باره از پیامبر ﷺ ثابت نشده است.

موضوع بیست و چهارم: اعتکاف

۴۸۷- اعتکاف چیست؟

اعتکاف، نشستن در مسجد به نیت عبادت است که شخص با خود خلوت کرده و مشغول عبادت می‌شود.

۴۸۸- اعتکاف چه حکمی دارد؟

اعتکاف سنت است و پیامبر ﷺ آن را انجام داده است همان‌گونه که عایشه رضی‌الله‌عنها می‌گوید: پیامبر ﷺ تا زمان وفات، ده شب آخر ماه رمضان را به اعتکاف می‌نشستند و بعد از ایشان همسرانش به اعتکاف می‌نشستند. متفق‌علیه

۴۸۹- اعتکاف نشستن چه حکمی دارد؟

حکمت اعتکاف، دوری از مشغولیت‌های دنیوی و فارغ کردن قلب هنگام مناجات با الله تعالی و استفاده‌ی هر چه بیش‌تر از این شب‌های پربرکت است.

۴۹۰- آیا می‌توان گفت که اعتکاف، باعث آرامش روح و قلب انسان می‌شود؟

بله، زیرا انسان در دوره‌هایی از زندگی خود، نیاز به آرامش، خلوت و دوری از مشکلات و دردهای روزمره دارد و اعتکاف بهترین فرصت برای به دست آوردن آرامش و مناجات و ذکر خداوند است.

۴۹۱- بهترین جا برای اعتکاف کجاست؟

بهترین جا برای اعتکاف، مساجد سه‌گانه یعنی همان مسجدالحرام، مسجد ﷺ پیامبر و مسجدالاقصی است، چرا که مقام و منزلت والا و ثواب مضاعفی دارند.

۴۹۲- آیا اعتکاف در مساجد دیگر هم مشروع است؟

بله، اعتکاف در هر مسجدی جایز است و بهتر است در مسجدی باشد که، نماز جمعه در آن برگزار می‌شود تا شخص مجبور نباشد برای نماز جمعه به جایی دیگر برود.

۴۹۳- اعتکاف از چه زمانی شروع می‌شود؟

اعتکاف بعد از طلوع فجر شروع می‌شود، عایشه رضی الله عنها می‌فرماید: زمانی که پیامبر ﷺ می‌خواست اعتکاف کنند، نماز فجر را می‌خوانند سپس به جایگاه اعتکاف خود می‌رفتند.

۴۹۴- اعتکاف چه زمانی به پایان می‌رسد؟

با غروب خورشید در آخرین روز رمضان اعتکاف به پایان می‌رسد.

۴۹۵- آیا شروط و احکام خاصی برای اعتکاف وجود دارد؟

رکن اعتکاف همان نشستن در مسجد به نیت عبادت است و شروطش مثل همه‌ی عبادات است، از جمله‌ی آن شروط می‌توان اسلام و عقل را نام برد و هر بالغ و غیربالغ و همچنین هر مرد و زنی می‌تواند به اعتکاف بنشیند و همچنین می‌توان بدون روزه در غیر ماه رمضان و در هر مسجدی اعتکاف کرد.

۴۹۶- کم‌ترین حد و اندازه‌ی اعتکاف چقدر است؟

تعیین شرعی اعتکاف، به ده شب ذکر شده است اما در لغت، همان نشستن برای مدتی اعتکاف گفته می‌شود. همان‌گونه که عمر رضی الله عنه نذر کرده بود که شی را به اعتکاف بنشیند و پیامبر ﷺ به ایشان فرمود که نذر خود را به جای آور و این دلالت دارد بر این که که اعتکاف حد و حدود معینی ندارد.

۴۹۷- اعتکاف پیامبر ﷺ چه زمانی به پایان می‌رسید؟

با غروب خورشید شب عید فطر.

۴۹۸- آیا اعتکاف در غیر رمضان نیز جایز است؟

مشروع این است که انسان فقط در رمضان به اعتکاف بنشیند، چون پیامبر ﷺ در غیر رمضان به اعتکاف نشستند و فقط یک بار که نتوانستند در رمضان به اعتکاف بنشینند، در شوال به اعتکاف نشستند، اما اگر انسان در غیر از رمضان اعتکاف کند جایز است، زیرا عمر رضی الله عنه از پیامبر ﷺ سؤال کردند که من نذر کرده‌ام که یک شب یا روز را در مسجد الحرام اعتکاف کنم، پس پیامبر ﷺ فرمود: نذرت را ادا کن. روایت بخاری

۴۹۹- آیا اعتکاف کردن در چند شب آخر ماه رمضان، از سنت پیامبر ﷺ

به شمار می‌آید؟

در حقیقت نمی‌توان به‌طور حتم گفت که سنت است، چون مقصود از اعتکاف، درک شب قدر است و محل آن مشخص نشده است، به همین خاطر زمانی که پیامبر ﷺ در ده شب دوم رمضان به اعتکاف نشستند به ایشان وحی شد که آنچه به دنبال آن می‌گردی در پیش روی توست، پس ایشان نیز ده شب آخر را به‌صورت کامل به اعتکاف نشستند.

۵۰۰- آیا زنان می‌توانند در خانه به اعتکاف بنشینند؟

خیر، مشروع نیست.

۵۰۱- آیا جایز است که زن در مسجد به اعتکاف بنشیند و شروط آن چیست؟

بله جایز است. در صورتی که در این کار برای زنان هیچ مخالفت شرعی وجود نداشته باشد و همچنین در حق خانه و خانواده خود کوتاهی نشود.

۵۰۲- آیا اعتکاف در نمازخانه‌ها درست است؟

اگر این نمازخانه‌ها دائمی باشند و پنج وقت در آن نماز بر پا شود، اشکالی ندارد که شخص در آن اعتکاف کند.

۵۰۳- انجام چه اعمالی در وقت اعتکاف مستحب است؟

مستحب است که انسان تمام وقت خود را به عبادت خداوند متعال از قبیل نماز، قرائت قرآن و ذکر مشغول باشد.

۵۰۴- انجام چه اعمالی در وقت اعتکاف مکروه است؟

مکروه است که شخص، وقت خود را بیهوده سپری کند، آن گونه که بعضی از معتکفین انجام می دهند، چنان که مشاهده می شود که در هر وقتی مردم پیشش می آیند و مشغول صحبت با آنان می شود، همچنین گاهی اوقات اعتکافش را بدون فایده قطع می کند، اما صحبت کردن با خانواده و دوستان در حد معمول اشکالی ندارد. در صحیحین آمده است که ام المومنین صفیه رضی الله عنه نزد پیامبر ﷺ می آمد و ساعتی با او سخن می گفت سپس به خانه ی خود برمی گشت.

۵۰۵- انجام چه اعمالی بر شخص معتکف ممنوع است؟

بدون عذر از مسجد خارج شدن، مشغول خرید و فروش شدن و همبستر شدن با همسر بر معتکف ممنوع است.

۵۰۶- انجام چه اعمالی برای معتکف مباح است؟

صحبت کردن با مردم در امور معروف و احوالپرسی با آنها، خارج شدن از مسجد برای کارهای ضروری مثل غذا خوردن در صورتی که کسی نباشد برایش تهیه کند، همچنین خروج برای امر شرعی و واجب مانند غسل از جنابت.

۵۰۷- آیا بیرون رفتن از مسجد برای قضای حاجت (دستشویی) اشکال دارد؟

خیر، اشکالی ندارد، اگرچه دستشویی دور از مسجد باشد.

۵۰۸- آیا رفتن به عیادت مریض و یا تشییع جنازه برای معتکف اشکالی دارد؟

از ام المومنین عایشه رضی الله عنها روایت شده است که: سنت این است که شخص معتکف نه به زیارت مریض برود و نه تشییع جنازه و نه به زنی

دست زند و نه با او هم‌بستر شود و نه برای هیچ حاجتی، مگر حاجت ضروری، خارج شود و همچنین باید در حال اعتکاف، روزه باشد و اعتکاف باید در مسجدی باشد که نماز پنج‌گانه در آن برگزار می‌شود.

۵۰۹- آیا جایز است که شخص معتکف شرط کند که هر شب برای کاری از مسجد خارج شود؟

خیر، شایسته نیست؛ چون این کار از مقصود اعتکاف که همان قیام شب قدر و طاعت و عبادت است، به دور است.

۵۱۰- آیا روزه بودن از شروط اعتکاف است؟

خیر، شرط نیست بلکه انسان هر وقت که بخواهد می‌تواند به اعتکاف بنشیند.

۵۱۱- کسی که رغبت به اعتکاف ندارد، آیا می‌تواند کار دیگری انجام دهد؟

اگر مسلمان در این ده شب پربركت نخواست اعتکاف کند، در مقابل سعی کند در حد امکان با مردم زیاد رفت‌وآمد نکند، چون رفت‌وآمد بسیار، بر قلب تأثیر می‌گذارد و انسان را از طاعت و عبادت بازمی‌دارد، زیرا غالب این رفت‌وآمدها در این زمانه بیش از آنکه منفعت داشته باشد، به انسان ضرر می‌رساند.

۵۱۲- اگر کسی به خاطر عذری نتوانست در رمضان اعتکاف کند، آیا می‌تواند بعد از رمضان قضا کند؟

بله چون پیامبر ﷺ بعد از رمضان در شوال به اعتکاف نشستند.

بخش دوم: احکام نماز عید و آداب کلی آن

موضوع اول: احکام عید

۵۱۳- دخول ماه شوال با چه چیزی ثابت می‌شود؟

دخول ماه شوال با اتمام ماه رمضان (سی روز) یا با دیدن هلال ماه شوال ثابت می‌شود.

۵۱۴- کسی که هلال ماه شوال را ببیند ولی حرفش مورد قبول واقع نشود، چه کاری باید انجام دهد؟

افطار می‌کند و روزه نمی‌گیرد، اما برای این که مخالف جماعت نشود یا سوءظنی در مورد او پیش نیاید، افطارش را ظاهر نمی‌کند.

۵۱۵- آیا در شب عید فطر نماز تراویح خوانده می‌شود؟

خیر، در شب عید نماز تراویح برگزار نمی‌شود.

۵۱۶- آیا مسلمان به هنگام رؤیت هلال ماه شوال دعا می‌کند؟

بله و همچنین به هنگام رؤیت همه‌ی هلال ماه‌ها دعا می‌کند.

۵۱۷- حکم نماز عید چیست؟

علما در مورد حکم نماز عید سه قول بیان نموده‌اند:

قول اول: سنت است.

قول دوم: فرض کفایه است، زیرا از شعائر ظاهری اسلام به شمار می‌آید،

به همین خاطر به صورت جماعت و در صحرا و مصلا برگزار می‌شود و هر چه از شعائر ظاهر باشد فرض کفایه محسوب می‌شود، مانند اذان.

قول سوم: فرض عین است، زیرا پیامبر ﷺ در آن حتی به زنان حائض، دختران غیربالغ و بردگان امر می‌کرد که به مصلاهی عید بیایند. و قول سوم، قولی است که ابن تیمیه رحمه‌الله اختیار کرده است.

۵۱۸- مسلمانان دارای چند عید می‌باشند؟

مسلمانان تنها دارای دو عید به نام‌های فطر و اضحی (قربان) می‌باشند که این دو را پیامبر ﷺ برای ما مشروع کرده است.

۵۱۹- آیا این اعیاد جایگزینی برای اعیاد جاهلی محسوب می‌شوند؟

بله، جایگزینی برای دو عید نوروز و مهرگان محسوب می‌شوند.

۵۲۰- آیا مشروع است غیر از این دو عید، ایام دیگری را به عنوان عید وصف کرد؟

ترس از این می‌رود که با وصف ایام دیگری به عید، سبب به وجود آمدن بدعت و یا کم‌ارزش شدن عید شرعی شود، مانند روز مادر، روز پرچم و غیره.

۵۲۱- شادی مشروع در روز عید چگونه محقق می‌شود؟

با جمع شدن برای نماز عید و تبریک گفتن به مردم و خوشحال کردن بچه‌ها با دادن عیدی به آن‌ها و جمع شدن خانواده‌ها برای بجا آوردن صله‌ی رحم این شادی محقق می‌شود؛ اما در روز عید می‌بایست از اعمال و اقوالی که سبب خشم و غضب خداوند می‌شود برحذر بود و حتی در پوشش و غیره، به آن توجه داشت.

۵۲۲- انسان مسلمان برای نماز عید، باید به چه آداب شرعی مقید و آراسته باشد؟

از جمله آداب شرعی که باید به آن مقید باشد: خوردن خرما قبل از خارج شدن به سوی نماز، زینت کردن خود با غسل و پوشیدن لباس زیبا، تکبیر گفتن در حال رفتن به مصلا و توصیه‌ی مردم به تکبیر گفتن.

۵۲۳- چه چیزی بر زنان به هنگام رفتن به سوی نماز عید، واجب است؟

بر آنها واجب است زمانی که برای نماز عید خارج می‌شوند از محلی که مردان هستند دور شوند و خود را معطر نسازند و حجاب خود را رعایت کنند، به همین خاطر وقتی پیامبر ﷺ به زنان برای رفتن به این نماز امر فرمود، زنان از او پرسیدند: ای پیامبر خدا، یکی از ما جلباب ندارد! پیامبر ﷺ فرمود: (خواهرش با جلباب خویش او را بپوشاند). روایت مسلم

جلباب چیزی شبیه عبا است و این حدیث دلالت بر آن دارد که بر زن واجب است هنگام خارج شدن به سوی نماز، خود را بپوشاند.

۵۲۴- نماز عید به چه صورت خوانده می‌شود؟

نماز عید با تکبیرة الإحرام شروع می‌شود و بعد از آن امام شش تکبیر می‌گوید، سپس سوره‌ی فاتحه و سوره‌ای بعد از آن را می‌خواند و برای رکعت دوم با تکبیر از سجده برمی‌خیزد و بعد از بلند شدن پنج تکبیر می‌گوید، سپس سوره‌ی فاتحه و سوره‌ای بعد از آن را می‌خواند، اگر در رکعت اول بعد از فاتحه سوره‌ی (اعلی) خواند، در رکعت دوم بعد از فاتحه سوره‌ی (غاشیه) می‌خواند؛ و اگر در رکعت اول سوره‌ی (ق) خواند، در رکعت دوم سوره‌ی (قمر) می‌خواند.

۵۲۵- نماز عید چه موقع ادا می‌شود؟

وقت نماز عید از بالا آمدن خورشید به اندازه‌ی یک نیزه تا زوال خورشید (قرار گرفتن خورشید وسط آسمان) است. اگر به اندازه بالا آمدن دو نیزه تأخیر شد هم اشکالی ندارد، زیرا مردم در عید فطر احتیاج به وقت بیش‌تری برای پرداخت زکات فطرشان تا قبل از نماز دارند.

۵۲۶- آیا مشروع است نماز گزار بعد از ادای نماز عید از راه دیگری برگردد؟

بله مشروع است و انجام این کار اقتدا به رسول خدا ﷺ محسوب می‌شود. در این باره از جابر بن عبدالله رضی الله عنه روایت شده است که فرمود: پیامبر ﷺ در روز عید برای برگشت، راه دیگری را برمی‌گزید. روایت بخاری

۵۲۷- برگشت از راه دیگر، بعد از نماز عید چه حکمتی دارد؟

حکمت آن تبعیت از سنت رسول الله ﷺ است، الله متعال می‌فرماید: (وما کانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مَوْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ: و هیچ مرد و زن مؤمنی را نرسد، هنگامی که الله و پیامبرش کاری را حکم کند، آن که آن‌ها را در کارشان اختیاری باشد و هر کس الله و پیامبرش را نافرمانی کند، به‌راستی که در گمراهی آشکاری گرفتار شده است.) احزاب: ۳۶

این از حکمت تعدی آن است و بعضی از علما اسبابی را ذکر کرده‌اند، که از این اسباب، اظهار شعائر و مراسم اسلامی در بازارهای مسلمانان است و این که این دو راه در روز قیامت برای شخص شهادت دهند. همچنین گفته شده برای صدقه دادن به فقرا در راه دوم است.

۵۲۸- آیا بر شخصی که نماز عید از او فوت شده، قضا وجود دارد؟

مشروع است که به چهار رکعت قضا کند؛ از ابن مسعود رضی‌الله‌عنه روایت است که فرمود: (کسی که نماز عید از او فوت شد، چهار رکعت قضا کند). همچنین گفته شده دو رکعت می‌خواند، زیرا در صحیح بخاری ثابت است که: (اگر شخصی نماز عید از او فوت شد، دو رکعت قضا می‌کند).

۵۲۹- کسی که از ادای نماز عید تنبلی و کسالت می‌ورزد چه حکمی دارد؟

بر اوست که تقوای خدا پیشه کرده و نماز را که شامل دعا، خیر، دیدار با مردم و محبت با آن‌هاست، بر پا دارد. این در حالی است که اگر کسی او را بر لهو و لعبی دعوت کند فوری آن را می‌پذیرد و به‌سوی آن می‌شتابد، اما آیا شایسته است که با نمازی که رسول خدا ﷺ برای رسیدن به اجر و ثواب آن سفارش کرده، این چنین رفتار شود؟!

۵۳۰- آیا نماز عید برای مسافر مشروع است؟

خیر، مشروع نیست، اما اگر مسافر در کشوری باشد که در آن جا نماز عید برپا می‌شود، با آنان نماز می‌خواند.

۵۳۱- آیا جایز است روز عید، روزه گرفته شود؟

خیر، روزهی روز عید حرام است. ابوسعید خدری رضی الله عنه روایت می کند که: (رسول الله ﷺ از روزه گرفتن در دو روز فطر و قربان نهی فرموده است).
روایت بخاری

۵۳۲- اگر روزهی روز عید به سبب نذر یا کفاره باشد، چه حکمی دارد؟

روزه گرفتن در ایام عید، به اجماع و اتفاق علما حرام است، در نتیجه اگر به سبب قضا روزه گرفت، قضا حاصل نمی شود و اگر نذر کرد که در روز عید، روزه بگیرد، نزد جمهور نذر او منعقد نمی شود، زیرا نذر معصیت محسوب می شود. در این باره پیامبر ﷺ می فرماید: (هر کس نذر کرد که معصیت الله متعال کند، پس به نذرش وفا نکند) روایت بخاری

۵۳۳- اگر روز عید با جمعه مصادف شود و شخص مسلمان در نماز عید

شرکت کند، آیا بر او واجب است که در نماز جمعه نیز حاضر شود؟

اگر نماز جمعه و عید در یک روز مصادف شود، در این حالت نماز عید و جمعه برگزار می شود، اما شخصی که با امام در نماز عید حاضر شده است، اگر خواست در نماز جمعه حاضر می شود و اگر نخواست، حاضر نمی شود و فقط نماز ظهر را بجا می آورد.

بخش سوم: روزه‌های بعد از ماه رمضان

موضوع اول: روزهی قضا

۵۳۴- مقصود از روزهی قضا چیست؟

یعنی بجا آوردن روزه‌ای که انسان در رمضان افطار کرده باشد، یا روزه‌ای که برای هر مسلمان به سبب نذر یا کفاره بعد از مرگش ادا می‌شود.

۵۳۵- ادای روزهی قضا برای چه کسی مشروع است؟

برای زنانی که دچار حیض و نفاس می‌شوند و بیماری که مریضی موقت دارد و همچنین مسافری که به سبب سفر، روزه نگرفته است.

۵۳۶- کسی که عمداً و بدون عذر روزهی خود را افطار کند، آیا قضای روزه بر او واجب است؟

بر او قضا نیست، اما بر او واجب است که توبه کرده و از این گناه کبیره پشیمان باشد. (مترجم: جمهور فقها بر آن‌اند که قضای آن روز بر او واجب است).

۵۳۷- آیا شخصی که بدون عذر روزه‌اش را افطار می‌کند و سپس پشیمان می‌شود، می‌تواند قضای آن را بجای آورد؟

بله و این را سعید بن مسیب، شعبی و ابن جبیر و غیر از آن‌ها فتوا داده‌اند.

۵۳۸- آیا روزهی قضا را باید بلافاصله و پشت سر هم ادا کرد یا می‌توان به صورت پراکنده هم به‌جا آورد؟

می‌توان پشت سر هم و پراکنده بدون آنکه یکی را بر دیگری ترجیح دهد بجا آورد و می‌توان قضایش را فوراً بعد از عید رمضان ادا کرد. همچنین می‌توان آن را تا ماه شعبان، به تأخیر انداخت.

۵۳۹- آیا دلیلی بر تأخیر قضای روزه وجود دارد؟

بله عایشه رضی الله عنها می فرماید: (روزهایی از رمضان بر من مانده بود که نمی توانستم آن ها را قضا کنم تا این که ماه شعبان فرا می رسید.) روایت مسلم

۵۴۰- آیا فرقی بین ادای روزه و قضای آن وجود دارد؟

بله از فرق های بین آن دو، این است که قضا دارای وقتی وسیع تا رمضان بعد است، اما ادا دارای وقتی محدود و مشخص است؛ همچنین در وقت ادا اگر هم بستری صورت گیرد، کفاره بر شخص مترتب می شود ولی در وقت قضا چنین نیست.

۵۴۱- کسی که فوت کرده و روزه بر گردنش باشد، آیا از او ساقط می شود؟

خیر از او ساقط نمی شود و باید یکی از اولیای او بجایش روزه بگیرد.

۵۴۲- دلیل مشروعیت روزهی ولی برای میت چیست؟

از عایشه رضی الله عنها روایت است که رسول خدا ﷺ فرمود: (کسی که فوت کرد و بر او روزهی قضا بود، ولی او بجای او روزه بگیرد.) متفق علیه

۵۴۳- ولی به چه کسی گفته می شود؟

ولی به کسی گفته می شود که از نزدیکان باشد و همچنین به کسی که بهره ای از میراث دارد و بعضی او را خاص به عصبهی میت می دانند.

۵۴۴- چرا قضای روزهی میت به ولی او اختصاص داده شده است؟

در نصوص شرعی این حکم برای ولی وارد شده است، زیرا غالباً ولی است که برای برائت ذمه میت خود می کوشد.

۵۴۵- آیا قضای ولی، برای میت خود شامل تمام روزه های است که میت

نگرفته است؟

خیر، نیابت فقط در روزهی نذر قابل قبول است، نه روزه ای که طبق اصل در شرع واجب شده است (مانند روزهی رمضان) که نیابت در آن قابل قبول نیست، بنابراین هیچ کسی بجای دیگری روزه نمی گیرد و یا نماز نمی خواند، اما نیابت آنچه انسان بیش از مقدار مشروع، بر خود واجب کرده باشد، قابل قبول است.

۵۴۶- چه دلیلی بر مشروعیت نیابت در روزه وجود دارد؟

در بعضی روایات صحیح آمده است که پیامبر ﷺ فرمود: (کسی که بمیرد و بر او روزه‌ی نذر باشد، ولیّ او بجای او روزه بگیرد).

۵۴۷- آیا اولیای میت می‌توانند به طور مشترک بجای میت روزه بگیرند؟

بله، مانند این که بر میت ده روز روزه باشد و ده نفر از اولیای او در یک روز بجای او روزه گیرند، به شرط این که روزه‌ی میت مشروط بر تتابع (پی‌درپی بودن) نباشد، اما اگر مشروط بر تتابع بود آن دو نفر می‌بایست هر کدام در روزی جداگانه روزه بگیرند.

۵۴۸- شخصی که فوت کرده و بر ذمه‌ی او دو ماه روزه‌ی پیاپی وجود دارد، آیا جایز است که چند روز آن توسط یکی از اولیا و بقیه‌ی آن بدون انقطاع، توسط دیگری گرفته شود؟

خیر قابل قبول نیست، زیرا روزه‌ای که در آن تتابع شرط باشد، تنها با انجام آن از طرف یک شخص محقق می‌شود، بنابراین به سبب انقطاع پیش آمده در روزه‌ی شخص اول می‌بایست این دو ماه از نو روزه گرفته شود و روزه‌های که گرفته شده روزه‌ی نافله برای میت محسوب می‌شود.

۵۴۹- اگر شخص مسلمان قبل از تمام شدن رمضان فوت کند، آیا ادای روزه‌های باقی مانده ماه رمضان، بر عهده‌ی ولیّ اوست؟

خیر، بر ولیّ او لازم نیست که روزه را کامل کرده و یا بجای او فدیة دهد.

۵۵۰- کسی که فوت کرده درحالی که نیت قضای روزه‌اش را داشته ولی موفق به قضا نشده باشد، آیا فرزندانش می‌توانند روزه‌هایش را قضا کنند؟

کسی که به سبب عذر شرعی در رمضان افطار کند و بدون هیچ کوتاهی نتوانست قضایش را بجا آورد تا این که فوت کند، نه قضایی بر اوست و نه فدیة، اما اگر تأخیر به غیر از عذر شرعی باشد، جایز است که یکی از نزدیکانش بجای او روزه بگیرد؛ از عایشة رضی الله عنہا روایت است که رسول خدا ﷺ فرمود: (کسی که فوت کرد و بر او روزه‌ی قضا بود، ولیّ او بجای او روزه گیرد.) متفق علیه

۵۵۱- کسی که به سبب ترک روزه، فدیة (غذا دادن) بر او واجب می‌شود، آیا می‌تواند آن را در سفره‌های افطاری که در مساجد برای کارگران فقیر برپا می‌شود، صرف کند؟

بله زمانی که اطمینان حاصل کند تعداد فقرا به اندازه‌ی روزهای افطار شده باشد و همچنین غذای شخص دیگری با غذای او مخلوط نشود، می‌تواند چنین کند.

۵۵۲- کسی که در رمضان به خاطر بیماری بیهوش شده و در حالت بیهوشی از دنیا برود، چه حکمی بر او مترتب می‌شود؟

نه قضا بر اوست و نه کفاره، زیرا در این حالت عقل از بین رفته است.

۵۵۳- کسی که در روز رمضان افطار کند، سپس بدون عذر قضای آن را تا فرارسیدن ماه رمضان بعدی بجا نیاورد، چه چیزی غیر از قضای آن، بر او واجب می‌شود؟

در این صورت جز قضا چیز دیگری بر او لازم نیست، خداوند عزوجل می‌فرماید: (... و اگر کسی بیمار یا مسافر باشد می‌تواند از رخصت استفاده کند و چندی از روزهای دیگر را روزه گیرد ...) بقره: ۱۸۵

خداوند عزوجل در این آیه تنها قضای روزهای افطار شده را ذکر می‌کند و نه چیز دیگری را و بعضی از علما به سبب کوتاهی و تأخیر در قضا، به دادن فدیة همراه با قضا فتوا داده‌اند که این قول نیز قول پسندیده و قابل قبولی است.

موضوع دوم: روزه تطوع

اطلاعات عمومی

۵۵۴- مراد از تطوع در عبادات چیست؟

مراد از تطوع، تقرب به الله متعال به وسیله‌ی انجام چیزهایی که بر فرد فرض و واجب نیست، مانند سنت‌های نماز و صدقات داوطلبانه به غیر از زکات.

۵۵۵- مراد از روزه‌ی تطوع چیست؟

مراد از آن، روزه‌ی غیر از ماه رمضان و روزه‌هایی است که انسان بر خود واجب می‌کند (مانند روزه‌ی نذر). به دلیل حدیث ضمامه بن ثعلبه رضی‌الله‌عنه که برای مطلع شدن از شرائع اسلام به خدمت رسول‌الله ﷺ آمد و در آن دیدار به او خبر داد که الله متعال فقط روزه‌ی رمضان را بر آن‌ها فرض کرده است، سپس ضمامه عرض کرد: آیا غیر از آن بر من واجب است؟ فرمود: (خیر، مگر که تطوع بگیرد).

۵۵۶- عنایت و توجه به عبادات تطوع برای انسان چه اهمیتی دارد؟

انجام عبادات تطوع (سنت) منفعت زیادی برای شخص مسلمان دارد، زیرا نقص در عبادات واجب به‌وسیله‌ی عبادات تطوع و سنت کامل می‌شود. در حدیث عرضه‌ی اعمال انسان در روز قیامت آمده است که آن‌گاه که نقصی در فرایض شخص وجود داشته باشد خداوند متعال می‌فرماید: (نگاه کنید آیا برای بندهام عبادات تطوع وجود دارد؟)

۵۵۷- ادای یک روز، روزه‌ی سنت در پیشگاه خداوند چه پاداشی دارد؟

از ابوسعید خدری رضی‌الله‌عنه روایت شده است که گفت: رسول‌الله ﷺ فرمود: (هیچ بنده‌ای نیست که یک روز را در راه الله روزه بگیرد مگر به سبب آن روز، الله صورتش را به مدت هفتادسال از آتش دور نگه می‌دارد.) متفق علیه

۵۵۸- آیا دلیلی بر اهتمام پیامبر ﷺ به روزه‌ی سنت وجود دارد؟

بله، هیچ ماهی نمی‌گذشت مگر این که پیامبر روزهایی از آن را روزه می‌گرفت؛ در این باره از عایشه رضی‌الله‌عنها روایت است که پیامبر ﷺ هیچ ماهی را به‌صورت کامل روزه نمی‌گرفت مگر ماه رمضان را، و هیچ ماهی را افطار و بدون روزه نبود مگر این که چند روزی از آن را روزه می‌گرفت. روایت مسلم

۵۵۹- آیا اوقاتی وجود دارد که روزه‌ی سنت در آن ممنوع باشد؟

بله، مانند روزه‌ی روز جمعه به‌تنهایی و بدون سبب، روزه‌ی روزهای عید فطر و قربان و روزه‌ی ایام تشریق، مگر برای کسی که سببی متعلق به حج دارد.

۵۶۰- چه موقع برای روزهی سنت نیت بجا آورده می‌شود؟

برای روزهی سنت می‌توان در نیمه‌ی روز نیز نیت کرد، به شرط این‌که مسلمان از مفطرات خودداری کرده باشد؛ در این باره از عایشه رضی‌الله‌عنها روایت است که: (روزی پیامبر ﷺ وارد خانه شد و فرمود: آیا چیزی برای خوردن نزد شما وجود دارد؟ گفتیم: خیر، فرمود: پس من روزه‌ام، سپس روزی دیگر به خانه آمد، گفتیم: ای رسول خدا، حیس برای ما آورده‌اند؛ فرمود: آن را برایم بیاور، صبح را با روزه شروع کردم، سپس آن را خورد.) روایت مسلم
حیس: غذایی از روغن و کشک و خرما

۵۶۱- دلیل مشروعیت نیت روزهی سنت در نیمه‌ی روز چیست؟

از ابن عباس رضی‌الله‌عنه وارد شده است که او بدون این‌که از قبل نیت کند روزه می‌گرفت، اما او در آن روز غذایی نخورده بود. همچنین از حدیث وارد شده است که بعد از زوال خورشید، روزه گرفته است؛ یعنی او بعد از ظهر نیت کرده و آن را به مردم اعلام کرده است.

۵۶۲- آیا نیت برای روزهی سنت معین، با نیت در دیگر روزه‌های سنت فرق دارد؟

بله، برای سنت مطلق، نیت کردن در شب شرط نیست، طبق حدیث عایشه رضی‌الله‌عنها که فرمود: (روزی پیامبر ﷺ به خانه وارد شد و فرمود: آیا نزد شما چیزی برای خوردن وجود دارد؟ گفتیم: خیر. فرمود: پس من روزه‌ام.) روایت مسلم
اما برای سنت معین مانند روزهی روز عرفه یا عاشورا، لازم است برای آن‌ها در شب نیت شود.

۵۶۳- آیا برای مرد جایز است که همسرش را دستور به افطار روزه‌ای دهد که بر او واجب است؟

خیر، هرگاه زنی قضای روزهی واجبش را شروع کرد، افطار آن روزه برای او بدون عذر شرعی جایز نیست و برای شوهر نیز در حالی که او روزه است،

جایز نیست او را به افطار دستور دهد و یا با او نزدیکی کند؛ و برای زن نیز جایز نیست که در این مسأله از همسرش اطاعت کند. باید توجه داشت که این مسأله برخلاف روزهی سنت است که در آن می‌بایست از شوهر اجازه گرفته شود، طبق حدیث ابوهریره رضی‌الله‌عنه که از پیامبر ﷺ روایت می‌کند: (هیچ زنی در حضور شوهرش روزه نمی‌گیرد، مگر با اجازه‌ی او.) روایت بخاری

۵۶۴- آیا بر زن واجب است که برای قضای روزهی فرض از شوهرش اجازه بگیرد؟

خیر، بر زن واجب است که آن مقدار از روزهی ماه رمضان را که نگرفته است قضا کند، اگرچه بدون آگاهی شوهرش باشد و برای روزهی واجب، اجازه‌ی شوهر شرط نیست.

روزه شش روز از ماه شوال

۵۶۵- چه روزه‌ای ادای آن بعد از روزهی ماه رمضان مشروع است؟

روزه‌ی شش روز از ماه شوال مستحب است.

۵۶۶- برای روزهی ماه شوال چه پاداشی معین شده است؟

از ابو ایوب انصاری رضی‌الله‌عنه روایت است که گفت: رسول‌الله ﷺ فرمود: (هر کس هر سال روزهی ماه رمضان را بگیرد، سپس به دنبال آن شش روز از ماه شوال را نیز روزه باشد، مثل این است که تمام سال روزه بوده است.) روایت مسلم

۵۶۷- چگونه با این روزه، روزهی یک سال محقق می‌شود؟

این روزه از خلال حدیث ثوبان محقق می‌شود که او از پیامبر ﷺ شنید که می‌فرماید: (الله متعال پاداش هر نیکی را ده برابر قرار داده است، پس ماه رمضان به‌اندازه‌ی ده ماه و شش روز بعد از رمضان به‌اندازه‌ی دو ماه که جمعا مقدار تمام سال می‌شود.) روایت نسائی

۵۶۸- آیا لازم است که روزهی شش روز از ماه شوال به صورت پشت سر هم باشد؟

خیر، مشروط نیست و می توان به صورت متفرقه و جدا از هم در ایام شوال روزه گرفت.

۵۶۹- کسی که قضای روزهی رمضان بر ذمه دارد، آیا باید ابتدا آن را ادا کند یا می تواند اول روزهی ماه شوال را بجا آورد؟

بهتر است که ابتدا روزهی واجب را قضا کند، اما اگر ابتدا روزهی شوال را شروع کرد، اشکال ندارد، چنان که زنان با وجود روزههای نگرفته از ماه رمضان، ابتدا شروع به روزهی شوال می کنند و این کار آنان اشکالی ندارد.

۵۷۰- آیا می توان روزهی شوال و روزهی قضا را با یک نیت ادا کرد؟

اشتراک در نیت در این موضع جایز نیست، زیرا روزهی شوال دارای نیتی جدا و روزهی قضا دارای نیت مقید دیگری است، بنابراین اشتراک بین دو نیت مختلف در یک روز جایز نیست.

۵۷۱- آیا می توان روزهی شوال را در روزهای دوشنبه، پنجشنبه و ایام بیض (سه روز وسط هر ماه عربی) ادا کرد؟

بله جایز است، زیرا روزهای دوشنبه، پنجشنبه و ایام بیض دارای نیت مقیدی نیستند و فقط روزه گرفتن در این روزها مستحب است؛ همچنین روزه در این روزها، با هر نیت دیگری نیز امکان پذیر است.

روزه‌ی ماه محرم و عاشورا

۵۷۲- بهترین روزه بعد از روزهی ماه رمضان، کدام است؟

از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که: رسول الله ﷺ فرمود: (بهترین روزه بعد از روزهی ماه رمضان، روزهی ماه خدا است که آن را محرم می خوانند و بهترین نماز بعد از نماز فریضه، نماز در دل شب است.) روایت مسلم

۵۷۳- روزه‌ی عاشورا چه حکمی دارد؟

مستحب است، پیامبر ﷺ در این باره می‌فرماید: (امروز عاشورا است و روزه‌ی آن بر شما واجب نیست، من خود روزه هستم، هر کس خواست روزه باشد و هر کس نخواست افطار کند.) متفق علیه

۵۷۴- آیا روزه‌ی عاشورا قبل از اسلام نیز رایج بوده است؟

بله در این باره از عایشه رضی‌الله‌عنها روایت شده است که فرمود: (قریش در دوره‌ی جاهلیت، روز عاشورا را روزه می‌گرفت و پیامبر ﷺ نیز آن را روزه می‌گرفت، چون به مدینه آمد خودش روز عاشورا را روزه می‌گرفت و به مردم نیز دستور می‌داد روزه بگیرند. چون روزه‌ی رمضان فرض گردید فرمود: هر کس دلش خواست عاشورا را روزه بگیرد و هر کس نخواست افطار کند.) متفق علیه

۵۷۵- آیا روزه‌ی یک روز قبل یا بعد از عاشورا مشروع است؟

بله طبق قول پیامبر ﷺ که فرمود: (اگر سال آینده زنده بمانم تاسوعا را نیز همراه عاشورا روزه خواهم بود.) روایت مسلم

ابن عباس رضی‌الله‌عنه گفت: ولی سال آینده پیامبر ﷺ وفات نمودند و به ماه محرم نرسیدند.

۵۷۶- حکم روزه‌ی عاشورا به تنهایی و بدون روزه گرفتن یک روز قبل و بعد آن چیست؟

اگر با عذر باشد اشکالی ندارد و اگر بدون عذر باشد در این صورت اصل مشروعیت روزه با اصل طلب مخالفت با اهل کتاب تعارض پیدا می‌کند، به همین خاطر برای احتیاط گفته می‌شود یک روز قبل یا بعد از آن را روزه بگیرد، یا اینکه بهتر آن است که سه روز را باهم روزه بگیرد.

۵۷۷- حکم روزه‌ی نذر همراه با روزه عاشورا چیست؟

جایز نیست، به سبب اختلاف نیت برای هر کدام از آن‌ها، زیرا هر کدام دارای نیت مقیدی می‌باشند.

روزه‌ی نه روز از ماه ذی‌الحجه

۵۷۸- انجام اعمال صالح در ده روز اول ماه ذی‌الحجه چه فضیلتی دارد؟

از ابن عباس رضی‌الله‌عنه روایت است که پیامبر ﷺ فرمود: (انجام اعمال صالح در هیچ ایامی به اندازه‌ی این ایام، نزد خداوند محبوب نیست. گفتند: یا رسول‌الله ﷺ حتی جهاد در راه خدا؟ فرمود: حتی جهاد در راه خدا، مگر شخصی که با مال و جان‌ش خارج شود و با هیچ‌یک از آن دو برنگردد.) روایت بخاری

۵۷۹- در مورد شخصی که همه‌ی ۹ روز از ماه ذی‌الحجه را روزه می‌گیرد چه حکمی وجود دارد؟

اشکالی در این امر وجود ندارد و این عمل از جمله اعمال صالح مطلوب، در این ده روز است و در مورد پشت سر هم روزه گرفتن در این ایام از پیامبر ﷺ نهی وارد نشده است.

۵۸۰- اگر روزه‌ی این ایام با روزه‌ی دوشنبه، پنج‌شنبه همراه شود، آیا برای روزه‌دار دو اجر وجود دارد؟
بله، برای او دو اجر وجود دارد، یا‌ذن‌الله.

۵۸۱- روزه‌ی روز نهم از ماه ذی‌الحجه (روز عرفه) چه اجری دارد؟
از پیامبر ﷺ روایت شده است که فرمود: (امید است که سبب بخشایش گناهان سال گذشته و آینده شود). روایت مسلم

۵۸۲- آیا حاجی در مکه در این ایام روزه می‌گیرد؟
در سنت پیامبر ﷺ چیزی مبنی بر این که حاجی در ایام ذی‌الحجه روزه‌ی سنت بگیرد، ثابت نشده است؛ همچنین روز عرفه در حج نیز روزه نمی‌گیرد.

روزه‌ی دوشنبه و پنج‌شنبه

۵۸۳- پیامبر ﷺ از روزه‌ی دوشنبه ما را باخبر ساخته، زیرا که در آن روز به دنیا آمده است، آیا این خبر دلیلی بر برپایی جشن و شادی به مناسبت ولادت ایشان است؟

پیامبر ﷺ در مورد روز دوشنبه می‌فرمایند: (آن روزی است که در آن متولد شدم و در آن برانگیخته شدم و در آن بر من وحی نازل شده است). روایت مسلم

شکی نیست که ولادت پیامبر ﷺ به نسبت همه‌ی مردم خیر است، زیرا او رحمتی برای جهانیان است، پس ولادتش ولادت رحمت است، اما در مورد شادی و بزرگداشت ولادت ایشان، می‌بایست تابع ایشان بود و در دین ایشان چیزی که مشروع نیست را نوآوری نکنیم؛ لذا با ولادت ایشان شاد می‌شویم اما به آنچه از شرع برایمان آورده چیزی نمی‌افزاییم، چون مقتضای شهادت (آن محمدا رسول الله) این است که الله تنها با آنچه مشروع کرده پرستش می‌شود.

بنابراین روزه‌ی دوشنبه، شکر و سپاس برای خداوند عزوجل است که این رحمت و نعمت را به ما ارزانی داشته و او را به غیر از آنچه برای ما فرستاده پرستش نمی‌کنیم.

۵۸۴- ادای روزه‌ی قضا یا نذر در روزهای دوشنبه و پنج‌شنبه چه حکمی دارد؟

جایز است، زیرا روزه‌ی دوشنبه و پنج‌شنبه، از روزه‌های نافله‌ی مطلق محسوب می‌شوند و نیت مقیدی در آنها وجود ندارد.

روزه‌ی ایام بیض

۵۸۵- مقصود از ایام بیض چه روزهایی است؟

مقصود از آن روزهای سیزده، چهارده و پانزده از هر ماه عربی است.

۵۸۶- چرا به این نام (ایام بیض) توصیف شده است؟

به دلیل روشنایی بیش‌تر ماه در این سه روز.

۵۸۷- چه دلیلی برای روزه گرفتن در این ایام وجود دارد؟

دلیل آن حدیث ابوذر رضی‌الله‌عنه است که فرمود: (رسول الله ﷺ ما را به روزه گرفتن در روزهای سیزده، چهارده و پانزده هر ماه امر فرمود). روایت نسائی و ترمذی

۵۸۸- روزه گرفتن در ایام بیض چه اجری دارد؟

از ابوذر رضی الله عنه روایت است که پیامبر ﷺ فرمود: (هر کس سه روز از هر ماه را روزه بگیرد، مانند این است که تمام سال را روزه گرفته است.) سنن ابن ماجه خداوند عزوجل تصدیق این را در کتابش نازل کرده است و می فرماید: (مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا) انعام ۱۶۰. پس هر روز معادل با ده روز است.

۵۸۹- روزه گرفتن در این ایام چه حکمتی دارد؟

بعضی از علما گفته اند که روزه گرفتن در این روزها دارای اعجاز علمی است، چرا که در نیمه ی ماه که روشنایی آن زیادتر می شود، رطوبت جسم نیز همراه آن افزایش می یابد و روزه از این رطوبت می کاهد.

۵۹۰- اگر شخصی بتواند تنها یک روز از ایام بیض را روزه بگیرد، آیا اجر روزهای باقی مانده را از دست می دهد؟

کسب اجر به اندازه ی ادای روزه است و شخصی که عذر، مانع از روزه گرفتن بعضی از روزها یا همه ی روزها شود، پس یاذن الله به نسبت آنچه روزه گرفته است، اجر و پاداش کسب می نماید.

۵۹۱- شخصی که قصد دارد سه روز از هر ماه را روزه بگیرد، آیا بهتر است ایام بیض را پشت سر هم روزه بگیرد یا روزهای دوشنبه و پنجشنبه آن ماه را روزه بگیرد؟

بهتر است که ایام بیض را پشت سر هم روزه بگیرد.

روزه ی جمعه و شنبه

۵۹۲- روزه ی جمعه به تنهایی و بدون سبب چه حکمی دارد؟

مکروه است.

۵۹۳- چه دلیل شرعی مبنی بر کراهت روزه ی جمعه به تنهایی وجود دارد؟

در حدیث ام المؤمنین جویریة رضی الله عنها آمده است که پیامبر ﷺ روز جمعه بر او وارد شد در حالی که ام المؤمنین روزه بود؛ فرمود: آیا دیروز روزه

بوده‌ای؟ عرض کرد: خیر. فرمود: آیا می‌خواهی فردا را روزه بگیری؟ عرض کرد: خیر. فرمود: پس افطار کن (روزه‌ات را قطع کن). روایت بخاری

۵۹۴- شخص مسلمانی که به روزه‌ی یک روز و افطار روز دیگر به صورت متوالی عادت دارد، اگر روز جمعه با روزه‌ی او مصادف شود، چه حکمی به او تعلق می‌گیرد؟

شخصی که بر روزه‌ی یک روز و افطار روز دیگر به صورت متوالی محافظت داشته و روز جمعه با روزی که نوبت روزه گرفتنش است، هم‌زمان شده باشد، در این صورت اشکالی ندارد که روزه باشد؛ همچنین مانند این که روز جمعه مصادف با روز عرفه شود.

۵۹۵- کسی که به دلیل مشغولیت از کار، روز جمعه را برای روزه‌ی نافله قرار می‌دهد، روزه‌اش چه حکمی دارد؟

اشکالی ندارد، زیرا که نهی وارد شده در این مسأله برای تخصیص است، یعنی این که روز جمعه را خاص برای روزه گرفتن انتخاب کند، به همین خاطر شخص غیر از حاجی نیز روز عرفه را اگر مصادف با جمعه شود، روزه می‌گیرد و لازم نیست یک روز قبل از آن روزه بگیرد.

۵۹۶- اگر شخص مسلمانی بگوید می‌خواهم روز جمعه را بدون قصد تخصیص آن روزه بگیرم، در صورتی که می‌تواند هر روز دیگری غیر از جمعه را روزه بگیرد، در این صورت آیا روزه‌اش صحیح است؟ جایز نیست؛ زیرا که نیاز به سبب ظاهر و معین دارد.

۵۹۷- حکم روزه‌ی شنبه به تنهایی چیست؟

جایز نیست، به دلیل حدیث: (پیامبر ﷺ از روزه گرفتن روز شنبه نهی فرموده، مگر برای روزه‌ی فریضه). روایت احمد و آلبانی آن را صحیح دانسته است.

۵۹۸- شخصی که روزه‌ی واجبی مثل کفاره را شروع کرده باشد، آیا می‌تواند آن را به اتمام نرساند و افطار کند؟

شخصی که روزه‌ی واجبی مثل قضا یا نذر یا کفاره را شروع کرد، باید آن را به اتمام رساند و جایز نیست که بدون عذر افطار کند، و برای روزه‌داری که روزه‌ی سنت را شروع کرده است، بهتر است تا زمانی که مصلحت شرعی معتبری وجود ندارد، آن را قطع نکند.

۵۹۹- کسی که نیت قضای روزه‌ی رمضان کرده، سپس افطار می‌کند، آیا باید قضای این روز افطار شده را نیز بجا آورد؟

قضا و کفاره‌ای بر او نیست و به‌جای آن قضا، روزی دیگر را روزه می‌گیرد.
۶۰۰- اگر روزه‌داری برای غذا دعوت شود و روزه‌اش روزه‌ی سنت باشد، در این صورت آیا می‌تواند دعوت را اجابت کند و افطار کند؟

در این حالت با حاضر شدن نزد دعوت‌کننده، دعوتش را اجابت می‌کند و می‌تواند از خوردن خودداری کند، از ابوهریره رضی‌الله‌عنه روایت است که رسول الله ﷺ فرمود: (هرگاه کسی از شما دعوت شد، پس اجابت کند، اگر روزه بود برای شخص دعوت‌کننده دعای برکت کند و اگر روزه نبود غذا را بخورد.) روایت مسلم

۶۰۱- آیا برای شخص روزه‌دار مشروع است که روزه‌اش را به هنگام دعوت، برای شخص دعوت‌کننده، بیان نماید؟

بله مشروع است، در این باره از ابوهریره رضی‌الله‌عنه روایت است که پیامبر ﷺ فرمود: (هرگاه کسی از شما برای غذا دعوت شد درحالی که روزه است، پس بگویند: من روزه‌ام.) روایت مسلم

روزه‌ی وصال

۶۰۲- منظور از روزه‌ی وصال چیست؟

به معنای وصل کردن و ادامه دادن روزه به روز بعدش است، بدون این که شب را افطار کند.

۶۰۳- روزه‌ی وصال چه حکمی دارد؟

در مورد روزه‌ی وصال نهی وارد شده است. ابوهیره رضی‌الله‌عنه روایت کرده است که پیامبر ﷺ از روزه‌ی وصال نهی فرموده است.

مردی از مسلمانان گفت: اما شما ای رسول خدا خود روزه‌ی وصال می‌گیری. فرمودند: کدام یک از شما مانند من هستید؟ پروردگار من در شب به من می‌خورد و می‌نوشاند. وقتی مردم نخواستند که روزه‌ی وصال را ترک کنند، پیامبر ﷺ با آن‌ها یک روز روزه‌ی وصال گرفت و سپس روز دیگری را نیز وصل کردند، بعد از آن هلال را دیدند و فرمود: اگر رؤیت ماه به تأخیر می‌افتاد، بر روزه‌ی وصال می‌افزودم. متفق‌علیه

این سخن پیامبر دال بر کیفری بود برای آن‌هایی که از ترک روزه‌ی وصال خودداری کرده بودند.

۶۰۴- آیا نهی واردشده در مورد روزه‌ی وصال به معنای تحریم آن است؟

خیر، نهی وارده به معنای کراهت است، زیرا پیامبر ﷺ با آن‌ها روزه را ادامه دادند و اگر امر حرامی بود آن را انجام نمی‌دادند، لذا با انجام آن فهمیده می‌شود که وصال در روزه جایز، ولی انجام ندادن آن اولی‌تر است؛ و این جواز، سبب صرف نهی از تحریم به کراهت است. (روزه را در شب افطار کردن اولی‌تر از ادامه دادن آن به روز بعد است).

۶۰۵- این قول پیامبر ﷺ که: (پروردگار من در شب به من می‌خورد و می‌نوشاند) چه معنایی دربر دارد؟

گفته شده است که این تغذی حقیقی و حسی است و پیامبر ﷺ در شب‌های روزه‌داری‌اش از جانب الله متعال غذا داده می‌شده است.

همچنین گفته شده: مقصود، تغذی معنوی از جانب خداوند متعال است. ابن قیم رحمه‌الله می‌گوید: مراد از غذا داده شدن از سوی پروردگار آنچه از لذت مناجات و معارف بر قلب مبارک ایشان نازل می‌شده و نورچشمی ایشان به قرب خداوند و لذت بردن به دوست داشتن و شوق پروردگار است و امکان ندارد انسان‌ها به این درجه برسند، چرا که از خصائص پیامبر ﷺ است.

۶۰۶- آیا کسی که در انجام طاعات و عبادات، مشقت و خستگی
بیش تری را تحمل می کند، پاداش بیش تری کسب می کند؟

به هر اندازه که صبر و مشقت مسلمان زیاد شود، به همان اندازه پاداش
بیش تر می شود، زیرا مشقت تابع عبادت است و بر آن پاداش بزرگی مترتب
می شود، اما مشقت به خودی خود دارای اجر و پاداش نیست، مگر این که تابع و
برگرفته از عبادت باشد، به همین خاطر مشروع نیست که شخص روزه دار به
بهانه ی کسب اجر به دنبال امور پرمشقت باشد.

در پایان

خداوند متعال را به خاطر نعمت‌های آشکار و نهانی که بر ما ارزانی داشته، شاکر و سپاسگزارم؛ از جمله‌ی این نعمت‌ها، توفیقی است که توانستم این رساله را که شامل مجموعه‌ای از فتاوی علمای گران‌قدر است، به شما خوانندگان گرامی تقدیم نمایم. هر آنچه از صواب در این رساله یافتید، از فضل خداوند متعال بوده و هر آنچه از لغزش و خطا مشاهده نمودید، از علم قاصر و خطای نفس است؛ از خداوند بزرگ و بلندمرتبه طلب عفو و بخشش دارم و خود را از توجیهاات و ارشادات شما عزیزان، بی‌نیاز نمی‌بینم. در پایان از همه‌ی کسانی که مرا در چاپ و نشر این رساله یاری داده‌اند تشکر فراوان دارم.

والحمد لله رب العالمین والصلاة والسلام علی حبیبنا محمد وعلی آله
وصحبه والتابعین لهم یا حسان إلی یوم الدین.

فهرست منابع

- ١- أحكام وفتاوى الزكاة والصدقات والندور والكفارات، الإصدار الثامن، بيت الزكاة ٢٠٠٩
- ٢- تفسير نور
- ٣- جامع الأحاديث الصحيحة في الصيام والقيام والاعتكاف، أعده حمدي حامد صبح، راجعه وقدم له: علي بن حسن الحلبي الأثري، دار ابن حزم، الطبعة الأولى ١٩٩٧
- ٤- الفتاوى الشرعية في المسائل العصرية من فتاوى علماء البلد الحرام، د. خالد عبدالرحمن الجريسي، الطبعة السادسة ٢٠٠٨
- ٥- فقه الزكاة، للدكتور يوسف القرضاوي. مؤسسة الرسالة، ١٩٨٥
- ٦- فقه السنه
- ٧- صحيح فقه اسنه
- ٨- مجموع فتاوى الشيخ محمد صالح بن عثيمين (رحمه الله)، جمع وترتيب: فهد بن ناصر السليمان، دار الثريا للنشر ٢٠٠٣
- ٩- نوازل الزكاة (دراسة فقهية تأصيلية لمستجدات الزكاة)، د. عبد الله بن منصور الغفيلي، إصدار وزارة الأوقاف، دولة قطر.